

ВІСНИК 11`2016 ПРОКУРАТУРИ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНЕ ФАХОВЕ ЮРИДИЧНЕ ОФІЦІЙНЕ ВИДАННЯ
ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Засновано

10 червня 1999 року

Свідоцтво про державну реєстрацію
серія KB № 10791

Засновники

Генеральна прокуратура України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Журнал включено до переліку наукових фахових видань
(постанова президії ВАК України від 10 лютого 2010 року № 1-05/1)

Надано статус офіційного видання

наказом Генерального прокурора України від 19 квітня 2012 року № 38

Головний редактор

Лариса Сарган

Видавець

Національна академія прокуратури України
вул. Мельникова, 81-Б, м. Київ, 04050
тел.: (044) 206-15-61
www.ap.gp.gov.ua
vpri.ap.gp@gmail.com

© Генеральна прокуратура України, 2016

© Національна академія прокуратури України, 2016

НАУКОВА РАДА

СТОРОЖУК ДМИТРО АНАТОЛІЙОВИЧ

перший заступник Генерального прокурора України (голова)

ПРИСЯЖНЮК ІВАН ІВАНОВИЧ

ректор Національної академії прокуратури України,
кандидат юридичних наук (заступник голови)

ГУБЕРСЬКИЙ ЛЕОНІД ВАСИЛЬОВИЧ

ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор філософських наук, професор, академік НАН України

ТАЦІЙ ВАСИЛЬ ЯКОВИЧ

ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор, академік НАН України

ГЕТЬМАН АНАТОЛІЙ ПАВЛОВИЧ

проректор з наукової роботи Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПрН України

ГРИЦЕНКО ІВАН СЕРГІЙОВИЧ

декан юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук

ЄНІН ЄВГЕНІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

заступник Генерального прокурора України, кандидат політичних наук

КОСТЕНКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

завідувач відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою
Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України

МАЛЯРЕНКО ВАСИЛЬ ТИМОФІЙОВИЧ

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

НОР ВАСИЛЬ ТИМОФІЙОВИЧ

завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

ТИХИЙ ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ

віце-президент НАПрН України – керівник Київського регіонального центру,
доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України

ШЕМШУЧЕНКО ЮРІЙ СЕРГІЙОВИЧ

директор Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор, академік НАН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

САРГАН ЛАРИСА МИКОЛАЇВНА

головний редактор, інспектор Департаменту забезпечення діяльності керівництва Генеральної прокуратури України

ТОЛОЧКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

заступник головного редактора, перший проректор Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук, професор

БАРАНДИЧ СВІТЛАНА ПАВЛІВНА

відповідальний секретар, начальник редакційно-видавничого відділу Національної академії прокуратури України

БЛАЖІВСЬКИЙ ЄВГЕН МИКОЛАЙОВИЧ

доктор юридичних наук

ДЬОМІН ЮРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

старший викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів органами, які проводять досудове розслідування Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук, професор

ЛИТВАК ОЛЕГ МИХАЙЛОВИЧ

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

КАПЛІНА ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА

завідувач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

КОЗЬЯКОВ ІГОР МИКОЛАЙОВИЧ

начальник відділу науково-методичного забезпечення організації роботи та управління в органах прокуратури Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук, професор

КОСЮТА МИХАЙЛО ВАСИЛЬОВИЧ

професор кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор

ПОГОРЕЦЬКИЙ МИКОЛА АНАТОЛІЙОВИЧ

завідувач кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор

ПОПОВ ГЕОРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

проректор Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук

РУДЕНКО МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ

завідувач кафедри правосуддя Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

СЕРЕДА ГРИГОРІЙ ПОРФИРОВИЧ

доктор юридичних наук, професор

СТРИЖЕВСЬКА АНЖЕЛА АНАТОЛІЇВНА

заступник Генерального прокурора України, кандидат юридичних наук

ХОЛОДНИЦЬКИЙ НАЗАР ІВАНОВИЧ

заступник Генерального прокурора України – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, кандидат юридичних наук

ЯКИМЧУК МИКОЛА КОСТЯНТИНОВИЧ

прокурор Чернівецької області, доктор юридичних наук, професор

ОФІЦІЙНО

- 6 | Виступ
Генерального прокурора України
з нагоди професійного свята
- 14 | Генеральний прокурор України
Юрій Луценко провів ряд
двосторонніх зустрічей
з представниками компетентних
органів Великої Британії
- 15 | Дмитро Сторожук
провів чергову зустріч
із представниками бізнесу
- 17 | Заступник Генерального прокурора
України Анжела Стрижевська взяла
участь у консультаціях щодо
законопроекту про запровадження
кримінальних проступків
- 18 | Заступник Генерального прокурора
України Євгеній Єнін зустрівся
з Надзвичайним і Повноважним Послом
Республіки Австрія в Україні
Герміне Поппеллер

ПРАВОДОПОМОГА

- 24 | Володимир Янко, Ігор Цюприк:
Обстріли в районі проведення
антитерористичної операції:
напрями їх фіксації та розслідування

КОНКУРС

- 45 | Вирішення «гарячих» питань кадрового
забезпечення місцевих прокуратур
як основної робочої ланки є одним
з пріоритетних напрямів реформування
органів прокуратури України

ДИСКУСІЯ

- 47 | Семінар з питань організації роботи
щодо забезпечення об'єктивності
відомостей інформаційно-
аналітичних систем «Єдиний реєстр
досудових розслідувань», «Облік та
статистика органів прокуратури»,
а також використання даних про
стан злочинності та результати
прокурорсько-слідчої діяльності
в аналітичних дослідженнях

- 12 | Генеральний прокурор України
Юрій Луценко особисто оголосив
підозру Віктору Януковичу

- 14 | Зустріч Генерального прокурора
України Юрія Луценка з Прокурором
Міжнародного кримінального суду
Фату Бенсуда та участь у щорічній
Асамблеї держав-учасниць

- 16 | Юрій Луценко зустрівся з родинами
героїв Небесної сотні та їх адвокатами

- 18 | Представники Генеральної прокуратури
України взяли участь у засіданні
Робочої підгрупи по боротьбі з корупцією
та відмиванням грошей ГУАМ (GUAM)

ПРОТИДІЯ

- 19 | Дмитро Сторожук:
Окремі питання досудового
розслідування кримінальних
правопорушень, пов'язаних
з торгівлею людьми

СЬОГОДЕННЯ

- 28 | Євген Бондаренко:
Для Донеччини заочне засудження –
єдина можливість покарати тих,
хто перейшов на бік ворога
- 32 | Артем Степанов:
Проблемні питання практичного
застосування інституту
спеціального досудового розслідування
- 35 | Заочне засудження:
невідворотність
- 48 | Круглий стіл «Особливості взаємодії
ЗМІ з правоохоронними органами»

ДОСЛІДЖЕННЯ

50	Олена Драган: Участь прокурора у виконавчому провадженні в умовах реформування системи виконання судових рішень	58	Владлена Тимко: Проблемні аспекти при здійсненні органами військової прокуратури представництва інтересів держави у земельній сфері
64	Вікторія Мозгова, Ігор Ольшанецький: Порушення антикорупційних обмежень щодо одержання подарунків: питання кваліфікації	69	Оксана Книженко: Актуальні питання кримінальної відповідальності арбітражних керуючих за зловживання повноваженнями
74	Валентин Неділько: Роль прокурора в умовах створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій в Україні	78	Сергій Шмаленя, Вікторія Валентій-Гезун: Практика застосування слідчими та прокурорами положень Кримінального процесуального кодексу України щодо ініціювання та здійснення спеціального досудового розслідування

ПРИЗНАЧЕННЯ

84	Юрій Луценко представив нового прокурора Полтавської області

Відповідальність за достовірність інформації, точність імен та прізвищ несуть автори.

Матеріали редагуються та можуть бути скорочені.

Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів публікацій.

Вісник прокуратури № 11'2016
Відповідальний редактор *Лідія Зелінська*
Редактори випуску:
Олена Дьордійчук, Зоя Пономаренко, Ольга Степанюк
Верстка та обкладинка *Оксана Колосюк*

Підписано до друку 29.11.2016

Формат 64х90/8
Папір крейдований. Друк цифровий.
Тираж 542 прим.
Зам. № 16-11-29-1

Виготовлення оригінал-макета та друк
Національна академія прокуратури України
вул. Мельникова, 81-Б, м. Київ, 04050

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4001 від 10.03.2011

Юрій Луценко: Конституційні зміни, конкурсні кадрові набори, започаткування роботи антикорупційних органів, електронне декларування, відкритий доступ до реєстрів – це все симптоми одужання України у постреволюційні часи

ЮРІЙ ЛУЦЕНКО: СЬОГОДНІШНЄ ПРОФЕСІЙНЕ СВЯТО – ДЕНЬ ПРАЦІВНИКІВ ПРОКУРАТУРИ – ЦЕ НАГАДУВАННЯ КОЖНОМУ З ВАС, ЩО ВИ НЕ ТІЛЬКИ ЮРИСТИ, ПРАВНИКИ, ЗАХИСНИКИ КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ ТА ПРАВОПОРЯДКУ В КРАЇНІ, ВИ – ПРОКУРОРИ!

Військові, слідчі, процесуальні керівники, ювенальні, антикорупційні, прокурори, які представляють інтереси держави у судах та захищають права осіб у місцях несвободи, – одним словом – прокурори, яких Закон зобов’язав діяти в інтересах українського народу.

Майданівські події та постмайданівські часи багато змінили в українському житті, навчили нас **виборювати свої права та незалежність**, а гіркий досвід людських втрат вказує на **ціну свободи**.

Сьогодні світова спільнота визнала ситуацію в Україні як **міжнародний правовий конфлікт**, локомотивом якого є Росія. **Окупація Криму і війна на Сході** назавжди увійдуть в історію України як найбільш неочікуваний удар у спину від колишньої братської для нас держави.

Логічно, що в країні, яка понад два роки перебуває у вогні, найбільший тягар слідчої, процесуальної, емоційно складної роботи лягає на плечі **військових прокурорів** та працівників силових органів, які здійснюють розслідування фактів тероризму та сепаратизму.

Безпосередньо у зоні проведення АТО для забезпечення додержання закону та підтримання правопорядку працює **понад сто військових прокурорів та слідчих**.

Найбільш складним питанням для правоохоронної системи є доведення злочинних дій сусідньої держави у веденні **агресивної війни проти України**. Щоденно ці прокурори, а також працівники управління з розслідування злочинів проти основ національної безпеки України, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку Головної військової прокуратури працюють для **здобуття доказів дій агресора**.

На сьогодні за розв’язання та ведення війни притягнуто до кримінальної відповідальності **39** росіян, у тому числі **31** військового, з яких **14** – генерали та адмірали. Шістьох громадян Російської Федерації вже **засуджено** до позбавлення волі.

Багато зусиль спрямовано на розслідування злочинів військовослужбовців, схем із розграбування оборонного майна, корупційних обсягів у військовій сфері.

Це є полем діяльності **півтори сотні** слідчих військових прокуратур. Із указаних питань з початку року ними направлено до суду більше **3,5 тисячі** обвинувальних актів, за якими судами постановлено понад **2,5 тисячі** обвинувальних вироків та майже **півтисячі** осіб засуджено до реальної міри покарання.

Не менш ефективно здійснюють військові прокурори **представницькі повноваження** у судах.

За їх позовами відшкодовано майже **800 мільйонів гривень**, поновлено права держави на **21 тисячу гектарів** земель оборони. В середньому одним військовим прокурором, відповідальним за цю ділянку роботи, повернуто державі понад **13 мільйонів гривень**.

Про **самовідданість, сміливість** і готовність ризикувати власним життям свідчать дії військових прокурорів.

Пам'ятаємо **приклад мужності** військового прокурора Луганського гарнізону **Романа Мрочка**, який у вересні цього року під загрозою смертельної небезпеки врятував життя **24-літній заручниці, визволив** її та сприяв затриманню злочинця без застосування фізичного впливу.

Витримку, характер і професіоналізм демонструють військові прокурори під час **розгляду в Оболонському суді справи** за обвинуваченням керівника й одинадцяти міліціонерів **роти «Торнадо»** та інших учасників злочинної організації, які на Луганщині катували, гвалтували та грабували громадян.

Численні акції перед судом, зокрема з участю народних обранців, зривання судових засідань, **нападки** та **погрози на адресу прокурорів** не завадять виконати їм свій професійний обов'язок до постановлення законного вироку суду.

Потужних обертів набрала **антикорупційна боротьба**. Рада Європейського Союзу ухвалила рішення про виконання Україною усіх **144 пунктів плану дій щодо лібералізації з ЄС**, частина яких була спрямована саме на знищення корумпованого духу.

На жаль, спокуса легкого, незаконного збагачення, отримання неправомірної винагороди й досі псують імідж України. Тому з урахуванням масштабів заподіяння державі мільярдних збитків, властивого злочинним діям транснаціонального та групового характеру, **лише докладанням спільних зусиль спеціально уповноважених суб'єктів** країна здатна зупинити корумповані оборудки.

Наведу кілька цифр. Слідчі органів прокуратури направили до суду в цьому році **759** обвинувальних актів про корупційні злочини, встановили збитків на суму **3,2 мільярда гривень**, забезпечили повернення **118 мільйонів гривень**, ще на **165 мільйонів гривень** заявлено позовів та накладено арештів.

Водночас **складність і обсяг слідчої роботи** та напруга при підтриманні обвинувачення в суді говорять самі за себе. Так, вінцем наполегливої копіткої роботи слідчих та прокурорів є **судовий розгляд** резонансних корупційних справ стосовно:

- екс-керівників Державної продовольчо-зернової корпорації України, які заволоділи державними коштами в розмірі понад **177 мільйонів гривень**;
- двох керівників однієї з податкових інспекцій у Дніпропетровській області та колишнього керівника підрозділу управління Міндоходів у місті Севастополі, які одержали хабар у розмірі **2,2 мільйона гривень** та **1,6 мільйона гривень** відповідно;
- керівника одного з департаментів Одеської обласної державної адміністрації, яка одержала неправомірну вигоду майже **півтора мільйона гривень**;
- голови Лівобережної райдержадміністрації на Сумщині за одержання неправомірної винагороди у **700 тисяч гривень**;
- керівників підрозділів органів Служби безпеки України, Національної поліції України, прикордонної служби у Чернівецькій області, які незаконно збагатилися на **півмільйона гривень**;
- першого заступника голови Миколаївської обласної державної адміністрації, Героя України, який оцінив свою «роботу» у **90 тисяч доларів США**, тощо.

Ефективним прикладом слідства, спрямованого на очищення прокурорської системи від корупціонерів, є робота **Генеральної інспекції**. Завдяки наполегливості прокурорських генеральних інспекторів з липня цього року предметом судового розгляду став обвинувальний акт щодо колишнього заступника прокурора Подільського району та керівника прокуратури цього району, які одержали хабар у розмірі **150 тисяч доларів США**.

Попри усі намагання затягнути слідство та завадити його завершенню не вдалося уникнути кримінальної відповідальності колишньому **прокурорському працівнику** та його поплічнику, які вимаганням та тиском на підприємця незаконно збагатили на понад **мільйон гривень**. Тепер очікуємо від Феміди справедливих законних вироків.

Перші плоди ефективного протистояння корупціонерам приносить взаємодія з **новотвореними антикорупційними установами**.

Показовою є злагоджена діяльність **Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Національного антикорупційного бюро України** з розслідування факту розтрата майна Одеського припортового заводу на **205 мільйонів гривень**. Обвинувальний акт стосовно

двох топ-посадовців – першого заступника голови правління НАК «Нафтогаз України» та голови наглядової ради ПАТ «Одеський припортовий завод» – вже **перебуває на розгляді в суді**.

Ще триває слідство **за фактом реалізації природного газу українського видобутку** за мізерною ціною, чим нищівно занижувався прибуток основного видобувача ПАТ «Укр-газвидобування». Зусиллями Спеціалізованої антикорупційної прокуратури розірвані кабальні для держави господарські договори.

Завершився перший етап кампанії електронного декларування. Понад **130 тисяч декларацій** направлено до Національного агентства з питань запобігання корупції. Системний моніторинг реєстрів, баз даних та відкритих інформаційних джерел щодо майна та доходів держслужбовців дав можливість Генеральній прокуратурі України виявити та передати до НАЗК інформацію про **близько 80 фактів** недостовірного електронного декларування статків. І це лише за перші тижні після наповнення реєстру декларацій. Робота в цьому напрямку триватиме й надалі.

Переконаний, що **спільними зусиллями прокуратури, НАБУ та НАЗК** ми надамо правову оцінку доброчесності заможних казнокрадів, притягнемо до відповідальності тих, хто не підтвердить легальність своїх статків, і не допустимо на майбутнє можливості зайняття корупціонерами державницьких посад.

Настала **третя річниця Майдану**. Зрозуміле певне невдоволення суспільства щодо незначної кількості обвинувальних вироків. Лише 35 фігурантів тих подій понесли вже покарання, ще близько **двох сотень** перебувають на лаві обвинувачених у суді.

Проте ще **й досі не засуджені основні організатори** – Янукович, Азаров, Захарченко, Якименко та інші. **Масштаб злочинних дій** сім'ї втікача та його найближчого оточення **вимірюється роками та мільярдами**. Тотальна **узурпація влади, зміна під себе Конституції України**, розграбування державних статків завдали **ніщивного удару по економіці** країни. А наслідком суспільної зневаги до такої влади та нехтування правом громадян жити у розвинутій країні європейського зразка стали революційне відстоювання демократичних цінностей і **сотня загиблих на Майдані** справжніх патріотів.

Для того щоб підвищити ефективність слідства, мною було прийнято рішення про **передачу розслідування** масштабної діяльності з розграбування України та збагачення сім'ї экс-президента **новоствореному управлінню** з розслідування злочинів, вчинених злочинними організаціями.

Складність цих справ та виклики, поставлені перед правоохоронною системою, вимагають докладання значних зусиль для скерування усього масиву кримінальних проваджень до вітчизняних судів, а також початку процедури слідства щодо вказаних осіб у **Міжнародному кримінальному суді**.

Не зупиняється робота із захисту прав і свобод **кримчан**, представників **татарського меджлісу** та кримінального переслідування з цих питань зрадників України.

Ми маємо вже близько **300 дозволів** на проведення заочного розслідування стосовно колишніх суддів АРК, а по **п'яти** із них обвинувальні акти вже в суді. Ще відносно **300 представників самопроголошених органів** ініційовано здійснення такого слідства.

Прокуратура не залишиться осторонь процесів порушень прав і свобод наших громадян як за сучасної історії України, так і за радянських часів. Отож, активізовано розслідування факту **насиленницького переселення** у 1944 році **кримськотатарського народу** та представників інших національних груп з території півострова.

Важливими для нас у сфері кримінального судочинства залишаються використання механізмів **міжнародного співробітництва**, встановлення, підтримання та розвиток контактів із компетентними органами іноземних держав і міжнародними організаціями.

Визначальною подією цього року стало підписання у Брюсселі **Угоди про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції**.

Таким чином, започатковано новий рівень спільної діяльності правоохоронних органів України та держав – членів Європейського Союзу.

Тепер ми маємо правову основу для використання можливостей Євроюсту під час кримінального провадження, зокрема обміну інформацією, координації дій, прискорення збору доказів за кордоном тощо.

Крім того, цей рік відзначиться прогресом в українсько-ізраїльських відносинах у кримінальній сфері. В серпні підписано **Меморандум про взаєморозуміння** між Генеральною прокуратурою України та **Міністерством юстиції Ізраїлю** щодо правового співробітництва.

До часу створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій прокуратура і надалі опікуватиметься питаннями **захисту прав і свобод осіб**, що мають проблеми із законом або **перебувають у місцях несвободи**.

Прокурори забезпечують додержання закону під час обмеження у реалізації конституційних прав і свобод більше **45 тисяч осіб**, функціонування близько **тисячі** установ попереднього ув'язнення та виконання покарань.

Лише поточного року за реагування прокурорів до відповідальності за порушення прав ув'язнених притягнуто понад **4,5 тисячі** службових осіб правоохоронних органів та пенітенціарної системи.

Не менш ефективною є робота прокурорів при здійсненні представницьких повноважень. За втручання органів прокуратури забезпечено **ухвалення судових рішень на суму 15,5 мільярда гривень** на користь громадян та держави, реально виконано на суму понад **6 мільярдів гривень**.

Шляхом скасування **майже тисячі незаконних судових рішень** попереджено втрати держави на суму **2,3 мільярда гривень**.

Ми послідовно повертаємо у державну власність розграбовані за часів попередньої влади майно та активи. Лише на Київщині поновлено права держави на володіння **15 тисячами гектарів** мисливських угідь, реабілітаційно-оздоровчим комплексом «Сосновий бір», дитячим санаторієм «Славутич» та іншими об'єктами.

Крім того, припинено незаконне відчуження понад **півсотні закладів** освіти та оздоровниць, захищені права понад **15 тисяч дітей**.

Якщо проаналізувати роботу прокуратури з виконання функцій слідства та представництва, то можна зробити висновок, що прокуратура дарма свій хліб не їсть.

Так, при бюджетних видатках на зарплатню для органів прокуратури у 2016 році майже **2,2 мільярда гривень** прокурори повернули до бюджету та громадянам **учетверо більше коштів**, ніж отримали фінансування (реально повернуто представницькою діяльністю 8,6 мільярда гривень, у ході слідства – ще 218 мільйонів гривень).

Таким чином, один прокурор, який отримує щомісячно середню зарплатню у **7-8 тисяч гривень**, забезпечив відшкодування понад **700 тисяч гривень у рік**.

Я вдячний Вам за **вагому працю** та переконаний, що наступний рік буде не менш продуктивним. І сподіваюся, що врешті-решт робота прокурорів державою буде належно оцінена.

Конституційні зміни, конкурсні кадрові набори, започаткування роботи антикорупційних органів, електронне декларування, відкритий доступ до реєстрів – це все симптоми одужання України у постреволюційні часи.

На тлі загальнодержавних перетворень і ми **продовжуємо реалізовувати політику реформ**. Прокуратура України відповідально **виконала вимоги люстраційного закону та нового Закону України «Про прокуратуру»**.

Доукомплектовано Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, **тривають конкурси** у місцеві прокуратури та процес оновлення Генеральної інспекції.

Впевнений, що незабаром прокуратура наповниться **молодими фахівцями**. Цьогоріч **1400 осіб**, або **74 %** від усіх кандидатів, що беруть участь у конкурсі на посади до місцевих прокуратур, ніколи не працювали в органах прокуратури.

Будемо і надалі продовжувати підтримувати кадрову політику **відкритих дверей** для молодих, амбітних і перспективних юристів.

Спецпідготовкою відібраних на конкурсних засадах осіб займатиметься **відомчий вищий навчальний заклад прокуратури**. Близько **70** досвідчених прокурорів продовжують свій професійний шлях викладанням наукових дисциплін та переданням досвіду роботи молодому поколінню.

На щаблі змін правових інститутів і законодавства, утворення нових та реформування діючих державних установ прокурорами **розроблено близько трьох десятків** вкрай важливих для держави **законопроектів**.

Насамперед з питань внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» в частині **реалізації функцій відомства, удосконалення** положень Кримінального та Кримінального процесуального **кодексів**, запровадження **інституту кримінальних проступків**, спрощення механізмів надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата України та інших.

За участі прокурорів ініційовано створення правового підґрунтя для **стягнення в дохід держави грошових коштів колишніх високопосадовців ще до ухвалення вироку** (спецконфіскація), запропоновані положення щодо організації діяльності **Державного бюро розслідувань** та формування його складу за рахунок висококваліфікованих слідчих прокуратури.

Окремою віхою у реформаторських процесах слід відзначити роль **європейських і західних колег**. Висловлюємо їм слова **подяки за співпрацю** та підтримку. Зарубіжний досвід організації прокурорської роботи для нас є вкрай важливим і яскравим прикладом у вдосконаленні діяльності відомства.

Вірю, що кінцевим результатом усіх кардинальних перетворень в Україні і боротьби за краще майбутнє стане **приєднання її до європейської сім'ї**.

Не всі **вагомі результати роботи** органів прокуратури озвучені сьогодні мною.

Щорічно **силами «процкерівників»** забезпечується слідство **більше півтора мільйона** кримінальних проваджень, а за участі прокурорів у судах ухвалюються **десятки тисяч обвинувальних вироків**. У такий дієвий спосіб щоденно прокурори боронять права і свободи законослухняних громадян, захищають державні інтереси, протистоять поширенню криміналітету та забезпечують законність і правопорядок у країні.

Ще можна навести масу прикладів належного служіння народу України.

Це і припинення діяльності **більше сотні** організованих угруповань, з них близько **двох десятків** з **корумпованими зв'язками**,

і вдала **операція з вилучення** на українському кордоні колекції із **17 найцінніших картин** всесвітньо відомих живописців вартістю від 15 до 20 мільйонів євро,

і участь прокурора ГПУ Олега Пересади у просуванні слідства щодо **катастрофи боїнга Малайзійських авіаліній МН17**,

і зупинення діяльності злочинних організацій у сфері незаконного **видобутку бурштину та порубки лісу**,

і притягнення до кримінальної відповідальності **прокурорів «ДНР»**, які раніше працювали в органах прокуратури України, тощо.

Усі ці результати є **плодом спільної злагодженої роботи**. Система органів прокуратури **єдина!** Місцеві, регіональні, центральний апарат, антикорупційна, військові прокуратури – ми всі частина цілісної системи.

Я **щиро дякую** усім Вам за відданість та щоденну наполегливу роботу! Окремі слова глибокої вдячності **ветеранам** органів прокуратури.

Зичу успіхів, сил, наснаги, міцного здоров'я і благополуччя всьому колективу центрального апарату та працівникам у регіонах!

Нехай завжди вас оточують любов та турбота рідних, а тверда віра у справедливість допоможе втілити в життя всі професійні починання!

Особливо пишаємося **мобілізованими прокурорами**, які наразі протистоять агресору України із зброєю в руках. Чекаємо на повернення живими та здоровими захисників нашої Вітчизни.

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПРОКУРОР УКРАЇНИ ЮРІЙ ЛУЦЕНКО ОСОБИСТО ОГОЛОСИВ ПІДОЗРУ ВІКТОРУ ЯНУКОВИЧУ

28 листопада 2016 року в судовому засіданні у Святошинському районному суді міста Києва Генеральний прокурор Юрій Луценко оголосив підозру колишньому президенту України Віктору Януковичу.

Генеральний прокурор України Юрій Луценко, відповідно до вимог ст.ст. 111, 278 і глави 11 Кримінального процесуального кодексу України, виконуючи процесуальні повноваження прокурора у кримінальному провадженні, повідомив, що Віктор Янукович підозрюється у вчиненні державної зради; пособництва представникам влади Російської Федерації в умисних діях, вчинених з метою зміни меж території та державного кордону України, на порушення порядку, встановленого Конституцією України, та веденні агресивної війни, тобто злочинів, передбачених ч. 1 ст. 111; ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 110 та ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 437 Кримінального кодексу України.

Юрій Луценко зазначив, що, оскільки Віктор Янукович перебуває за межами України та не прибуває на виклики, тобто фактично переховується від правоохоронних органів України, зміст підозри оголошується усно, саме повідомлення про підозру вже надіслано на всі відомі адреси його проживання та останнього перебування, а також вручено і надіслано його адвокатам.

Генеральний прокурор оголосив, що відповідно до змісту повідомлення Віктор Янукович підозрюється в тому, що 1 березня 2014 року, будучи громадянином України, перебуваючи у невстановленому місці на території Російської Федерації, діючи умисно, в порушення вимог ст.ст. 1, 2, 65, 68, 132–134 Конституції України, вчинив державну зраду, а також з метою сприяння Російській Федерації та її представникам у порушенні суверенітету і територіальної цілісності України, сподіваючись отримати підтримку та захист від представників влади Російської Федерації для подальшого тривалого проживання на території цієї країни та уникнення кримінальної відповідальності в Україні, для створення уявлення про легітимність дій представників влади і службових осіб Збройних сил Російської Федерації, надання видимості законності вторгнення та окупації підрозділами Збройних сил Російської Федерації території півострова Крим, усвідомлюючи явну протиправність власних дій, склав, підписав та звернувся з письмовою заявою до Президента Російської Феде-

рації Володимира Путіна з проханням використати Збройні сили цієї держави на території України, чим надав іноземній державі – Російській Федерації – та її представникам допомогу в проведенні підривної діяльності проти України, а також сприяв представникам влади і службовим особам Збройних сил Російської Федерації у веденні агресивної війни проти України та вчиненні умисних дій з метою зміни меж території та державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, що призвело до тяжких наслідків у вигляді порушення суверенітету та територіальної цілісності України, а саме окупації півострова Крим, а також заподіяння збитків державі Україна унаслідок втрати об'єктів державної власності на загальну суму понад 1 трлн 80 млрд грн.

«Враховуючи зв'язок, хочу нагадати громадянину Януковичу Віктору Федоровичу, що ця підозра зараз вручається прокурорами Головної військової прокуратури його адвокату для передачі підозрюваному», – додав Юрій Луценко.

Одночасно Генеральний прокурор повідомив, що Віктор Янукович викликається на 10:00 5 грудня 2016 року до слідчого Головної військової прокуратури для допиту як підозрюваний, а також роз'яснив його процесуальні права, передбачені ст.ст. 28, 29, 55, 56, 59, 62, 63 Конституції України, ст. 42 Кримінального процесуального кодексу України. Детальний зміст процесуальних прав наведено у пам'ятці про права підозрюваного, що додається до повідомлення про підозру та надіслано на всі відомі адреси його проживання й останнього перебування на території Російської Федерації.

«А тепер не як Генеральний прокурор. Я звинувачую Януковича як українець. У тому, що він відкрив двері агресивній війні проти нашої держави. В тому, що він зруйнував суверенітет держави, якій присягав на Конституції. В тому, що в результаті було вбито 2 тисячі 263 військовослужбовців України, 8 тисяч 394 – поранено, 1 мільйон 700 тисяч стали біженцями, вбито і поранено необліковану кількість цивільних. Це все на совісті того, хто сміє сьогодні брехати в очі українському народові. На все настане час розплати», – завершив Юрій Луценко.

Досудове розслідування в указаному кримінальному провадженні здійснюється Головною військовою прокуратурою, тривають необхідні слідчі та інші процесуальні дії.

Підозрюваного В. Януковича оголошено в державний розшук. Готується клопотання до слідчого судді про надання дозволу на його затримання з метою доставки в суд для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

У найкоротший термін планується завершити слідство та скерувати до суду обвинувальний акт для проведення спеціального судового розгляду (заочне засудження).

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПРОКУРОР УКРАЇНИ ЮРІЙ ЛУЦЕНКО ПРОВІВ РЯД ДВОСТОРОННІХ ЗУСТРІЧЕЙ З ПРЕДСТАВНИКАМИ КОМПЕТЕНТНИХ ОРГАНІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

23–24 листопада 2016 року в ході офіційного візиту до міста Лондона (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії) Генеральний прокурор України Юрій Луценко провів ряд двосторонніх зустрічей з представниками компетентних органів Сполученого Королівства, а саме: Міністерства закордонних справ, Міністерства внутрішніх справ, Королівської прокуратури та Служби податкових та митних зборів.

Метою візиту делегації Генеральної прокуратури України було обговорення питань двостороннього співробітництва та подальшої інституційної підтримки відомства.

«Генеральна прокуратура України високо цінує ту допомогу, що надавалася і надається британською стороною на шляху реформування, та сподівається на її продовження», – підкреслив Юрій Луценко.

Водночас британську сторону поінформовано про результати розслідування актуальних кримінальних проваджень стосовно колишніх високопосадовців та причетних до них осіб, а також щодо розслідування злочинів, вчинених під час Революції Гідності.

За результатами зустрічі відзначено позитивні напрацювання з указаних питань та висловлено зацікавленість у широкій співпраці між відомствами, у тому числі щодо виконання запитів про міжнародну правову допомогу та екстрадицію.

Також у ході візиту відбулися двосторонні зустрічі Генерального прокурора Юрія Луценка з представниками Національного агентства по боротьбі зі злочинністю (за участю представників Міністерства внутрішніх справ Великої Британії) та Бюро по боротьбі з шахрайством в особливо великих розмірах.

Основною метою вказаних зустрічей був обмін досвідом у розслідуванні тяжких фінансових, економічних та корупційних злочинів і обговорення перспектив створення спільних слідчих груп у найбільш актуальних кримінальних провадженнях.

«Організована злочинність сьогодні не зважає на державні кордони, а тому надзвичайно важливим є співробітництво наших відомств у протидії транснаціональним правопорушенням», – наголосив Юрій Луценко.

Британська сторона, зі свого боку, висловила готовність у наданні Генеральній прокуратурі України підтримки у реформуванні органів прокуратури України та боротьбі зі злочинністю, зокрема у кримінальних переслідуваннях стосовно колишніх високопосадовців.

ЗУСТРІЧ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА УКРАЇНИ ЮРІЯ ЛУЦЕНКА З ПРОКУРОРОМ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ФАТУ БЕНСУДА ТА УЧАСТЬ У ЩОРІЧНІЙ АСАМБЛЕЇ ДЕРЖАВ-УЧАСНИЦЬ

21–22 листопада 2016 року делегація Генеральної прокуратури України на чолі з Ю. Луценком узяла участь у заходах щорічної Асамблеї держав – учасниць Міжнародного кримінального суду у Гаазі.

У рамках візиту Генеральний прокурор України провів зустріч з Прокурором Міжнародного кримінального суду Фату Бенсуда.

Під час зустрічі Юрій Луценко подякував за чітку позицію МКС із визнання російської агресії в Криму та на Донбасі. Також він зазначив, що рішення В. Путіна відкликати підпис під Римським статутом є найкращим свідченням високого авторитету Міжнародного кримінального суду.

«Наша делегація обговорила перспективи спільного розслідування злочинів щодо учасників мирного протесту на Майдані, військових злочинів і злочинів проти людяності на Донбасі та в Криму як нерозривного ланцюга злочинів державної мафії Януковича та його кремлівських покровителів», – зазначив Ю. Луценко.

Прокурор Міжнародного кримінального суду Фату Бенсуда підкреслила цінність інформації, наданої Генеральною прокуратурою України, та заявила про значний прогрес у співпраці між цими установами.

Також Генеральний прокурор України взяв участь у щорічній Асамблеї держав – учасниць Міжнародного кримінального суду, де спільно з представниками США, Канади, Нідерландів, Мексики та інших держав виступив під час панельної дискусії з питань проблематики притягнення до відповідальності за злочини проти людства і військові злочини.

Зокрема, під час заходу Юрій Луценко поінформував присутніх щодо злочинних дій колишньої української влади, які спричинили численні акції протесту та військову агресію стосовно нашої держави, що призвело до загибелі тисяч людей в Україні.

Учасники у відкритому форматі обмінялися думками щодо ключових факторів, які, з їхньої точки зору, стають причинами масових порушень прав громадян.

ДМИТРО СТОРОЖУК ПРОВІВ ЧЕРГОВУ ЗУСТРІЧ З ПРЕДСТАВНИКАМИ БІЗНЕСУ

З листопада 2016 року відбулась чергова зустріч регулярного спілкування першого заступника Генерального прокурора України Дмитра Сторожука з представниками бізнесу з приводу захисту їхніх прав від свавілля окремих представників правоохоронних органів.

Цього разу до Генпрокуратури звернулась Американська Торговельна Палата в Україні з проблемними питаннями, які стосувалися компаній – членів Палати.

«У серпні цього року ми запровадили практику спілкування з бізнесом. Це не просто “зібралися поговорити”, ми маємо забезпечити об’єктивний та всебічний розгляд наданих скарг і доказів, наше завдання – зробити все від нас залежне, щоб захистити бізнес від свавілля правоохоронців», – заявив перший заступник Генерального прокурора України Дмитро Сторожук.

Нагадаємо, ще у травні Генеральний прокурор України Юрій Луценко закликав українських бізнесменів направляти до Генпрокуратури заяви про факти тиску та доручив Дмитру Сторожуку опікуватися цим питанням.

ЮРІЙ ЛУЦЕНКО ЗУСТРІВСЯ З РОДИНАМИ ГЕРОЇВ НЕБЕСНОЇ СОТНІ ТА ЇХ АДВОКАТАМИ

5 листопада 2016 року Генеральний прокурор України Юрій Луценко провів зустріч з родинами героїв Небесної сотні та їх адвокатами. На заході також були присутні Перший віце-прем'єр-міністр України Степан Кубів, заступники Генерального прокурора України та начальник Департаменту спеціальних розслідувань Генеральної прокуратури України.

Юрій Луценко доповів про стан розслідування кримінальних проваджень щодо діяльності злочинної організації В. Януковича. Також він поділився планами та своїм баченням щодо подальшого розслідування.

«Я вважаю за необхідне без будь-яких посередників поспілкуватись із сім'ями загиблих героїв з тим, щоб зрозуміти один одного і дати новий імпульс розслідуванню», – зазначив Генеральний прокурор України. Він наголосив, що робив і робитиме все, щоб В. Янукович був засуджений і всі його незаконні статки були повернуті державі.

Також Юрій Луценко зазначив, що він категорично проти того, щоб справи розслідувались ще два-три роки. І додав, що розслідувати злочин протягом десятиріч, як це було в Литві щодо подій січня 1991 року, недопустимо.

«Хочу остаточно поставити крапку в одному питанні. Сергій Вікторович Горбатьок працював, працює і буде працювати керівником Департаменту спецрозслідувань», – наголосив Генеральний прокурор України. Він запевнив, що зазначеному Департаменту були надані всі повноваження і ресурси для розслідування.

Водночас Юрій Луценко вислухав пропозиції адвокатів родичів героїв Небесної сотні щодо внесення змін до законодавства про заочне засудження і попросив публічної підтримки законопроекту стосовно цих змін.

Крім того, Генеральний прокурор поінформував про підготовку «Великої справи» проти В. Януковича за ст. 255 КК України – створення злочинної організації, в яку входило його найближче оточення.

Юрій Луценко повідомив також про співпрацю з Міжнародним кримінальним судом і про плани та складнощі щодо передачі справи з розслідування злочинів проти учасників Революції Гідності під його юрисдикцію.

ЗАСТУПНИК ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА УКРАЇНИ АНЖЕЛА СТРИЖЕВСЬКА ВЗЯЛА УЧАСТЬ У КОНСУЛЬТАЦІЯХ ЩОДО ЗАКОНОПРОЕКТУ ПРО ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Заступник Генерального прокурора України Анжела Стрижевська 9 листопада 2016 року взяла участь в експертному обговоренні попереднього висновку Ради Європи до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків».

Обговорення, організоване в рамках Проекту Ради Європи «Подальша підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні», відбулося у м. Страсбурзі (Французька Республіка) і є важливим етапом для впровадження у вітчизняну юридичну практику інституту кримінальних проступків.

У заході взяли участь народні депутати України – члени Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності та представники органів Ради Європи.

Розробка законопроекту щодо запровадження інституту кримінальних проступків зумовлена прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України, яким запроваджено поняття кримінального правопорушення.

Законопроектом передбачено поділ усіх кримінальних правопорушень на злочини та кримінальні проступки, що дасть змогу зменшити навантаження на правоохоронні органи і покращити ефективність їхньої роботи. Це має позитивно вплинути на стан захисту прав і свобод людини.

ПРЕДСТАВНИКИ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ У ЗАСІДАННІ РОБОЧОЇ ПІДГРУПИ ПО БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ ТА ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ ГУАМ (GUAM)

Представниками Генпрокуратури 7 і 8 листопада 2016 року взято участь у засіданні Робочої підгрупи по боротьбі з корупцією та відмиванням грошей ГУАМ (GUAM), на якому обговорено питання запобігання і протидії корупції, легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, у тому числі з використанням віртуальних валют та електронних коштів.

У межах заходу відбувся обмін оперативною інформацією між правоохоронними органами держав – членів ГУАМ у цих сферах.

Сторони також висвітлили досвід впровадження електронного декларування доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, вирішення проблемних питань, які виникають у цьому процесі.

ЗАСТУПНИК ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА УКРАЇНИ ЄВГЕНІЙ ЄНІН ЗУСТРІВСЯ З НАДЗВИЧАЙНИМ І ПОВНОВАЖНИМ ПОСЛОМ РЕСПУБЛІКИ АВСТРІЯ В УКРАЇНІ ГЕРМІНЕ ПОППЕЛЛЕР

15 листопада 2016 року відбулася зустріч заступника Генерального прокурора України Євгенія Єніна з Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Австрія в Україні Герміне Поппеллер та представниками Федерального Міністерства юстиції Австрійської Республіки.

Під час заходу сторони обговорили окремі питання двосторонньої співпраці. Зокрема, австрійською стороною представлено тематичну презентацію стосовно особливостей, які слід враховувати під час подання клопотань про надання правової допомоги до компетентних органів Австрії.

«Повернення активів, здобутих злочинним шляхом, потребує оперативного та динамічного співробітництва правоохоронних органів під час виконання запитів про міжнародну правову допомогу», – зазначив Євгеній Єнін.

Австрійська сторона, у свою чергу, підтримала пропозицію представників Генеральної прокуратури України посилити міждержавну співпрацю у сфері кримінальної юстиції та високо оцінила роль відомства в ній. Окремо визначено роль Генеральної прокуратури України у вирішенні проблемних питань діяльності австрійських інвесторів в Україні.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

Дмитро Сторожук

перший заступник
Генерального прокурора України

УДК 343.13

Конституція України у ст. 29 проголошує право кожної людини на свободу та особисту недоторканність; у ч. 1 ст. 33 гарантується право вільно пересуватися та вільно вибирати місце проживання кожному, хто на законних підставах перебуває на території України; ч. 1 ст. 43 закріплює право кожного на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Використання примусової праці забороняється.

На виконання вказаних положень Конституції у вересні 2010 року Україною ратифіковано Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. У вересні 2011 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про протидію торгівлі людьми». У тому ж році український парламент ратифікував ще один документ – Конвенцію Ради Європи № 201 про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. З 1999 року було прийнято кілька національних програм протидії торгівлі людьми. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 111 затверджено нову Державну соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2020 року, яка охоплює всі основні сфери, що стосуються протидії торгівлі людьми, й передбачає участь неурядових та міжнародних організацій у реалізації конкретних заходів [1]. Отже, Україна зробила важливі кроки для розвитку правових інститутів у сфері протидії торгівлі людьми. Її нормативно-правова база формувалася відповідно до міжнародних зобов'язань країни.

Разом із тим, незважаючи на наявність заборон, торгівля людьми продовжує існувати

впродовж століть як на міжнародному, так і національному рівнях, а доходи, одержувані від вчинення кримінальних правопорушень у сфері торгівлі людьми, дуже високі.

В Україні проблема торгівлі людьми актуальна з огляду на конфліктну ситуацію на сході країни, яка залишається нестабільною та серйозно впливає на права людей, особливо тих, які живуть поблизу лінії зіткнення та в районах, що контролюються озброєними угрупованнями.

Згідно з оприлюдненим 27 липня 2015 року Державним департаментом США щорічним звітом про торгівлю людьми у світі Україна потрапила, як і минулого та позаминулого років, до країн другої категорії, за діяльністю яких потрібен нагляд. У цьому звіті Україна характеризується як «країна походження, транзиту та призначення для чоловіків, жінок і дітей, яких піддають примусовій праці та сексуальній експлуатації». Українці стають жертвами торгівлі людьми не лише в Україні, але й у Росії, Польщі, інших країнах Європи, Туреччині, США, країнах Центральної Азії та Близького Сходу. Через російську агресію понад 1,3 мільйона осіб зі Східної України стали вимушеними переселенцями.

Саме вони особливо часто стають об'єктом експлуатації. У звіті йдеться також про те, що жінок і дівчат у зоні конфлікту викрадають, щоб згодом змусити їх до праці або надання сексуальних послуг. Російсько-сепаратистські сили використовують неповнолітніх як солдатів, інформаторів або людський щит [2].

Крім того, в доповіді Управління Верховного комісара ООН з прав людини від 3 червня 2016 року констатовано наявність стійких тенденцій до порушень прав людини на Сході України, у тому числі пов'язаних із торгівлею людьми [3].

Протягом 10 місяців 2016 року в нашій державі обліковано 99 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» Кримінального кодексу України (далі – КК України), за результатами досудового розслідування яких лише 40 кримінальних проваджень направлено до суду [4].

Діяльність органів правопорядку щодо припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, недостатньо ефективна, тому нагальною є потреба вжиття ефективних заходів щодо підвищення ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері торгівлі людьми з урахуванням завдань і заходів, визначених Державною соціальною програмою протидії торгівлі людьми на період до 2020 року.

При проведенні досудового розслідування кримінальних проваджень у сфері торгівлі людьми необхідно враховувати базові міжнародно-правові документи, в яких закріплено стандарти поведінки та поводження з потерпілими під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, – Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» і «Декларацію основних принципів правосуддя для жертв злочину та зловживання владою» [5; 6].

Важливо також враховувати практику Європейського суду з прав людини. Так, у справі «Ранцев проти Кіпру та Росії» Євросудом констатовано порушення норм міжнародного права щодо захисту прав заявника, яке вчинили правоохоронні органи Кіпру та Російської Федерації, не скоординувавши свої зусилля на розслідуванні факту торгівлі людьми та загибелі доньки заявника [7].

Загалом діяльність щодо розслідування торгівлі людьми умовно можна розподілити на такі етапи:

1) збирання та перевірка інформації про торгівлю людьми;

2) встановлення та доведення обставин, що підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях, пов'язаних з торгівлею людьми;

3) прогнозування та усунення протидії досудовому розслідуванню.

Надзвичайно важливою для забезпечення ефективного проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, є правильна організація його початкового етапу, від якого залежить результативність розслідування в цілому.

З огляду на те що торгівля людьми – це кримінальне правопорушення з високим ступенем латентності, їх виявленню необхідно приділяти особливу увагу. Інформація про торгівлю людьми складається з відомостей, отриманих із різних джерел, про:

- способи вчинення і приховування злочину;
- потерпілих від торгівлі людьми;
- обстановку вчинення злочину;
- учасників та причетних до злочину осіб;
- місцеперебування постраждалих і осіб, що здійснюють торгівлю людьми;
- спосіб, за допомогою якого злочинці управляють прибутками, отриманими злочинним шляхом.

Аналіз такої інформації дає змогу визначити першочергові слідчі (розшукові) дії, які необхідно провести, а також основні напрями висунення та розробки версій.

Планування досудового розслідування у кримінальних провадженнях за фактами торгівлі людьми здійснюється з урахуванням достатності відомостей про подію кримінального правопорушення, обстановку вчиненого діяння і даних про особу злочинця та потерпілого.

Чітке уявлення про етапи та способи вчинення торгівлі людьми дає змогу правильно спланувати і провести оперативні заходи та слідчі дії для отримання переконливої доказової бази.

З огляду на специфіку розслідування кримінальних правопорушень у сфері торгівлі людьми та відповідно до ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) можливо виділити коло типових обставин, що підлягають доказуванню при розслідуванні вказаної категорії кримінальних проваджень. Зокрема, це:

- подія кримінального правопорушення (місце, час, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);
- способи діяльності злочинців щодо налагодження контакту з потерпілими;
- способи транспортування (переміщення) потерпілих;

- способи вербування (переконання) потерпілих;
- способи пошуку контрагентів та укладення з ними незаконних угод майнового характеру щодо потерпілих;
- види та механізм використання злочинцем знарядь і засобів;
- мета і мотиви здійснюваних дій;
- обставини, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, спосіб, час, місце його вчинення;
- відомості про особу потерпілого;
- обставини, що характеризують особу підозрюваного, обтяжують чи пом'якшують покарання;
- вид та розмір шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням.

Важливо зазначити, що складність збирання та перевірки доказів, які підтверджують факти торгівлі людьми, зазвичай обумовлена такими чинниками, як:

- тривалість кримінального правопорушення, термін вчинення якого становить кілька років;
- значна кількість місць вчинення кримінального правопорушення, зокрема й вчинення його у різних країнах;
- численність юрисдикцій країн;
- наявність декількох потерпілих та підозрюваних.

Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, викликає труднощі перевірка показань потерпілих, особливо за обставин, коли торгівля людьми носить міжнародний характер. Показання потерпілих є визначальними відносно мети в розумінні диспозиції ч. 1 ст. 149 КК України. Водночас показання підозрюваного зводяться до того, що такої мети, як експлуатація, в його діях не було, будь-яких угод щодо потерпілих не укладалось, потерпілим надавались лише послуги з працевлаштування за кордоном, допомога у виїзді в інші країни для працевлаштування. Як стверджують підозрювані, їм не відомо про те, що потерпілі стають об'єктами експлуатації.

За цих умов слід виходити із комплексної оцінки обставин та доказів: систематичності злочинної діяльності підозрюваного; його обізнаності стосовно того, що відбувалось із потерпілими у подальшому, усвідомлення підозрюваним факту подальшої (після передачі) експлуатації потерпілих тощо, інших фактичних даних, що вказують на те, що підозрюваний діяв з метою експлуатації, зокрема на те, що він до того, як зайнятися вербуванням і переміщенням, сам перебував у країні призначення.

Транснаціональний характер злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, зумовлює необхідність відпрацювання всіх обставин їх вчинення, зокрема й тих, відомості про які можна отримати за межами України. Питання співпраці з уповноваженими органами іноземних держав, які представляють країни призначення для потерпілих, шляхом подання запитів про міжнародно-правову допомогу під час досудового розслідування кримінальних проваджень про торгівлю людьми завжди потребують додаткового часу. Такі запити виконуються протягом тривалого періоду, а інколи й не в повному обсязі. Трапляються випадки їх невиконання, що може бути обумовлено відсутністю договірно-правової бази, недоліками запиту чи іншими причинами.

З метою максимального використання можливостей міжнародно-правової співпраці у кримінальних провадженнях про торгівлю людьми доцільно застосовувати інститут так званої спонтанної інформації, тобто направлення компетентними установами держави за власною ініціативою інформації, яка може свідчити про вчинення певних протиправних дій на території іншої держави (у випадках, коли в ході розслідування справи встановлено такі факти).

Крім того, слід направляти попередній проект запиту про правову допомогу через центральний (уповноважений) орган запитуваної сторони для отримання консультації щодо його коригування з тим, щоб домогтися найбільш повного та якісного його виконання (як правило, такі проекти направляються електронною поштою чи факсом). Також доцільно направляти термінові запити щодо правової допомоги факсимільним зв'язком чи електронною поштою з одночасним направленням їх поштою (таким чином, значно скорочується час опрацювання та виконання запитів, особливо тих, що потребують підготовчих дій (встановлення фізичних чи юридичних осіб тощо)).

За відсутності інформації для ідентифікації фізичних осіб або реквізитів юридичних осіб доцільно вживати заходи щодо попереднього або одночасного звернення до компетентних установ інших держав з використанням механізмів оперативної співпраці (на двосторонньому рівні або через канали Інтерполу).

З огляду на те що у ст.ст. 14 та 16 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» йдеться про необхідність забезпечення правової допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, під час допитів потерпілих від вказаного кримінального правопорушення необхідно своєчасно і ретельно з'ясовувати питання про завдану їм

майнову та/або моральну шкоду, надавати необхідні роз'яснення щодо порядку подання цивільного позову та відшкодування заподіяної шкоди. Крім того, за наявності підстав, передбачених ст. 170 КПК України, доцільно вживати заходи щодо накладення арешту на нерухоме і рухоме майно, майнові права інтелектуальної власності, гроші у будь-якій валюті готівкою або в безготівковій формі, цінні папери, корпоративні права, які перебувають у власності підозрюваного чи обвинуваченого і фактично знаходяться у нього чи в інших фізичних або юридичних осіб з метою забезпечення можливої конфіскації майна та/або цивільного позову.

На практиці слідчому та прокурору потрібно більше уваги приділяти інтересам потерпілих, навіть якщо вони нічого не вимагають. У разі доведення факту вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з торгівлею людьми, треба порушувати питання про відшкодування моральної шкоди, оскільки вказані особи перенесли моральні та фізичні страждання, пов'язані з їх сексуальною чи трудовою експлуатацією, що призвело до приниження їхньої людської честі, гідності й негативно вплинуло на психічний і фізичний стан.

Відповідно до пункту 6 ч. 2 ст. 242 КПК України визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, заподіяної кримінальним правопорушенням, є обов'язковою підставою для звернення слідчого або прокурора до експерта для проведення експертизи. Для встановлення факту спричинення особі моральної шкоди та розміру грошової компенсації за завдані страждання призначається психологічна експертиза.

Крім того, неприпустимими є випадки залучення осіб, яким спричинена шкода внаслідок вчинення вказаного вище кримінального правопорушення, до участі у справі як свідків, що призводить до обмеження законних прав потерпілих (обирати представника, порушувати клопотання, заявляти відводи, надавати докази, ознайомлюватися з усіма матеріалами кримінального провадження тощо).

З метою збереження доказів під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, доцільно вирішувати питання про застосування до потерпілих та свідків заходів безпеки у порядку, передбаченому Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Позитивним є те, що на практиці до потерпілих та свідків справді застосовуються такі заходи безпеки, як забезпечення конфіденційності відомостей про особу, закритий судовий розгляд, дистанційний допит потерпілих та свідків у режимі відеоконференції.

Підсумовуючи викладене, слід визначити основні напрями підвищення ефективності виявлення та розслідування торгівлі людьми, а саме:

- 1) запровадження сучасних прийомів виявлення торгівлі людьми і готування до вчинення такого кримінального правопорушення;
- 2) забезпечення ефективної та раціональної взаємодії органів прокуратури й оперативних підрозділів;
- 3) проведення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій, таких, як контроль за вчиненням злочину та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації у випадках готування до вчинення або вчинення торгівлі людьми;
- 4) налагодження ефективного міжнародного співробітництва між органами правопорядку, враховуючи транснаціональний характер цього злочину;
- 5) сприяння ефективності та результативності допиту свідків, потерпілого, підозрюваного для встановлення загальної картини вчинення злочину і планування подальших слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні;
- 6) вжиття заходів щодо забезпечення відшкодування як матеріальної, так і моральної шкоди, завданої потерпілим внаслідок вчинення вказаного кримінального правопорушення;
- 7) забезпечення безпеки потерпілих і свідків.

Список використаних джерел:

1. Державна соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2020 року: постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 111 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 18. – Ст. 728.
2. США: Україна недостатньо бореться з торгівлею людьми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3544415-ssha-ukraine-nedostatno-boretsia-z-torhivleui-luidmy>
3. Доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини від 3 червня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine_14th_HRMMU_Report.pdf
4. Єдиний звіт про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за січень – жовтень 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

5. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_282
6. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою: декларація ООН від 29 листопада 1985 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_114/print1475652929649416
7. Ранцев проти Кіпру та Росії: рішення Європейського суду з прав людини від 7 січня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://humanrts.umn.edu/russian/euro/Rrantsevcase.html>

Дмитро Сторожук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

Статтю присвячено питанню розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми. Розглянуто проблеми виявлення вказаних кримінальних правопорушень, обставини, що підлягають встановленню, особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій на всіх етапах досудового розслідування. Запропоновано шляхи розв'язання окремих проблемних питань, які виникають у діяльності прокурора, слідчого, спрямованій на здійснення ефективного досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми.

Ключові слова: торгівля людьми; досудове розслідування; докази; способи вчинення торгівлі людьми; протидія досудовому розслідуванню торгівлі людьми.

Дмитрий Сторожук

ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ УГОЛОВНЫХ ПРОИЗВОДСТВ, СВЯЗАННЫХ С ТОРГОВЛЕЙ ЛЮДЬМИ

Статья посвящена вопросу расследования уголовных правонарушений, связанных с торговлей людьми. Рассмотрены проблемы выявления указанных уголовных правонарушений, обстоятельства, подлежащие установлению, особенности проведения некоторых следственных (розыскных) действий на всех этапах досудебного расследования. Предложены пути разрешения отдельных проблемных вопросов, возникающих в деятельности прокурора, следователя, направленной на осуществление эффективного досудебного расследования уголовных правонарушений, связанных с торговлей людьми.

Ключевые слова: торговля людьми; досудебное расследование; доказательства; способы совершения торговли людьми; противодействие досудебному расследованию торговли людьми.

Dmytro Storozhuk

TOPICAL ISSUES OF PRE-TRIAL INVESTIGATION OF CRIMINAL JUSTICE PROCEEDINGS IN TRAFFICKING IN PERSONS CASES

The article is devoted to the issues of pre-trial investigation of criminal justice proceedings in trafficking in persons cases. It deals with the problems of detection of mentioned criminal offences, with circumstances to be found, with peculiarities of conducting specific investigatory (search) actions at all stages of pre-trial investigation. The author offers solution to some of the topical issues that arise in the course of the activity of public prosecutor, investigator aimed at effective pre-trial investigation of criminal justice proceedings in trafficking in persons cases.

Keywords: trafficking in persons; pre-trial investigation; evidences; ways of trafficking in persons; counteraction to pre-trial investigation of trafficking in persons.

ОБСТРИЛИ В РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ: НАПРЯМИ ЇХ ФІКСАЦІЇ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ

Володимир Янко

прокурор Луганської області,
державний радник юстиції 3 класу

Ігор Цюприк

заступник начальника управління нагляду
у кримінальному провадженні
Прокуратури Луганської області,
кандидат юридичних наук

УДК 343.98

Від початку проведення антитерористичної операції минуло два з половиною роки. Підписання низки угод, спрямованих на мирне урегулювання конфлікту, однак, не сприяло налагодженню ситуації в Україні. Військові Збройних сил України та цивільне населення щодня стають жертвами порушення «режиму тиші»: кількість постраждалих українців уже вимірюється десятками тисяч осіб.

Міністр оборони України генерал армії Степан Полторак під час зустрічі у місті Стокгольмі з начальником Головного штабу оборони Збройних сил Швеції генерал-лейтенантом Денісом Гуленспоре зазначив, що лише за дев'ять місяців 2016 року російські окупаційні війська та підрозділи терористичних організацій «Донецька народна республіка» та «Луганська народна республіка» здійснили понад 12 тис. обстрілів, що призвело до загибелі 173 військовослужбовців, а також значних жертв серед населення та руйнування інфраструктури¹.

Зазначене потребує правової оцінки з метою не лише подальшого розгляду

матеріалів у Європейському суді з прав людини та Міжнародному кримінальному суді (м. Гаага) як фактів російської агресії, а й компенсації матеріальних та інших збитків.

Водночас процес накопичення матеріалів міжнародних злочинів сьогодні не достатньо налагоджений. Так, відомості про обстріли населених пунктів і позицій Збройних сил України, розташованих на лінії розмежування, вносять до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) як факти вчинення злочину, передбаченого у ст. 258 «Терористичний акт» Кримінального кодексу України (КК України), іноді окремо фіксуючи кожен обстріл. За цими подіями упродовж дев'ятих місяців 2016 року слідчий відділ Управління Служби безпеки України в Луганській області здійснював розслідування понад

¹ Полторак назвав кількість російських військ в Україні [Електронний ресурс] // OstanniPodii: [сайт]. – Режим доступу: http://ostannipodii.com/a/201610/poltorak_nazvav_kilkist_rosijskih_vijsk_v_ukrayini-100012704/. – Назва з екрана.

1300 злочинів, пов'язаних з учиненням терористичного акту. Однак реєстрація значної кількості окремих кримінальних проваджень вказаної категорії злочинів, у яких немає наслідків у вигляді тілесних ушкоджень чи пошкодження об'єктів інфраструктури, негативно позначається на стані їх систематизації та якості розслідування.

З метою аналізу стану досудового розслідування в межах кримінальних проваджень щодо злочинів зазначеної категорії у Прокуратурі Луганської області здійснено низку координаційних заходів, спрямованих на узагальнення слідчої практики за 2016 рік. Таким чином, у зареєстрованих протягом дев'яти місяців поточного року в слідчих підрозділах Служби безпеки України в Луганській області 311 кримінальних проваджень за ознаками злочинів, передбачених у ст. 258 КК України, встановлено фактів пошкодження об'єктів – 88, загибелі осіб – 34 та поранення – 89. Водночас у 76 випадках огляд місця події проводили без виявлення та вилучення знарядь, засобів і слідів кримінального правопорушення, у 28 – із вилученням уламків окремих частин боєприпасів як знарядь правопорушень. У семи кримінальних провадженнях було призначено судові експертизи для ідентифікації озброєння та бойових припасів, за результатами проведення п'яти з яких отримано висновки експертиз².

Такий стан досудового розслідування свідчить про необхідність посилення взаємодії суб'єктів – учасників кримінального провадження, вироблення єдиної практики реєстрації обстрілів населених пунктів та позицій Збройних сил України, розташованих на лінії розмежування в районі проведення антитерористичної операції.

З урахуванням цього метою нашої статті є визначення заходів, спрямованих на впорядкування процедури внесення до ЄРДР інформації про обстріли території України, організацію діяльності слідчо-оперативних груп (СОГ) для виявлення та фіксації відомостей про обставини цих обстрілів, а також особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час здійснення кримінального провадження за результатами вчинення таких обстрілів.

Прокуратура Луганської області ініціювала розроблення міжвідомчої Інструкції про порядок внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинення терорис-

тичних актів на підконтрольній державній владі України території на лінії розмежування в районі проведення антитерористичної операції, організації діяльності СОГ та проведення слідчих (розшукових) дій, яку погоджено спільним наказом прокурора Луганської області, начальника Головного управління Національної поліції в Луганській області, начальника Управління Служби безпеки України в Луганській області, старшого представника відділу Військової служби правопорядку в Збройних силах України оперативно-тактичного угруповання «Луганськ».

Згідно з Інструкцією на місце вчинення обстрілу має виїжджати спільна слідчо-оперативна група (СОГ) у складі представників відомств Служби безпеки України (слідчі та працівники оперативних підрозділів) і Національної поліції України (слідчі, фахівці вибухо-технічної служби, дільничні офіцери поліції та/чи працівники оперативних підрозділів). Охорону СОГ покладено на підрозділи Збройних сил України чи Національної гвардії України залежно від обставин. У разі необхідності до складу СОГ залучаються сапери цих військових формувань (з огляду на оперативну обстановку, яка склалася на місці обстрілу). Процесуальне керівництво в кримінальних провадженнях за фактами обстрілів здійснюють відповідні підрозділи прокуратури.

Проаналізуємо основні положення цієї Інструкції.

Розділ 1 стосується порядку внесення до ЄРДР відомостей про факти обстрілів підконтрольної державній владі України території на лінії розмежування в районі проведення антитерористичної операції.

Систематичні обстріли представниками терористичних організацій населених пунктів і позицій Збройних сил України, розташованих на лінії розмежування, – це продовжуваний злочин, оскільки ним охоплюються дві чи більша кількість тотожних дій, об'єднаних спільним злочинним наміром.

Відповідно до розділу 1 Інструкції реєстрацію кримінальних проваджень за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених у ст. 258 КК України (обстріли, унаслідок яких немає спричинення смерті громадян, шкоди їх здоров'ю та майнової шкоди), слід виконувати у ЄРДР на початку кожного місяця (з 00 год. 00 хв. першого числа місяця) після надходження повідомлення про здійснення так званого первинного обстрілу, дотримуючись територіального принципу, тобто

² Лист Управління Служби безпеки України в Луганській області від 17 жовтня 2016 року № 63/3/7938.

з урахуванням меж окремого органу місцевого самоврядування.

Відтак матеріали про здійснення наступних обстрілів представниками терористичних організацій у поточному місяці після їх реєстрації в Журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинення кримінальних правопорушень та інші події³, з огляду на продовжуваний характер злочинних діянь бойовиків терористичних організацій, будуть долучені до матеріалів кримінального провадження, яке вже зареєстровано на початку місяця, – первинного обстрілу.

Таким чином, у межах окремого сектора військової адміністрації, який об'єднує декілька населених пунктів, за один місяць буде зареєстровано одне (об'єднане) кримінальне провадження за результатами вчинення протягом певного періоду часу систематичних обстрілів як один продовжуваний злочин.

У разі надходження заяв і повідомлень про факт смерті чи спричинення тілесних ушкоджень громадянам унаслідок обстрілів представниками терористичної організації, відповідно до ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України, вони будуть окремо внесені до ЄРДР. Аналогічно фіксуватиметься інформація про завдану майнову шкоду цивільній інфраструктурі, але за відсутності жертв серед громадян під час обстрілу.

У розділі 2 Інструкції розглянуто порядок створення СОГ, що діють на лінії розмежування в районі проведення антитерористичної операції, їх місце дислокації, кількість та орієнтовний склад СОГ й організацію виїзду цих груп на місце події (обстрілу). Орієнтовно до складу СОГ входять: слідчий слідчого відділу Управління Служби безпеки України в області, не менше двох працівників оперативного підрозділу цього Управління, а також слідчий та мінімум два представники територіального органу Національної поліції в області, група вибухотехніків органу Національної поліції та/або саперів Збройних сил України чи Національної гвардії України. Старшим СОГ призначають слідчого слідчого відділу Управління Служби безпеки України в області.

З огляду на комплектування СОГ представниками різних відомств необхідно визначити, хто надаватиме службове приміщення та місце для відпочинку СОГ, здійснюватиме матеріально-технічне забезпечення вогнепальною зброєю,

боєприпасами та спеціальними засобами для членів СОГ, засобами розмінування, транспортом і паливом для виїзду на огляд місця події, а також для перевезення речових доказів (вибухонебезпечних речовин) тощо.

Важливим елементом Інструкції є визначення алгоритму збору СОГ та порядок її виїзду на місце обстрілу в разі отримання заяв і повідомлень про це оператором телефонної лінії «102» або певною посадовою особою.

У розділі 2 передбачено виїзд у складі СОГ на місце події (обстрілу) представників прокуратури, якщо постраждало двоє чи більше осіб або спричинено істотну майнову шкоду (руйнування домоволодінь, інших об'єктів інфраструктури).

Розділ 3 присвячено особливостям проведення огляду місця події – наслідків обстрілів підконтрольної державній владі України території. Визначено час прибуття на місце події після завершення обстрілу з урахуванням оперативної обстановки та можливого повторного обстрілу, окреслено послідовність дій членів СОГ на місці події щодо забезпечення особистої безпеки громадян та учасників огляду, дії керівника СОГ, спеціалістів-вибухотехніків та/або саперів. У цьому розділі використано окремі положення наказу МВС України «Про затвердження Інструкції про поведінку з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України» від 9 липня 2014 року № 653⁴.

У розділі 4 проаналізовано особливості проведення слідчих (розшукових) дій за фактом обстрілу, передусім тих, що призвели до смерті чи спричинили тілесні ушкодження громадян, заподіяли майнову шкоду. Згідно з положеннями Інструкції, основною слідчою (розшуковою) дією за окреслених обставин є огляд місця події, під час якого за допомогою безперервної відеофіксації закріплюється обстановка, що залишилася після обстрілу, а також вилучаються його сліди. Огляду, який надалі буде відображено у протоколі та відеозаписі, підлягає власне обстановка обстрілу. Під час огляду приміщення фіксується його стан з усіх сторін, визначаються місця та наслідки пошкоджень, виявляються та вилучаються предмети та речі, які містять на собі сліди злочину або мають значення для встановлення його обставин

³ Інструкція про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 6 листопада 2015 року № 1377 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 99. – Ст. 3406.

⁴ Інструкція про поведінку з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 9 липня 2014 року № 653 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 62. – С. 127. – Ст. 1716.

(залишки куль, мін, снарядів, ракет тощо). Якщо є загиблі особи, установлюють їх кількість, точне місце перебування, характер тілесних ушкоджень тощо. За наявності воронки чи інших слідів від обстрілів визначають їх кількість, глибину, діаметр і кут нахилу воронки, заглибини в стіні, даху або інших предметах. Також необхідно здійснити позиціонування слідів обстрілу (нахилу воронки чи залишків боєприпасів на місці обстрілу) відносно сторін світу. Залежно від стану безпечності залишків боєприпасів, який визначає вибухотехнік та/або сапер, ці предмети можуть вилучатися.

За результатами огляду, зокрема зафіксованими під час його виконання слідами, вилученими предметами та зібраними матеріалами, та після реєстрації відомостей у ЄРДР слідчий обов'язково призначає вибухотехнічну та трасологічну експертизу для встановлення дистанції (відстані) та напрямку обстрілу, виду боєприпасів, країни їх походження (виробника), дати випуску, калібру, маркування тощо. Слідчі залучають експертів інших компетентних органів для визначення, чи перебувають на озброєнні Збройних сил України, МВС України, Прикордонної служби України й інших правоохоронних органів нашої держави вилучені боєприпаси, якщо є підстави припускати їх іноземне походження.

Також слідчий зобов'язаний допитати свідків обстрілу для встановлення обставин події: часу, місця та можливого напрямку обстрілу, кількості вибухів, спричинених ними руйнувань тощо.

Для встановлення місця перебування терористичних організацій і сил проведення антитерористичної операції на лінії розмежування передбачено направлення запитів до відповідних підрозділів Збройних сил України чи Прикордонної служби України щодо надання певної інформації. Аналіз результатів експертизи про відстань обстрілу та відомості про місцезнаходження терористичних організацій разом дадуть можливість визначити, звідки було здійснено обстріл: з території, підконтрольної державній владі України, так званої сірої зони або території, захопленої терористичними угрупованнями.

Після встановлення місця, з якого проводився обстріл, оперативні підрозділи територіальних підрозділів Служби безпеки України чи військової контррозвідки (залежно від обставин) отримують доручення провести негласні слідчі (розшукові) дії щодо встановлення підрозділів, які могли здійснити такий обстріл, і можливих його виконавців.

В Інструкції прописано порядок дій у разі наявності потерпілих під час обстрілу осіб, згідно з яким необхідно встановити особу, допитати її про обставини обстрілу, отримати тілесні ушкодження, рівень завданої шкоди, наділити таку особу відповідним процесуальним статусом. Залежно від обставин призначають судово-медичну експертизу для встановлення ступеня тяжкості, локалізації та характеру тілесних ушкоджень потерпілого. Для отримання зазначеної інформації надсилається запит до медичної установи, до якої звертався потерпілий. У разі настання смерті особи потрібно доставити тіло до територіального відділення судово-медичних експертиз і призначити проведення експертизи трупа для встановлення причини смерті, вражаючого фактора та інших обставин.

Невпізнаний труп, якщо існує ймовірність упізнання його родичами або знайомими, які мешкають неподалік від місця вчинення обстрілу, необхідно пред'явити для впізнання.

Важливим питанням у розслідуванні обстрілів є встановлення завданої ними майнової шкоди та визначення інших тяжких наслідків.

Для цього передбачається витребування та долучення до матеріалів кримінального провадження документів щодо права власності особи на пошкоджене майно, а також збирання документів, необхідних для призначення експертними установами проведення відповідних експертиз з метою встановлення вартості майна та розміру спричиненої шкоди.

Таким чином, Прокуратурою Луганської області за результатами реагування на стан слідчої практики щодо розслідування злочинів, пов'язаних із вчиненням терористичного акту, розроблено та ініційовано затвердження зацікавленими суб'єктами Інструкції про порядок внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинення терористичних актів на підконтрольній державній владі України території на лінії розмежування в районі проведення антитерористичної операції, організації діяльності СОГ та проведення слідчих (розшукових) дій. Упровадження цієї Інструкції дасть можливість відповідним суб'єктам кримінального процесу ефективніше реєструвати, фіксувати та проводити досудове розслідування, а прокуратурі, зокрема, здійснювати належне процесуальне керівництво в кримінальних провадженнях за результатами обстрілів з метою забезпечення збору доказів для загального чи спеціального розслідування.

ДЛЯ ДОНЕЧЧИНИ ЗАОЧНЕ ЗАСУДЖЕННЯ – ЄДИНА МОЖЛИВІСТЬ ПОКАРАТИ ТИХ, ХТО ПЕРЕЙШОВ НА БІК ВОРОГА

Євген Бондаренко

прокурор Донецької області

2014 рік в українському кримінальному процесуальному праві ознаменувався важливою подією – введенням у дію спеціального кримінального провадження.

Знадобилось чимало часу для того, щоб прокурорсько-слідчі працівники зрозуміли, як застосовувати на практиці інститут «in absentia». Показово, що саме Прокуратура Донецької області у травні 2015 року першою скерувала до суду обвинувальний акт для заочного засудження громадянина. Не пересічного громадянина – колишнього виконувача обов'язків начальника Маріупольського міського управління Головного управління МВС України в Донецькій області Олега Моргуна, який обвинувачувався у перевищенні влади та участі у терористичній організації «ДНР». Саме він фактично «здав» Маріуполь, згодом звільнений українськими військовими, терористам. Зараз оскільки місто Донецьк тимчасово не підконтрольне владі України, саме в Маріуполі дислокується Прокуратура Донецької області.

Перші напрацювання

В області, в якій уже третій рік триває антитерористична операція, застосування інституту «in absentia» дає можливість виконувати завдання кримінального процесуального законодавства щодо забезпечення реалізації принципу невідворотності кримінального покарання та засудження осіб за вчинені ними злочини, пов'язані з сепаратизмом і тероризмом. Саме завдяки правочинності заочного засудження маємо усі законодавчі важелі для покарання тих, хто перейшов на бік ворога.

Без сумніву, спочатку у прокурорів виникало досить багато проблем, пов'язаних із застосуванням інституту «in absentia», адже до цього ні правоохоронці, ні судді в Україні не мали жодного уявлення про усі тонкощі ведення спеціального досудового розслідування. Проте зараз прокуратурою області у тісній взаємодії із представниками поліції, СБУ, міськими та районними судами налагоджено чітку та плідну роботу за вказаним напрямом.

Так, протягом 2014–2016 років Прокуратурою Донецької області до суду скеровано 108 кримінальних проваджень щодо злочинів, передбачених ст.ст. 110, 258, 258-3 Кримінального кодексу України. Це провадження стосовно бойовиків терористичної організації «ДНР», представників «політичного блоку» «ДНР», «міністрів», «прокурорів», «міліціонерів», «депутатів» псевдодержави, а також організаторів проведення так званого референдуму 11 травня 2014 року, які переховувалися від органів слідства та суду як на тимчасово окупованій терористами території, так і в районі проведення АТО. Кількість спрямованих проваджень постійно зростає.

Наприклад, до суду вже скеровано обвинувальні акти у кримінальних провадженнях, які проводилися у формі спеціального досудового розслідування, стосовно 11 колишніх працівників Прокуратури Донецької області, що обіймають або обіймали керівні посади

в так званій прокуратурі терористичної організації «ДНР». Серед них «виконувач обов'язків Генерального прокурора «ДНР», «Головний військовий прокурор ДНР», «начальник слідчого управління Генеральної прокуратури ДНР», його заступник, прокурори різних окупованих міст тощо.

Вказані особи з різних причин та мотивів, зраджуючи присязі та українському народові, вступили до терористичної організації «ДНР» для задоволення своїх кар'єрних амбіцій, які не в змозі були реалізувати в прокуратурі України.

Значного резонансу набуло кримінальне провадження стосовно мешканця Шахтарського району Донецької області, через дії якого загинули десять військовослужбовців Збройних сил України, а п'ятеро – потрапили у полон до бойовиків.

Інформація у цій справі про жаклибий теракт збиралася по крихтах. Головного винуватця масової загибелі українських спецпризначенців вдалося виявити та затримати лише за два роки після вчиненого. Зараз він перебуває в СІЗО в очікуванні судових слухань. Ще двох зловмисників, які брали участь у розстрілі та катуванні наших військових, судять заочно.

Відповідні обвинувальні акти стосовно названих осіб скеровані до суду за ч. 3 ст. 258 та ч. 2 ст. 258-3 КК України. Максимальна міра покарання, яка загрожує терористам, – довічне ув'язнення.

Також до судів скеровано обвинувальні акти для засудження так званих міністрів терористичної організації «ДНР», а саме: «міністра економічного розвитку», «міністра агропромислового розвитку», «міністра вугілля та енергетики» і «міністра фінансів».

Прокурорсько-слідчими працівниками Прокуратури Донецької області здійснюється системна робота щодо викриття та притягнення до кримінальної відповідальності суддів терористичної організації «ДНР», які з метою дестабілізації політичної ситуації в Україні, повалення її конституційного ладу та вчинення злочинів проти громадської безпеки чинять псевдоправосуддя за законодавством, що суперечить основоположним принципам Конституції України та іншим законодавчим актам нашої держави.

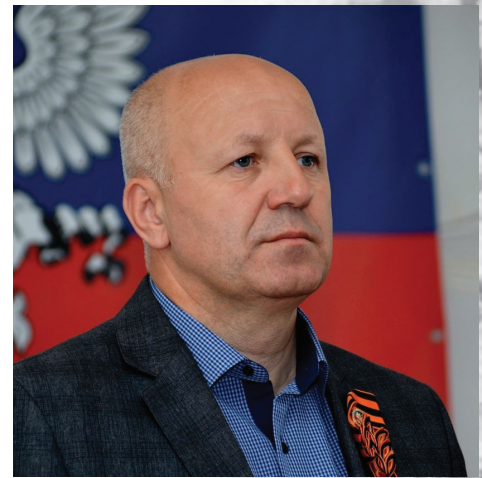
Так, до Селидівського міськрайонного суду Донецької області направлено обвинувальний акт за ч. 1 ст. 258-3 КК України стосовно громадянина Російської Федерації, який у вересні 2014 року обійняв посаду «голови Верховного суду» терористичної організації «ДНР» та сприяв її діяльності. Судовий розгляд триває.

Заочні вироки, що набрали чинності

За участю працівників Прокуратури Донецької області протягом вказаного періоду за результатами спеціального судового розгляду судами ухвалено 8 обвинувальних вироків, з яких сім набрали чинності.

Так, вироком Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області за ч. 1 ст. 258-3 КК України до 9 років позбавлення волі засуджено начальника сектору дільничних інспекторів Центрально-Міського районного відділу Горлівського міського управління головного управління МВС України в Донецькій області, який всупереч інтересам служби у травні 2014 року вступив до лав терористичної організації «ДНР» та брав участь у її діяльності.

Вироком Слов'янського міськрайонного суду за скоєння злочину, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК України, до 9 років позбавлення волі засуджено командира батальйону патрульної постової служби Горлівського міського управління Головного управління МВС України в Донецькій області, який у

Колишній виконувач обов'язків начальника Маріупольського міського управління ГУ МВС України в Донецькій області Олег Моргун, у справі якого до суду скеровано перший обвинувальний акт для заочного засудження

«Виконувач обов'язків Генерального прокурора "ДНР"» Андрій Сівак

квітні 2014 року, після захоплення будівлі Горлівського міського управління міліції представниками терористичної організації «ДНР», діючи умисно, прийняв пропозицію представників «ДНР» щодо зайняття посади начальника («народного керівника») Горлівського управління міліції, тобто, усвідомлюючи факт існування терористичної організації, надав згоду на вступ до такої організації та сприяв її діяльності.

За цією ж статтею вироком Краснолиманського міського суду Донецької області до 8 років позбавлення волі засуджено заступника начальника Краснолиманського міського відділу Головного управління МВС України в Донецькій області, який у травні 2015 року з метою сприяння діяльності терористичної організації «ДНР» виступав під час мітингу перед мешканцями міста Красного Лиману (нині – місто Лиман) та схилив до її лав мирне населення.

9 років з конфіскацією майна отримав заступник начальника сектору дільничних інспекторів міліції Калінінського районного відділу Горлівського міського управління Головного управління МВС України в Донецькій області, який у квітні 2014 року вступив до терористичної організації «ДНР» та, обійнявши посаду начальника Центрально-Міського районного відділу кримінальної поліції міста Горлівки «ДНР», сприяв її діяльності, брав активну безпосередню участь у розшуку та затриманні на тимчасово непідконтрольній українській владі території осіб із числа чинних працівників органів внутрішніх справ, які залишилися вірними присязі, надавав нелегітимні накази підлеглим щодо проведення несанкціонованих обшуків за адресами їх мешкання у місті Горлівці Донецької області.

Також вироком Краснолиманського міського суду Донецької області за ч. 1 ст. 258-3 КК України до 10 років позбавлення волі засуджено начальника міліції громадської безпеки Краснолиманського міського відділу Головного управління МВС України в Донецькій області, який у червні 2014 року вступив до терористичної організації «ДНР» та, очолюючи відділ управління по боротьбі з економічною злочинністю так званого МВС «ДНР», запевняв населення у легітимності злочинної діяльності створеного терористичною організацією «ДНР» силового блоку, доповідав у засобах масової інформації про діяльність ввіреного відділу, тобто брав участь у діяльності терористичної організації «ДНР».

Проблемні питання

На жаль, перспективі скористатися механізмом спеціального досудового розслідування подекуди перешкоджають обставини, які унеможливають проведення за відсутності підозрюваного повного досудового розслідування та встановлення усіх обставин, що мають значення для справи.

Наприклад, це неможливість проведення порівняльних експертиз, зразки для яких необхідно відібрати у підозрюваного, судової психіатричної експертизи стосовно підозрюваного у випадках, коли є відомості, що викликають сумнів у його осудності, тощо.

Проблеми виникають із оголошенням особи у міжнародний розшук, яке здійснюється Міжнародною організацією кримінальної поліції (Інтерпол), як передумовою здійснення спеціального досудового розслідування та спеціального судового розгляду. Інтерпол відмовляє органу досудового розслідування в оголошенні осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, пов'язаних з сепаратизмом та тероризмом на сході України, у розшук, посиляючись на ст. 3 свого Статуту, відповідно до якої організації категорично забороняється здійснювати будь-яке втручання або діяльність політичного, військового, релігійного чи расового характеру. Водночас указана норма не перешкоджає Інтерполу ого-

лошувати у міжнародний розшук осіб з інших терористичних організацій – «ІДІЛ», «Талібан», – визнаних такими всесвітньою спільнотою на відміну від терористичної організації «ДНР». Інтерпол не робить винятку навіть керівникам силових підрозділів терористів «ДНР», зокрема відмовлено у міжнародному розшуку О.С. Ходаковського та інших ватажків збройних формувань «ДНР».

Слід зазначити, що проблеми з реалізацією інституту «in absentia» виникають також в судах при направленні обвинувальних актів у порядку спеціального досудового розслідування.

Деякі судді по-іншому розуміють механізм реалізації процедури спеціального судового розгляду та, як наслідок, виносять ухвали про повернення обвинувальних актів, зокрема з підстав неможливості суду викликати обвинуваченого на підготовче судово засідання та непередбачення, на їхню думку, можливості проведення підготовчого судового засідання в порядку спеціального судового розгляду.

Із такою позицією не можна погодитися, адже ч. 2 ст. 314 КК України визначає такий же порядок участі учасників кримінального процесу, як і норми для судового розгляду, що передбачають можливість, порядок та підстави проведення спеціального судового розгляду.

Вказані ухвали надалі скасовуються за апеляціями прокурорів, проте неоднозначне розуміння процесуальних норм призводить до необґрунтованого затягування процесу та, як наслідок, нівелювання завдань кримінального провадження.

Неоднозначно вирішуються судами питання кваліфікації дій обвинувачених щодо їх участі/сприяння в терористичній організації «ДНР» з огляду на відсутність судової практики, незгоду та небажання окремих суддів засуджувати таких осіб за ст. 258-3 КК України (переважно через побоювання за долю рідних, які досі мешкають на тимчасово окупованій території), що призводить до затягування суддями та іншими учасниками процесу судового розгляду. Для застосування інституту «in absentia» ця проблема набуває більшої ваги, адже відсутній у суду стимул розглядати такі справи збігається з позицією сторони захисту, яка не зацікавлена в якомого швидшому судовому розгляді та постановленні кінцевого рішення у справі.

Робота триває

Наразі Прокуратурою Донецької області оголошено підозру у вчиненні кримінального правопорушення за ч. 1 ст. 258-3 КК України 45 «суддям» та 53 «прокурорам» терористичної організації «ДНР», які, зрадивши своїй державі, перейшли на бік бойовиків та продовжують працювати на ворога, тим самим запевнюючи місцеве населення у законності дій окупантів та популяризуючи ідеологію тероризму.

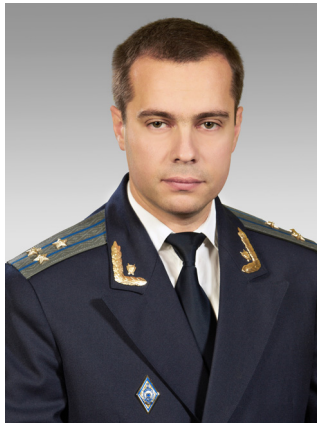
Згідно з вимогами Кримінального процесуального кодексу України планується звернення до суду з відповідними клопотаннями щодо здійснення стосовно вказаних осіб процедури спеціального досудового розслідування.

Підбиваючи підсумок, можна зазначити, що інститут спеціального досудового розслідування та спеціального судового розгляду новий для нашої країни та потребує додаткових напрацювань, вироблення єдиної практики і підходу до реалізації його положень. Безумовно, попереду виникне ще багато проблем, які потребуватимуть вирішення: і виконання вироків, і механізм перегляду рішень після з'явлення особи або її затримання тощо. Проте сьогоденні позитивні напрацювання дають упевненість у тому, що інститут «in absentia» запрацював на користь держави, громадян та відновлення правопорядку.

«Голова Верховного суду "ДНР"», громадянин Російської Федерації Едуард Якубовський

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТИТУТУ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Артем Степанов

перший заступник прокурора
Харківської області,
старший радник юстиції

УДК 343.13

Два роки тому згідно із Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 7 жовтня 2014 року № 1689-VII (далі – Закон) Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) доповнено главою 24-1 «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень».

Сьогодні можемо проаналізувати практику застосування Закону, оцінити його результативність у досягненні поставленої авторами законопроекту мети, виявити недоліки та сформулювати пропозиції, спрямовані на його покращення.

Нагадаємо, що проект Закону розроблено Міністерством юстиції України на виконання пункту 3 Плану першочергових заходів з подолання корупції, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 647-р, для забезпечення здійснення досудового розслідування та судового провадження за відсутності підозрюваного (обвинуваченого).

Метою ухвалення змін до Кримінального кодексу України (далі – КК України) та КПК України визначалось забезпечення принципу невідворотності покарання у випадках, коли підозрюваний (обвинувачений) переховується від органів слідства та суду за межами України, ухиляючись від кримінальної відповідальності, а також підвищення ефективності розслідування окремих злочинів проти основ національної безпеки України

та громадської безпеки і забезпечення конфіскації майна за їх вчинення.

Презентуючи законопроект у правовому аспекті, його автори констатували, що згідно з положеннями КПК України існує можливість виконувати в Україні вироки іноземних держав, ухвалені заочно (*in absentia*), тобто без участі засудженої особи під час кримінального провадження, якщо їй було вручено копію вироку та надано можливість його оскаржити, але не визначено процедуру заочного ухвалення вироків національними судами.

Водночас можливість винесення заочного судового рішення у кримінальному провадженні передбачається міжнародними документами, зокрема Європейською конвенцією про міжнародну дійсність кримінальних вироків, а також Резолюцією (75) 11 Комітету міністрів Ради Європи «Про критерії, які регламентують розгляд, що здійснюється за відсутності обвинуваченого» та Рекомендацією № 6R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо спрощення кримінального судочинства», у яких запропоновано розглянути питання про надання судам можливості розглядати

справи та приймати в них рішення за відсутності обвинуваченого.

Приклади використання заочного провадження наявні у судовій практиці Франції, Данії, Болгарії, Естонії та Литви.

Можливість здійснення заочного кримінального провадження підтверджує також практика Європейського суду з прав людини: рішення у справах «Колоцца проти Італії» (Colozza v. Italy, № 9024/80), «Кромбах проти Франції» (Krombach v. France, № 29731/96), «Да Луз Домінгес Ферейра проти Бельгії» (Da Luz Domingues Ferreira v. Belgium, № 50049/99) тощо.

Законодавець погодився із наведеними аргументами, та 7 жовтня 2014 року Закон було прийнято, а КПК України доповнено главою 241.

Відповідно до Закону спеціальне досудове розслідування мало здійснюватися на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні щодо злочинів, передбачених ст.ст. 109, 110, 1102, 111, 112, 113, 114, 1141, 115, 116, 118, ч.ч. 2–5 ст. 191 (у випадку зловживання службовою особою своїм службовим становищем), ст.ст. 209, 258, 258-1, 258-2, 258-3, 258-4, 258-5, 348, 364, 364-1, 365, 365-2, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370, 379, 400, 436, 436-1, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447 КК України, стосовно підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук.

На практиці стали очевидні недоліки Закону, що заважали його ефективного застосуванню.

Частину їх усунуто Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Генеральної прокуратури України» від 12 травня 2016 року № 1355-19. Так, відповідно до зазначеного Закону тимчасово, до 15 квітня 2017 року, положення глави 241 КПК України стали застосовуватися, зокрема, щодо підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук чи який понад шість місяців переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або стосовно якого наявні фактичні дані, що він перебуває за межами України, на тимчасово окупованій території України або в районі проведення антитерористичної операції.

Указані зміни дали можливість суттєво розширити коло застосування Закону, але, на жаль, решту також очевидних недоліків законодавцем усунуто не було.

Залишився не визначений процесуальний порядок застосування спеціального досудового розслідування.

Вказівка на те, що воно здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими КПК України з урахуванням положень глави 241, навряд чи може задовольнити процесуальних керівників та суддівський корпус, оскільки в цьому провадженні специфічною є участь захисника.

В окремих випадках ситуацію ускладнено використанням незрозумілого набору понять.

Так, відповідно до ч. 3 ст. 297-3 КПК України під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування.

Водночас згідно з пунктом 6 ч. 2 ст. 297-2 КПК України у клопотанні про здійснення спеціального досудового розслідування зазначається перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.

Таким чином, не зрозуміло, свідки під час розгляду клопотання мають допитуватися чи заслуховуватися.

На користь необхідності саме допиту свідка говорить та обставина, що порядок проведення цієї процесуальної дії – на відміну від заслуховування у КПК України – врегульований.

Відповідно до ст. 297-2 КПК України у клопотанні до слідчого судді про здійснення спеціального досудового розслідування, крім іншого, зазначаються відомості щодо оголошення особи у міждержавний та/або міжнародний розшук.

Ураховуючи, що слідчі судді не сприймають відповідні постанови слідчих та прокурорів як докази оголошення особи у міждержавний та/або міжнародний розшук, убачається за доцільне визначити в Законі, що мається на увазі під такими відомостями і які саме документи можуть свідчити про оголошення підозрюваного у міждержавний та/або міжнародний розшук.

Слід звернути увагу на ту обставину, що в ст. 297-4 КПК України визначені тільки підстави

для відмови слідчим суддею у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування (не доведення прокурором, слідчим, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та перебуває поза межами України), але відсутні підстави для задоволення такого клопотання.

Певні труднощі на практиці виникають у зв'язку з неможливістю оскарження ухвали слідчого судді про часткове задоволення клопотання щодо здійснення спеціального досудового розслідування. Буквально трактуючи приписи пункту 12 ч. 1 ст. 309 КПК України про можливість оскарження в апеляційному порядку лише ухвали слідчого судді про відмову у здійсненні спеціального досудового розслідування, слідчі судді позбавляють прокурора можливості оскаржити часткову відмову, що криється за формулюванням «часткове задоволення».

Існують і суто практичні перепони на шляху реалізації вказаного Закону. У ст. 297-5 КПК України вказано, що повістки про виклик підозрюваного в разі здійснення спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування й обов'язково публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження. Наприклад, публікація у газеті «Урядовий кур'єр» однієї повістки про виклик коштує 420 грн, яку зобов'язана сплатити сторона обвинувачення. Протягом розгляду кримінального провадження виникає необхідність близько 3–6 разів розміщувати вказані повістки. Натомість державне фінансування на такі потреби відсутнє.

Потребує більш детальної регламентації порядок оскарження рішень, які прийняті за результатами спеціального судового провадження. Зокрема, на нашу думку, доцільно звернутися до положень ч. 1 ст. 394 КПК України, яка стосується апеляційного оскарження вироку суду першої інстанції, ухваленого за результатами спрощеного провадження. За аналогією до цієї статті щодо можливостей оскарження рішень, які прийняті в спеціальному провадженні, слушно вказати, що вирок суду першої інстанції, ухвалений за результатами спеціального провадження, не може бути оскаржений в апеляційному порядку з підстав розгляду провадження за відсутності учасників судового провадження, недослідження доказів у судовому засіданні або з метою оскаржити обставини, встановлені досудовим розслідуванням.

Існує неузгодженість у правовому регулюванні порядку розгляду в суді апеляційної інстанції скарги прокурора у цій категорії проваджень, що повністю нівелює позитивний ефект від застосування процедури спеціального досудового розслідування.

Відповідно до ч. 4 ст. 401 КПК України обвинувачений підлягає обов'язковому виклику в судові засідання для участі в апеляційному розгляді, якщо в апеляційній скарзі порушується питання про погіршення його становища або якщо суд визнає обов'язковою його участь. Тобто, у разі непогодження прокурора з вироком суду першої інстанції у провадженнях цієї категорії завершити розгляд провадження в режимі *in absentia* неможливо.

Вивчення причин незастосування процедури спеціального досудового розслідування у кримінальних провадженнях, які за формальними ознаками підпадають під вимоги глави 241 КПК України, дає підстави констатувати наявність ще однієї суттєвої проблеми, а саме – недостатності доказової бази у таких кримінальних провадженнях.

Здебільшого у кримінальних провадженнях, підслідних Службі безпеки України, у яких підозрювані особи на початкових етапах досудового розслідування були обміняні на військово-службовців Збройних Сил України на виконання Мирного плану Президента України, не проводилось належне досудове розслідування та процесуальне оформлення всіх необхідних слідчих дій.

Усі наведені обставини не дають змоги цьому потенційно дуже корисному Закону запрацювати на повну потужність та певною мірою дискредитують ідею спеціального досудового розслідування як в очах громадськості, так і в професійному оточенні.

Сподіваємось, що найближчим часом науковці та небайдужі представники правозастосовних органів спільними зусиллями допоможуть законодавцям покращити правове регулювання у цій сфері, що має позитивно вплинути на ефективність протидії найбільш суспільно небезпечним злочинам проти основ національної безпеки України, громадської безпеки, корупційним злочинам та покращить стан правопорядку в державі загалом.

ЗАОЧНЕ ЗАСУДЖЕННЯ: НЕВІДВОРОТНІСТЬ

ПРОКУРАТУРОЮ ЖИТОМИРЩИНИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ СКЕРОВАНО ДО СУДУ 7 ОБВИНУВАЛЬНИХ АКТІВ

Спеціальне досудове розслідування – це застосування визнаного міжнародним правом правила (*in absentia*), яке полягає в заочному досудовому розслідуванні, а надалі – заочному судовому розгляді, з метою забезпечення принципу невідворотності покарання у випадках, коли особа ухиляється від слідства та суду.

Процедура спеціального досудового розслідування введена в національне кримінальне процесуальне законодавство Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини», яким КПК України доповнено главою 241 «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень».

Прокуратурою Житомирської області з метою належного виконання вимог зазначеного Закону України протягом 2015 року та десяти місяців 2016 року здійснювалося процесуальне керівництво **у 7 кримінальних провадженнях стосовно дев'яťох осіб**, підозрюваних в участі у терористичній організації, сприянні її діяльності та участі у діяльності незаконних збройних формувань, за ч. 1 ст. 258-3, ч. 2 ст. 260 КК України.

Спеціальне досудове розслідування проводилося слідчими слідчого відділу Управління Служби безпеки України в Житомирській області.

Згідно з главою 24-1 КК України слідчі СБУ щоразу на стадії досудового розслідування за погодженням із прокурором – процесуальним керівником направляли до слідчого судді клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування. Випадків повернення, відмови у задоволенні вказаних клопотань не було.

З метою забезпечення законності під час розгляду клопотань про здійснення спеціального досудового розслідування завжди своєчасно залучалися захисники.

Під час здійснення спеціального досудового розслідування у кожному кримінальному провадженні повістки про виклик підозрюваних надсилалися за останнім відомим місцем їх проживання чи перебування, а також обов'язково публікувалися у газеті «Урядовий кур'єр» та розміщувалися на офіційному веб-сайті Управління СБ України.

У шістьох випадках спеціальне досудове розслідування здійснювалось **у зв'язку з переховуванням підозрюваних від слідства та суду в районі проведення антитерористичної операції**, в одному випадку – у зв'язку з переховуванням підозрюваного понад 6 місяців від органів слідства та суду.

Наприклад, до слідчого судді було подано клопотання слідчого СВ Управління СБУ в Житомирській області про надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування у кримінальному провадженні за підоз-

рою особи у вчиненні **кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 «Створення терористичної групи чи терористичної організації» КК України.**

Досудовим розслідуванням встановлено, що 53-річний посадовець, начальник Інспекції з питань захисту прав споживачів в Житомирській області, радикально налаштований стосовно державної влади в Україні, підтримував злочинні наміри терористичної організації «ДНР», що діє на території Донецької області. Керуючись власними переконаннями та будучи обізнаним про незаконність «ДНР», з метою сприяння її діяльності у січні 2015 року добровільно вступив до цієї терористичної організації та брав у ній активну участь. Зокрема, працював на посаді начальника Управління захисту прав споживачів «Донецькстандартметрологія» «ДНР». Приблизно з того ж часу вказана особа є учасником так званого Політичного блоку «ДНР». Таким чином, своїми умисними діями особа сприяла діяльності терористичної організації – створенню нелегітимних органів влади «ДНР» – та забезпечувала їх діяльність.

На початку грудня 2015 року підозрюваного з додержанням вимог, передбачених у ст. 281 КПК України, оголошено у державний розшук. Встановлено, що він переховується від органів досудового слідства та перебуває у розшуку понад шість місяців. Тобто, притягти до кримінальної відповідальності у загальному порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, не вбачається можливим.

За клопотанням, погодженим із Прокуратурою Житомирської області, судом винесено ухвалу про надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування.

На теперішній час **усі обвинувальні акти** у семи кримінальних провадженнях стосовно дев'ятох осіб, підозрюваних в участі у терористичній організації, сприянні її діяльності та участі у діяльності незаконних збройних формувань, за ч. 1 ст. 258-3, ч. 2 ст. 260 КК України, **скеровані до суду для вирішення питання щодо здійснення спеціального судового розгляду.**

*Інформацію підготовлено відділом нагляду за додержанням законів органами СБУ та державної прикордонної служби
Прокуратури Житомирської області*

ІНФОРМУЄ УПРАВЛІННЯ НАГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПРОКУРАТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Упродовж 2016 року слідчим відділом Управління Служби безпеки України в Полтавській області за процесуального керівництва регіональної прокуратури та слідчими слідчого відділу прокуратури **області здійснено спеціальне досудове розслідування та направлено до суду п'ять обвинувальних актів для заочного засудження громадян.** Ще в одному кримінальному провадженні державним обвинувачем заявлене клопотання про проведення спеціального судового провадження вже під час судового розгляду матеріалів.

Три затверджені та направлені до судів для здійснення спеціального судового провадження обвинувальні акти за ч. 1 ст. 258-3 КК України стосуються учасників незаконних збройних формувань.

«У червні 2014 року 37-річний полтавець з власної ініціативи, утверджуючи ідею та мету створення терористичних організацій «ЛНР» та «ДНР», розповсюджував у Полтаві примірники надрукованого інформаційного бюлетеня, в якому йшлося про необхідність підтримання вищезгаданих терористичних

організацій. А у вересні того ж року на Луганщині він вступив до збройного формування «Призрак» терористичної організації «ЛНР» та надалі воював на боці терористів», – поінформувала заступник начальника управління нагляду у кримінальному провадженні Прокуратури Полтавської області Наталія Лець.

Упродовж липня–серпня 2014 року житель міста Ясинуватої Донецької області з власної ініціативи співпрацював із терористами «ДНР».

«За допомогою мобільного зв'язку, встановивши контакт із представниками так званого міністерства оборони терористичної організації «ДНР», чоловік передавав деталізовані дані про дислокацію військовослужбовців та рух військової техніки Збройних сил України у Красноармійському (Покровському) та Мар'їнському районах Донецької області», – навела ще один приклад заступник начальника управління.

У травні 2014 року 39-річний кременчужанин, прихильник ідеї та мети створення терористичної організації «ДНР», приїхав у Донецьку область, де вступив до лав не передбаченого законом збройного формування «Кальміус». Згодом він очолив одну з бригад 1-го армійського корпусу терористичної організації «ДНР». У складі цих незаконних формувань він брав участь у бойових діях проти сил антитерористичної операції.

Фігуранти ще двох кримінальних проваджень, які вчинили інші злочини, знаходяться у розшуку. З огляду на це слідчі судді надали органам досудового розслідування дозвіл на проведення стосовно цих осіб спеціальних розслідувань, за результатами яких обвинувальні акти вже направлені для розгляду в суди.

Однією з обвинувачених є **колишній начальник Миргородського відділення Полтавської обласної дирекції ВАТ «Райффайзен Банк Аваль»**. Упродовж вересня 2002 – березня 2009 років громадянка **заволоділа коштами банку на суму понад 29 млн грн**, які внесли на депозитні рахунки майже 80 вкладників.

«Будучи начальником відділення банківської установи, обвинувачена пропонувала знайомим внести гроші на депозитні рахунки. При цьому вона повідомляла, що є уповноваженою від імені банку на прийняття від населення коштів під відсоток, що значно вищий офіційно визначеного. Після оформлення договору экс-начальниця переконувала вкладників передати їй гроші для подальшого розміщення на депозитних рахунках. Але, отримуючи кошти, вона не передавала їх до каси банку, а привласнювала», – розповіла подорожниця Наталія Лець.

Щоб усі дії виглядали законними, банкір складала та видавала завідомо неправдиві договори на вклади, прибуткові касові та валютні ордери.

Після зникнення вказаної особи ошукані вкладники подали до судів цивільні позови про повернення їм депозитних коштів, а також платежів за користування ними банком, що в загальній сумі становило вже понад 41,5 млн грн. Виконуючи рішення судів, банк повернув людям гроші.

Таким чином, своїми умисними діями жінка **завдала значної шкоди банківській установі**. Вона **обвинувачується за ч.ч. 3–5 ст. 191 та ч.ч. 1, 2 ст. 366 КК України**. Загалом їй **інкримінується 168 епізодів** злочинної діяльності.

Інше кримінальне провадження відкрито стосовно **помічника дільничного інспектора міліції** одного з відділень Кременчуцького міського відділу УМВС України в Полтавській області. **Він обвинувачується за ч. 2 ст. 307 та ч. 3 ст. 368 КК України**.

Маючи статус правоохоронця, громадянин не лише вчинив злочин, але й не виконав покладені на нього під час досудового розслідування обов'язки, визначені ухвалою суду, та зник. Оперативно-розшуковими заходами було встановлено, що колишній міліціонер переховується на тимчасово окупованій території України. Тож слідчий суддя за клопотанням прокуратури виніс ухвалу про надання дозволу на здійснення у провадженні спеціального досудового розслідування. Наразі в Крюківському районному суді Кременчу-

ка здійснюється спеціальне судове провадження за обвинувальним актом у кримінальному провадженні щодо втікача.

Ще один правоохоронець, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності, – це **колишній начальник УДАІ УМВС України в Полтавській області**. Він **обвинувачується за ч. 3 ст. 368 КК України**. Будучи службовою особою, яка займає відповідальне становище, періодично вимагав та одержував від своїх підлеглих гроші за прихильне ставлення до них та можливість продовжувати працювати на займаних посадах. Під час обшуку в обвинуваченого **вилучено 12 тис. дол. США**, що за курсом Національного банку України становило понад 180 тис. грн.

Наразі у суді розглядається клопотання прокуратури про здійснення спеціального судового провадження щодо вказаної особи.

ЗА ВЧИНЕННЯ ЖОРСТОКОГО УБИВСТВА ЗАОЧНО СУДЯТЬ ЖИТЕЛЯ РІВНЕНЩИНИ, ЯКИЙ ПЕРЕБУВАЄ У МІЖНАРОДНОМУ РОЗШУКУ

За процесуального керівництва Прокуратури Рівненської області завершено досудове розслідування у кримінальному провадженні та скеровано до суду **обвинувальний акт** стосовно особи, яка вчинила **умисне вбивство (пункт 7 ч. 2 ст. 115 КК України)**.

У грудні 2012 року в полі між селами М'ятин та Олексіївка, що на Рівненщині, правоохоронці виявили обгорілий автомобіль «Рено Кенго» та поруч із ним тіло власника – 51-річного жителя міста Рівного, пошкоджене вогнем, з наявними ознаками тілесних ушкоджень, у тому числі кульового поранення в голову.

Слідчими слідчого управління Головного управління національної поліції в Рівненській області у порядку спеціального досудового розслідування зібрано беззаперечні докази того, що **жорстоке убивство** чоловіка, який працював в обласному центрі таксистом, **вчинив із хуліганських мотивів** із застосуванням пристрою, призначеного для стрільби гумовими кулями, **28-річний житель Гощанського району**.

На сьогодні його оголошено у міжнародний розшук.

Враховуючи норми Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень, до вказаної особи застосовується процедура заочного засудження.

Обвинувальний акт по суті розглядає Гощанський районний суд Рівненської області.

Санкція статті КК України, за якою обвинувачується зловмисник, **передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк від 10 до 15 років або довічного позбавлення волі**.

Інформацію надано прес-службою Прокуратури Рівненської області

У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗАОЧНЕ ЗАСУДЖЕННЯ ЗАСТОСОВАНО ДО САМОПРОГОЛОШЕНОГО ПРЕЗИДЕНТА «ПІВДЕННО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ» ТА НАТХНЕННИКА СТВОРЕННЯ «ХНР»

Від часу введення в дію глави 241 «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» Кримінального кодексу України слідчими органами Харківської області **застосовано процедуру заочного засудження у 15 кримінальних провадженнях.**

Статті, за якими проводиться спеціальне розслідування, охоплюють майже усі розділи Кримінального кодексу України. Серед злочинів – умисні вбивства, заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем, а також перевищення влади, службова недбалість тощо.

Однак найбільше кримінальних проваджень цієї категорії **стосується проявів сепаратизму та тероризму.**

Зокрема, **першим обвинувальним актом** на Харківщині, направленим за процедурою заочного засудження, стало **провадження стосовно заступника начальника міськвідділу міліції міста Слов'янська**, який фактично здійснював керівництво підрозділом.

Слов'янський міський відділ міліції

43-річному колишньому правоохоронцю **оголошено підозру за фактом участі в діяльності терористичної організації та службової недбалості (ч. 1 ст. 258-3, ч. 2 ст. 367 КК України).**

Досудовим розслідуванням встановлено, **що міліціонер знав про намір бойовиків так званої «ДНР» захопити місто**, але не вжив жодних заходів, щоб запобігти цьому. Навіть більше, 12 квітня 2014 року після зустрічі з Гіркіним – одним із керівників терористичної організації «ДНР» – **дав своїм підлеглим вказівку залишити приміщення міськвідділу.**

Відтак підозрюваний Давиденко організував спільне з бойовиками патрулювання Слов'янська. Терористи, таким чином, отримали повноваження міліції та скористалися цим для вчинення протиправних дій.

Інше кримінальне провадження розпочато щодо **самопроголошеного президента «Південно-Східної України»**.

Колишній голова Апеляційного суду Луганської області А. Візир (в центрі) у відеозверненні проголошує себе президентом

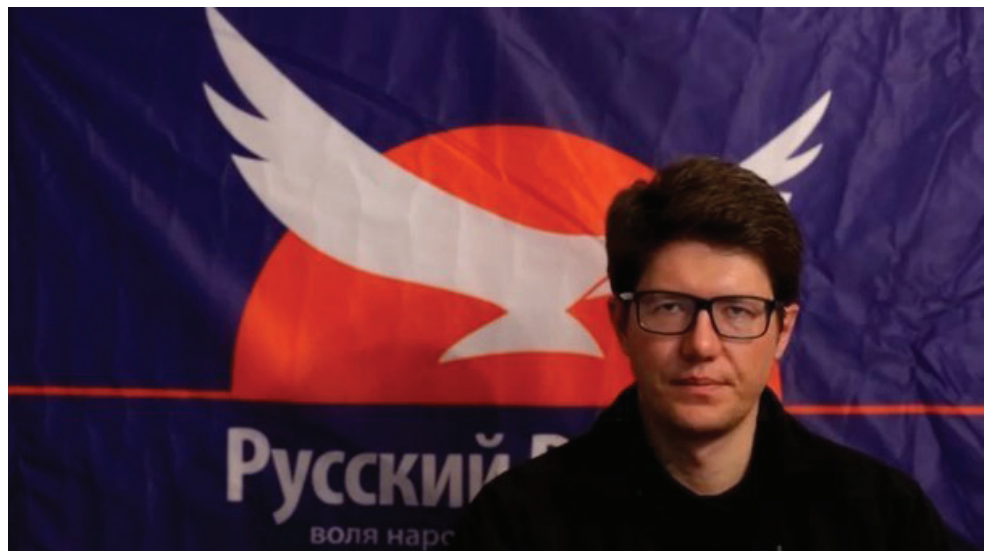
Дані про кримінальне правопорушення внесені до ЄРДР у квітні 2014 року за фактом розповсюдження у засобах масової інформації відеозвернення, в якому колишній голова Апеляційного суду Луганської області А.М. Візир оголосив себе президентом «Південно-Східної України» і **закликав до захоплення державної влади, а також зміни територіальної цілісності та державного кордону України** у порушення встановленого Конституцією України порядку. Підозрюваний звертався із закликом про захоплення адміністративних будівель на території Луганської, Донецької, Харківської, Одеської, Миколаївської та Херсонської областей та **створення** в межах цих територій **самостійного державного утворення, яке не визнаватиме українського уряду**.

А.М. Візир підозрюється у скоєнні цілого ряду злочинів, передбачених **ч. 3 ст. 109, ч. 3 ст. 110, ч. 1 ст. 353, ч. 1 ст. 258-3 КК України**.

Крім того, прокуратурою області отримано дозвіл суду на проведення спеціального розслідування за підозрою громадянина України А.Б. Гур'янова у вчиненні злочинів, передбачених **у ч. 1 ст. 109, ч. 2 ст. 110 КК України**.

Навесні 2014 року Антон Гур'янов проголосив створення так званої «ХНР», відвівши собі роль голови ради народних депутатів цієї республіки.

Антон Гур'янов – самопроголошений голова ради народних депутатів «Харківської народної республіки»

За результатами розгляду клопотання слідчим суддею Київського районного суду міста Харкова 5 жовтня 2016 року винесено ухвалу про задоволення клопотання про проведення спеціального досудового розслідування.

Досудовим розслідуванням встановлено, що **7 квітня 2014 року** підозрюваний, перебуваючи у приміщенні Харківської обласної державної адміністрації, **оголосив про створення в адміністративних межах Харківської області окремої суверенної незалежної держави «Харківська народна республіка»**, а також організував затвердження «Декларації про суверенітет Харківської народної республіки».

А.Б. Гур'янов, цілком усвідомлюючи неуповноваженість присутніх осіб на формування органів місцевого самоврядування та державної влади згідно з Конституцією України, діючи протиправно, зі злочинним умислом, організував своє обрання на посаду голови Харківської територіальної громади. Також протиправно переклав на себе функції державно-владних повноважень, які належать до компетенції Харківської обласної ради.

У всіх вказаних провадженнях слідство триває.

ПРАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НА ХЕРСОНЩИНІ

Прокуратурою Херсонської області спрямовано до суду **три обвинувальні акти для заочного засудження чотирьох громадян**, які підозрюються **у посяганні на територіальну цілісність і недоторканність України**.

Зокрема, **колишній голова Генічеської районної державної адміністрації** обвинувачується у вчиненні правопорушення, передбаченого **ч. 1 ст. 110 Кримінального кодексу України**. У травні 2014 року за попередньою змовою з невідновленими особами – мешканцями тимчасово окупованої території АР Крим – публічно **закликав через мережу Інтернет до** вчинення умисних дій з метою **зміни меж території або державного кордону України**, направлених на порушення порядку, встановленого Конституцією України.

Ще один обвинувальний акт стосується **командира роти спецпризначення «Беркут»**. У 2014 році вказаний громадянин, порушивши присягу на вірність народу України, чергував на блок-постах при в'їзді на тимчасово окуповану територію АР Крим й **активно сприяв проведенню незаконного референдуму на півострові**. Його протиправні дії кваліфіковано **за ч. 3 ст. 110, ч. 3 ст. 365 КК України**.

Водночас Новокаховським міським судом здійснюється судовий розгляд кримінального провадження за обвинуваченням мешканців міста Нової Каховки, 1973 та 1985 років народження, **за ч. 1 ст. 109, ч. 2 ст. 110 КК України**, які в травні 2014 року, вступивши в злочинну змову з невідновленими особами, що мають безпосереднє відношення до діяльності терористичних організацій «Луганська народна республіка» та «Донецька народна республіка», **розповсюджували у Новій Каховці друковані та агітаційні матеріали** із закликами до посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, **зміни та захоплення насильницьким шляхом державної влади в Україні**.

Також за участь у діяльності терористичної організації згідно з результатами спеціального досудового розслідування направлено до суду кримінальне провадження з обвинувальним актом стосовно жителя Херсонщини.

Встановлено, що **мешканець Генічеського району**, 1972 року народження, переїхавши у серпні 2014 року до Донецької області, добровільно вступив до лав незаконних збройних формувань. Брав активну участь у боях під Мар'їнкою, виконував злочинні накази щодо **здійснення збройних нападів на блок-пости та військовослужбовців Збройних сил України і співробітників правоохоронних органів**.

Окрім того, судом задоволено клопотання та надано дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування у кримінальному провадженні **за ч. 1 ст. 109, ч. 1 ст. 258-3 КК України щодо так званого міністра зв'язку терористичної організації «Донецька народна республіка».**

Зазначений громадянин з травня 2014 року до цього часу перебуває на території Донецької області, де бере активну участь у злочинній діяльності терористичної організації «ДНР».

Кримінальні правопорушення, інкриміновані підозрюваному, є **особливо тяжкими злочинами**, за вчинення яких передбачене покарання у вигляді **позбавлення волі на строк до 15 років.**

Органами прокуратури Херсонської області також застосовується процедура **спеціальних розслідувань злочинів** проти життя та здоров'я людини та **пов'язаних із корупційними діями.**

На сьогодні Херсонський міський суд задовольнив два клопотання слідчих слідчого управління Головного управління Національної поліції в області, погоджені з галузевим відділом Прокуратури Херсонської області, про здійснення спеціального досудового розслідування. Зокрема, стосовно підозрюваного К., який, будучи **депутатом Лазурненської селищної ради** Скадовського району Херсонської області, за попередньою змовою з іншими особами отримав **неправомірну вигоду в сумі понад 400 тис. грн** від приватного підприємця за вирішення питання про надання у власність земельних ділянок.

За результатами досудового розслідування кримінальне провадження з обвинувальним актом про вчинення злочину, передбаченого **ч. 5 ст. 368 КК України** (в редакції Закону від 18 квітня 2013 року) – отримання неправомірної вигоди в особливо великому розмірі, направлено до суду, де триває його розгляд.

Друге клопотання стосується підозрюваного Д., який у вересні 2014 року, перебуваючи у місті Херсоні, під час конфлікту із застосуванням вогнепальної зброї здійснив вбивство місцевого мешканця. Кримінальне провадження з обвинувальним актом про вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України, направлено до суду. Триває судовий розгляд.

У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗАОЧНО СУДИТИМУТЬ УЧАСНИКА ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ДНР»

Прокуратура Чернівецької області затвердила та скерувала до суду обвинувальний акт стосовно 34-річного жителя Донецької області за підозрою у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого **ч. 1 ст. 258-3 «Участь в діяльності терористичної організації» КК України.**

Під час спеціального досудового розслідування, яке проводило Управління Служби безпеки України у Чернівецькій області за процесуального керівництва прокуратури, встановлено, що обвинувачений з травня 2014 року є членом терористичної організації «Донецька народна республіка», брав активну участь у бойових діях проти військовослужбовців Збройних сил України та працівників правоохоронних органів поблизу Донецького аеропорту.

Наразі зловмисник перебуває у складі незаконного збройного формування в районі Макіївки та Старомихайлівки Донецької області.

За співпрацю з терористами йому загрожує **до 15 років позбавлення волі.**

Інформацію надано прес-службою Прокуратури Чернівецької області

НА ОДЕЩИНІ ЗА ПРОЦЕДУРОЮ ЗАОЧНОГО ЗАСУДЖЕННЯ ВИНЕСЕНО ОБВИНУВАЛЬНІ ВИРОКИ СТОСОВНО ТРЬОХ ОСІБ

Цьогоріч Прокуратура Одеської області скерувала до суду **20 обвинувальних актів** у кримінальних провадженнях, в яких проводилося спеціальне досудове розслідування (з урахуванням розслідуваних упродовж 2015 року). З них за результатами розгляду судом уже винесено **обвинувальні вирок** стосовно трьох осіб.

Досудове розслідування у вказаних кримінальних провадженнях здійснював слідчий відділ Управління Служби безпеки України в Одеській області.

У лютому 2016 року прокуратура області звернулася до суду з клопотанням про проведення спеціального досудового розслідування за підозрою 34-річного чоловіка в участі у терористичній організації та незаконних воєнізованих формуваннях.

Установлено, що мешканець Лиманського району на прізвище Полковник **вів бойові дії проти українських військових у складі незаконних збройних угруповань** «Народное ополчение Донбасса» та «1-я Отдельная Славянская мотострелковая бригада» так званої «ДНР». Бойову підготовку житель Одещини проходив у 2014 році у тренувальному таборі на території тимчасово окупованого півострова Крим.

За результатами розгляду судом обвинувального акта у вересні 2016 року бойовика **засуджено до 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна** за участь у терористичній організації та діяльності не передбаченого законом збройного формування (**ч. 1 ст. 258-3, ч. 2 ст. 260 КК України**).

До такої ж міри покарання у вигляді **позбавлення волі на 10 років та конфіскації майна** засуджено 42-річного одесита за участь у терористичній організації (**ч. 1 ст. 258-3 КК України**). Раніше судимий за вбивство, розбій та грабїж, вчинені на території Одеси, чоловік на прізвище Турок проходив службу в батальйоні «Семеновський» у складі терористичної організації «ДНР», ведучи бойові дії проти українських військовослужбовців.

Крім того, прокуратура області підтримувала державне обвинувачення у кримінальному провадженні, за результатами розгляду якого мешканця Любашівського району Одещини засуджено **до 8 років позбавлення волі з конфіскацією майна**. Особу притягнуто до кримінальної відповідальності за участь у терористичній організації та незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами (**ч. 1 ст. 258-3 ч. 1 ст. 263 КК України**).

У ході слідства з'ясовано, що чоловік під позивним «Апостол» відповідав за бойове забезпечення терористичної діяльності у Донецькій області у збройному протистоянні силам антитерористичної операції. Також займався популяризацією діяльності «ДНР» серед населення.

Слідство стосовно вказаної особи здійснювалося у порядку спеціального досудового розслідування.

«Турок» – 42-річний одесит, засуджений до 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна за участь у терористичній організації

На лаві підсудних члени організованої злочинної групи, яким інкриміновано вчинення 12 терористичних вибухів в Одесі

Приміщення волонтерської організації «Сотня Далії Северин» після вибуху

Також органи прокуратури Одеської області у координації з іншими правоохоронцями протидіють організованій злочинності на території регіону, зокрема щодо **викриття злочинних груп та притягнення їх членів до відповідальності**. Виконання цієї роботи, у тому числі, є можливим з огляду на спеціальне досудове розслідування, визначене кримінальним процесуальним законодавством.

Наприклад, у суді триває розгляд **обвинувального акта стосовно п'яťох членів злочинної організації**, яка у 2014–2015 роках організувала на території Одеси **12 терористичних актів**. Наразі четверо осіб перебувають під вартою. Щодо одного з членів організованої злочинної групи проводилося спеціальне досудове розслідування, за результатом якого обвинувальний акт також направлено до суду.

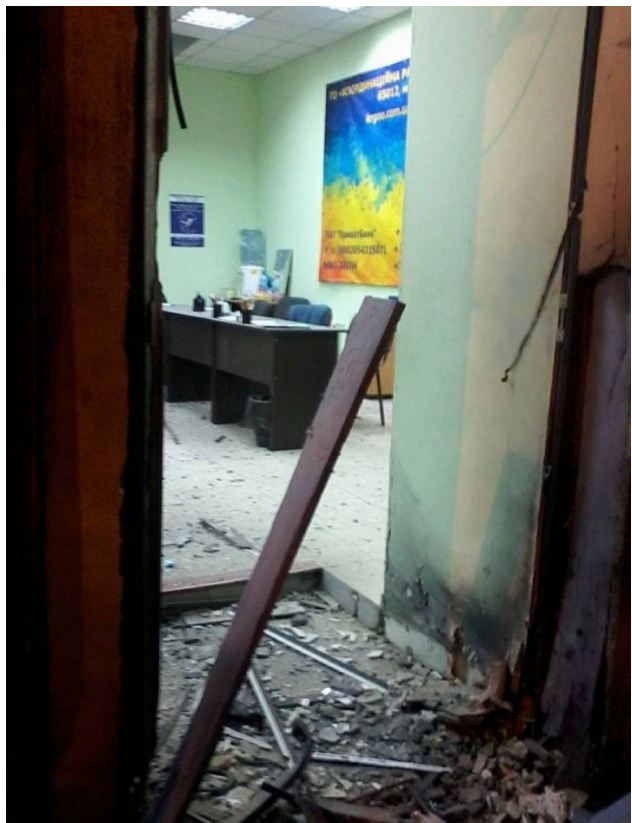
Не один місяць одесити піддавались небезпеці вибухів, які періодично лунали по місту, дестабілізуючи загальну ситуацію у регіоні та порушуючи спокій його мешканців.

Із жовтня 2014 року по березень 2015 року п'яťтеро зазначених підозрюваних скоїли 12 вибухів на території Одеси. Терористична діяльність мала на меті ліквідувати волонтерський рух одеситів, які зі своїх пунктів спрямовували допомогу від небайдужих громадян українським військовим у зону АТО. Вибухами було пошкоджено приміщення волонтерських організацій «Сотня Далії Северин», «Ми з Армією», ГО «Координаційна рада громадських організацій Одеси», магазину «Патріот» тощо.

Також члени злочинної організації, використовуючи саморобні вибухові пристрої, організували теракти поблизу ліній електропередач та магістральних паропроводів, чим створили небезпеку для життя та здоров'я людей і заподіяли матеріальні збитки.

Пошкоджена вибухом будівля, де розміщувалась волонтерська організація «Ми з Армією»

Приміщення ГО «Координаційна рада громадських організацій Одеси»

ВИРІШЕННЯ «ГАРЯЧИХ» ПИТАНЬ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ ПРОКУРАТУР ЯК ОСНОВНОЇ РОБОЧОЇ ЛАНКИ Є ОДНИМ З ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Генеральним прокурором України було прийнято рішення оголосити конкурс для заміщення вакантних і тимчасово вакантних посад у місцевих прокуратурах. Добір кандидатів здійснювався за підтримки Представництва Європейського Союзу в Україні та Проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» і відбувався у формах: тестування – на посади прокурорів місцевих прокуратур, та відкритого чотирирівневого конкурсу – на посади керівників, їх перших заступників та заступників, відповідно до положень Порядків, затверджених наказом Генеральної прокуратури України «Про затвердження Порядків проведення тестування та чотирирівневого відкритого конкурсу на зайняття посад у місцевих прокуратурах» від 26 липня 2016 року № 265, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 15 серпня 2016 року за № 1130/29260.

Для забезпечення організації і проведення тестування та чотирирівневого відкритого конкурсу для зайняття посад у місцевих прокуратурах наказом Генеральної прокуратури України від 29 червня 2016 року за № 265 утворено робочу групу з працівників Генеральної прокуратури України та Національної академії прокуратури України.

Відповідно до наказу Генеральної прокуратури України «Про проведення тестування для зайняття вакантних посад у місцевих прокуратурах» від 5 вересня 2016 року № 314 робоча група з організації і проведення тестування та чотирирівневого відкритого конкурсу для зайняття посад у місцевих прокуратурах з 12 по 30 вересня 2016 року здійснювала прийом документів від кандидатів на вакантні посади в місцевих прокуратурах. Загалом на посади керівників місцевих прокуратур, їх перших заступників та заступників було подано 420 заяв, а на посади прокурорів місцевих прокуратур – 1883. Водночас 90 осіб брали участь в обох конкурсах, тобто подавали заяви на одну посаду прокурора прокуратури та на одну керівну посаду у місцевій прокуратурі.

Для формування належного професійного рівня та змістовного наповнення конкурсу впродовж червня – серпня 2016 року Національною академією прокуратури України спільно з Генеральною прокуратурою України розроблено близько 4000 тестових завдань з основних галузей законодавства України, які опубліковано на офіційному веб-сайті Генеральної прокуратури України та використано під час проведення тестування на знання законодавчої бази (професійного тесту).

22 жовтня 2016 року в Національній академії прокуратури України розпочалось тестування на знання законодавчої бази (професійного тесту) кандидатів, які беруть участь у відкритому конкурсі на вакантні посади у місцевих прокуратурах*.

* Див.: Тестування на знання законодавчої бази кандидатів, які беруть участь у відкритому конкурсі на вакантні посади у місцевих прокуратурах // Вісник прокуратури. – 2016. – № 10. – С. 20–21.

Захід відвідали Генеральний прокурор України Юрій Луценко, заступник Генерального прокурора України Анжела Стрижевська, ректор Національної академії прокуратури України Іван Присяжнюк, радник Генерального прокурора України Богдан Витвицький, Голова Представництва ЄС в Україні Хюґ Мінґареллі, Голова операційного департаменту Консультативної місії ЄС Удо Мюллер.

Тестування на знання законодавчої бази (професійного тесту) пройшли 2075 осіб. За його результатами відповідно до рейтингових списків до тестування на загальні здібності, яке проходило 5–7 листопада 2016 року, було запрошено 1717 осіб.

Після завершення обох етапів тестування робочою групою затверджено остаточні рейтингові списки кандидатів на посади прокурорів місцевих прокуратур, до яких включено 1415 осіб та спрямовано до керівників регіональних прокуратур для проведення спеціальної перевірки кандидатів та вирішення питання про призначення.

Якщо за результатами спеціальної перевірки будуть виявлені обставини, які перешкоджають призначенню на посаду прокурора, така особа не призначається на посаду, про що вона письмово інформується. Одночасно наступний за рейтинговим списком кандидат повідомляється про можливість бути призначеним на цю посаду.

Кандидатів на адміністративні посади після затвердження й оприлюднення конкурсними комісіями рейтингів кандидатів на посади керівників місцевих прокуратур, їх перших заступників і заступників було запрошено на наступний етап конкурсу – тестування особистісних характеристик, що пройшов 26 листопада 2016 року на базі Національної академії прокуратури України.

Під час тестування 216 кандидатів на посади керівників місцевих прокуратур, їх перших заступників і заступників мали надати максимально правдиві відповіді на 134 питання, які стосувались особистісних психологічних характеристик. Результати тестування особистісних характеристик кандидата (психологічний тест) не впливають на його рейтинг, мають рекомендаційний характер і враховуються при формуванні висновку про придатність для роботи на відповідній адміністративній посаді.

Останнім етапом перед призначенням на адміністративні посади для кандидата має стати співбесіда, якій передує проходження ним спеціальної перевірки.

Організація роботи щодо забезпечення об'єктивності відомостей інформаційно-аналітичних систем «Єдиний реєстр досудових розслідувань», «Облік та статистика органів прокуратури», а також використання даних про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності в аналітичних дослідженнях

Семінар із вказаного питання у Національній академії прокуратури України відбувся 24–25 листопада 2016 року.

У заході взяли участь ректор Академії Іван Присяжнюк, проректор Академії Юрій Севрук, начальник управління організаційного забезпечення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи Генеральної прокуратури України Ірина Бакай, заступник начальника управління – начальник відділу організаційного забезпечення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи Генеральної прокуратури України Леся Колодій, а також начальники відділів ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань прокуратур регіонального рівня.

Особливості взаємодії ЗМІ з правоохоронними органами: міжнародний та національний досвід

За такою назвою 23 листопада 2016 року в Національній академії прокуратури України відбувся круглий стіл.

Із вітальним словом до учасників заходу звернувся ректор Академії Іван Присяжнюк, зазначивши про важливість та актуальність взаємодії засобів масової інформації з правоохоронними органами та, зокрема, із прокуратурою.

Начальник відділу науково-методичного забезпечення організації роботи в органах прокуратури Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України Юрій Шевченко презентував проект комунікативної стратегії взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ.

Міжнародний досвід у питаннях комунікації висвітлила старший радник з питань стратегічних комунікацій Консультативної місії Європейського Союзу Вінета Кляйне.

Виступом на тему «Особливості взаємодії правоохоронних органів з медіа: поради та рекомендації» поділився із присутніми журналіст Олег Єльцов.

Представник Національної академії Служби безпеки України Марія Силіна презентувала учасникам круглого столу доповідь «Проблеми реалізації свободи слова в Україні: особливості роботи прес-служб».

Кореспондент інформаційного агентства УНН Василь Апасов виступив на тему «Прокурорська VS журналістська етика: точки супротиву та взаємодії».

У свою чергу, завідувач кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Сергій Даниленко висвітлив перспективи запровадження моделі one voice communication в роботі прокуратури, визначивши її доцільність і можливості.

Начальник відділу досліджень проблем впровадження практики Європейського суду з прав людини в прокурорську діяльність Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України Вероніка Плотнікова висвітлила питання функціонування прокуратури в умовах нових соціальних медіа.

Прес-секретар Прокуратури міста Києва Надія Максимець окреслила роль прес-служби у формуванні позитивного іміджу прокуратури.

Прес-секретар Національної академії прокуратури України Дмитро Томіленко висвітлив проблеми формування позитивного іміджу прокурорів та завдання прес-служб, які стоять на порядку денному.

Експерт Громадської платформи «Реанімаційний пакет реформ» Владислав Власюк виступив на тему «Публічна комунікація реформування органів правопорядку і судових органів».

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Олена Драган

заступник начальника
Департаменту підтримання державного обвинувачення
та представництва інтересів громадянина або держави
в судах Генеральної прокуратури України,
кандидат юридичних наук

УДК 343.163+347.95

Оскільки виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження (ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження»), зрозуміло, що реформування судової системи в нашій державі торкнулося і виконання судових рішень. Зазначена реформа стосується не лише утворення змішаної системи виконання рішень – державної та приватної, а й, власне, процедури виконання. На це звернув увагу заступник міністра юстиції України С. Шкляр під час свого виступу на Міжнародному форумі з виконавчого провадження, що відбувся 6 жовтня 2016 року в місті Києві [1, с. 22].

Верховною Радою України 2 червня 2016 року було ухвалено закони України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [2] та «Про виконавче провадження» [3] (далі – Закон). Вказані нормативно-правові акти набрали чинності з 5 жовтня поточного року, крім ст.ст. 8, 9 Закону України «Про виконавче провадження» і положень, які стосуються діяльності приватних виконавців, що вводяться у дію через три місяці з дня набрання чинності Законом. Одночасно втратили чинність закони України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР та «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року № 606-XIV (окрім ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження», що втрачає чинність через три місяці з дня набрання чинності Законом).

Відповідно до ч. 1 ст. 14 Закону прокурор є учасником виконавчого провадження та згідно з пунктом 2 ч. 1 ст. 26 Закону має право ініціювати відкриття виконавчого провадження у разі представництва інтересів громадянина або держави в суді.

Враховуючи положення Закону, прокурора, як й інших учасників виконавчого провадження, наділено широким колом повноважень. Так, згідно з ч. 1 ст. 19 Закону прокурор як учасник виконавчого провадження має такі права: ознайомлюватися з матеріалами виконавчого провадження; робити з них виписки; знімати копії; заявляти відводи у випадках, передбачених Законом; має право доступу до автоматизованої системи виконавчого провадження; право оскаржувати рішення, дії або бездіяльність виконавця у порядку, встановленому Законом; надавати додаткові матеріали; заявляти клопотання; брати участь у вчиненні виконавчих дій; надавати усні та письмові пояснення; заперечувати проти клопотань інших учасників виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими Законом.

Правильна й ефективна реалізація прокурором зазначених повноважень сприятиме реальному та повному виконанню судових рішень.

Необхідно зазначити, що розробці теоретичних і практичних положень з питань участі прокурора у виконавчому провадженні приділили увагу такі науковці, як С.О. Белікова [4], М.М. Го-

воруха [5], С.О. Малахов [6], А. Перепелиця [7], М.В. Руденко [8] В.І. Солодкий [9] та інші. Проте усі наукові дослідження з цих питань здебільшого здійснювались через призму тогочасного нормативно-правового регулювання вказаних відносин, сучасне реформування якого, в свою чергу, потребує відповідного наукового переосмислення та обґрунтування, а також вироблення відповідних пропозицій з урахуванням існуючих надбань юридичної науки та вимог міжнародних стандартів.

Тому мета цієї статті полягає у: дослідженні сучасного стану реформування системи виконання судових рішень та участі прокурора у ви-

конавчому провадженні в умовах законодавчих змін; виокремленні проблем у законодавчому регулюванні реалізації повноважень прокурора у вказаному провадженні; формулюванні пропозицій до законодавства щодо їх усунення.

У таблиці, наведеній нижче, здійснено порівняння основних положень Закону, що стосуються прав та обов'язків прокурора як учасника виконавчого провадження, із попередньою їх редакцією в Законі України «Про виконавче провадження».

Органами прокуратури України широко використовуються повноваження, надані їм законом, при виконанні судових рішень. Про це свідчать

<p align="center">Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року</p>	<p align="center">Закон України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року</p>
<p>Стаття 7. Учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій</p> <p>1. Учасниками виконавчого провадження є державний виконавець, сторони, представники сторін, прокурор, експерти, спеціалісти, перекладачі, суб'єкти оціночної діяльності – суб'єкти господарювання. Прокурор бере участь у виконавчому провадженні у випадку здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді та відкриття виконавчого провадження на підставі виконавчого документа за його заявою.</p> <p>Прокурор може вступити у виконавче провадження, відкрите не за його заявою, за умови, що він здійснював представництво інтересів громадянина або держави в суді у відповідній справі. З метою вирішення питання про наявність підстав для вступу у виконавче провадження такий прокурор має право знайомитися з матеріалами такого виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії.</p> <p>Стаття 12. Права і обов'язки сторін та інших учасників виконавчого провадження</p> <p>Сторони виконавчого провадження та прокурор як учасник виконавчого провадження мають право ознайомлюватися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії, заявляти відводи у випадках, передбачених цим Законом, оскаржувати</p>	<p>Стаття 14. Учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій</p> <p>1. Учасниками виконавчого провадження є виконавець, сторони, представники сторін, прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач...</p> <p>Стаття 19. Права і обов'язки сторін та інших учасників виконавчого провадження</p> <p>Сторони виконавчого провадження та прокурор як учасник виконавчого провадження мають право ознайомлюватися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії, заявляти відводи у випадках, передбачених цим Законом, мають право доступу до автоматизованої системи виконавчого провадження, право оскаржувати рішення, дії або бездіяльність виконавця у порядку, встановленому цим Законом, надавати додаткові матеріали,</p> <p>заявляти клопотання, брати участь у вчиненні виконавчих дій, надавати усні та письмові пояснення, заперечувати проти клопотань інших учасників виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими законом.</p> <p>Стаття 26. Початок примусового виконання рішення</p> <p>1. Виконавець розпочинає примусове виконання рішення на підставі виконавчого документа, зазначеного у статті 3 цього Закону:</p>

рішення, дії або бездіяльність державного виконавця з питань виконавчого провадження у порядку, встановленому цим Законом, подавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, брати участь у провадженні виконавчих дій, давати усні та письмові пояснення,

висловлювати свої доводи та міркування з усіх питань, що виникають у ході виконавчого провадження, у тому числі під час проведення експертизи, заперечувати проти клопотань, доводів та міркувань інших учасників виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими законом.

Стаття 19. Підстави для відкриття виконавчого провадження

1. Державний виконавець відкриває виконавче провадження на підставі виконавчого документа, зазначеного в статті 17 цього Закону:

... 2. за заявою **прокурора у випадках представництва інтересів громадянина або держави в суді...**

... 2) за заявою **прокурора у разі представництва інтересів громадянина або держави в суді...**

дані статистичної звітності про роботу прокурора за дев'ять місяців поточного року (до вступу в дію нового Закону) [10].

Так, від початку року органами прокуратури при здійсненні конституційної функції представництва інтересів громадян та держави в судах розпочато **119** (за 9 місяців 2015 року – 154) кримінальних проваджень у сфері виконання судових рішень, зокрема й стосовно службових осіб органів державної виконавчої служби. Задоволено **1 651** скаргу та позов на рішення, дії чи бездіяльність посадових осіб органів державної виконавчої служби.

При цьому доречно зауважити, що відповідно до ст. 131-1 Конституції України у редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України» (щодо правосуддя) від 2 червня 2016 року № 1401-VIII [11], який набрав чинності з 30 вересня 2016 року, органи прокуратури здійснюють представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, визначених законом. Водночас у пункті 2 ч. 1 ст. 26 Закону передбачено, що виконавець розпочинає примусове виконання рішення на підставі виконавчого документа за заявою прокурора у разі представництва інтересів у суді не лише держави, а й громадянина.

У цьому зв'язку, з метою забезпечення належного виконання завдань органів прокуратури, вбачається за доцільне норми Закону привести

у відповідність до конституційних положень. Для цього у пункті 2 ч. 1 ст. 26 Закону словосполучення «громадянина або» вилучити, передбачивши у Прикінцевих та перехідних положеннях Закону те, що прокурор у разі представництва інтересів громадянина у суді продовжує брати участь у відповідних виконавчих провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом, до прийняття рішень про завершення виконавчого провадження.

Що ж до інших новел у законодавстві з питань виконання рішень, то варто зазначити таке: відповідно до ст. 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», положеннями ст. 5 Закону примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених цим Законом випадках – на приватних виконавців, правовий статус та організація діяльності яких встановлюються Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів».

Приватний виконавець здійснює примусове виконання рішень, передбачених ст. 3 Закону, крім: 1) рішень про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною; 2) рішень, за якими боржником є держава, державні органи,

Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 відсотків, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету; 3) рішень, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону; 4) рішень, за якими стягувачами є держава, державні органи; 5) рішень адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини; 6) рішень, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності; 7) рішень про виселення та вселення фізичних осіб;

8) рішень, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена;

9) рішень про конфіскацію майна;

10) рішень, виконання яких віднесено цим Законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання;

11) інших випадків, передбачених цим Законом та Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів».

Таким чином, приватний виконавець має право здійснювати примусове виконання рішень за винятком перелічених вище.

Здійснюючи порівняльний аналіз норм редакції Закону України «Про виконавче провадження» з нормами у редакції Закону, що набрав чинності 5 жовтня 2016 року, доцільно вказати на суттєві відмінності у багатьох процедурних і процесуальних моментах.

По-перше. Уточнено та розширено перелік рішень, які підлягають виконанню органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями. Йдеться про постанови приватних виконавців про стягнення основної винагороди, а також рішення інших міжнародних юрисдикційних органів у випадках, передбачених міжнародним договором України.

По-друге. Внесені зміни до вимог, яким має відповідати виконавчий документ. Основна новела полягає у виключенні обов'язкової вимоги щодо зазначення індивідуального ідентифікаційного номера стягувача та боржника (для фізичних осіб – платників податків) або номера і серії паспорта стягувача та боржника для фізичних осіб – громадян України, які через свої релігійні або інші переконання відмовилися від прийняття ідентифікаційного номера.

Водночас обов'язковою вимогою наразі є наявність у виконавчому документі дати народження боржника – фізичної особи.

По-третє. У новій редакції Закону не передбачено такого процесуального заходу, як винесення постанови про відмову у відкритті виконавчого провадження. Разом із тим за наявності визначених Законом підстав виконавці повертають стягувачу виконавчий документ без прийняття до виконання.

По-четверте. Певних змін зазнали й строки пред'явлення виконавчих документів до виконання.

Так, згідно зі ст. 12 Закону виконавчі документи можуть бути пред'явлені до примусового виконання протягом трьох років, окрім посвідчень комісій по трудових спорах та виконавчих документів, згідно з якими стягувачем є держава або державний орган і які можуть бути пред'явлені до примусового виконання протягом трьох місяців, з наступного дня після набрання рішенням законної сили чи закінчення строку, встановленого в разі відстрочки чи розстрочки виконання, а якщо рішення підлягає негайному виконанню – з наступного дня після його прийняття.

Таким чином, строк пред'явлення органами прокуратури виконавчого документа наразі становить три місяці, а не рік, як це було передбачено попередньою редакцією Закону України «Про виконавче провадження».

По-п'яте. Новелою, яка викликала дискусію серед теоретиків і практиків, зокрема щодо того, чи буде належним чином забезпечено захист персональних даних боржників, є створення Єдиного реєстру боржників.

Так, відповідно до ч. ч. 1, 3, 5, 7 ст. 9 Закону Єдиний реєстр боржників – це систематизована база даних про боржників, що є складовою автоматизованої системи виконавчого провадження та ведеться з метою оприлюднення в режимі реального часу інформації про невиконані майнові зобов'язання боржників та запобігання відчуженню боржниками майна. Відомості про боржників, включені до Єдиного реєстру боржників, відкриті й розміщуються на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України.

Нотаріуси, органи, що здійснюють реєстрацію майна, державні реєстратори речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, до яких із метою вчинення правочину щодо відчуження у будь-який спосіб майна звернувся боржник, внесений на день звернення до Єдиного реєстру боржників, у разі відсутності у них інформації про накладення арешту виконавцем на кошти або майно боржника зобов'язані відмовити у

вчиненні реєстраційних дій та в день звернення боржника повідомити зазначений у Єдиному реєстрі боржників орган державної виконавчої служби або приватного виконавця про майно, щодо відчуження якого звернувся боржник.

Відомості про боржника вносяться до Єдиного реєстру боржників (окрім відомостей стосовно боржників, якими є державні органи, органи місцевого самоврядування, а також боржників, які не мають заборгованості за виконавчим документом про стягнення періодичних платежів більше трьох місяців, та боржників за рішенням немайнового характеру) одночасно з винесенням постанови про відкриття виконавчого провадження.

Із Єдиного реєстру боржників відомості про боржника виключаються одночасно з винесенням постанови про закінчення виконавчого провадження, повернення виконавчого документа стягувачу на підставі пунктів 1, 3, 11 ч. 1 ст. 37 Закону, повернення виконавчого документа до суду на підставі ст. 38 Закону чи в день встановлення виконавцем факту відсутності заборгованості за виконавчими документами про стягнення періодичних платежів.

Зміни торкнулись і строків здійснення виконавчого провадження. Якщо у попередній редакції ст. 30 Закону України «Про виконавче провадження» було передбачено, що державний виконавець зобов'язаний провести виконавчі дії з виконання рішення протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, а з виконання рішення немайнового характеру – у двомісячний строк, то наразі такі терміни у Законі не визначено.

Водночас у новій редакції Закону передбачено детальну регламентацію строків вчинення певних виконавчих дій (щодо перевірки майнового стану боржників, накладення арешту тощо).

Так, якщо у заяві стягувача про відкриття виконавчого провадження зазначено рахунки боржника в банках, інших фінансових установах чи конкретне майно, виконавець зобов'язаний негайно накласти арешт на кошти боржника, а також на майно після встановлення наявності права власності або інших майнових прав на нього.

На відміну від попередньої редакції Закону України «Про виконавче провадження» при відкритті виконавчого провадження строк для самостійного виконання рішення боржнику не надається.

Нова норма полягає в тому, що державний виконавець, відкриваючи виконавче проваджен-

ня, зобов'язує боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає його про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей.

Передбачено також, що у постанові про відкриття виконавчого провадження за рішенням, примусове виконання якого передбачає справляння виконавчого збору, державний виконавець зазначає про стягнення з боржника виконавчого збору в розмірі, визначеному в ст. 27 Закону.

Нововведенням є і те, що до заяви про примусове виконання рішення стягувач має додати квитанцію про сплату авансового внеску в розмірі двох відсотків суми, що підлягає стягненню, але не більше десяти мінімальних розмірів заробітної плати, а за рішеннями немайнового характеру – у розмірі одного мінімального розміру заробітної плати з боржника – фізичної особи та в розмірі двох мінімальних розмірів заробітної плати з боржника – юридичної особи.

Водночас від сплати авансового внеску звільнено державні органи у разі їх звернення до органів державної виконавчої служби та стягувачів за рішеннями, що впливають із трудових правовідносин, стягнення аліментів, відшкодування майнової та/або моральної шкоди, завданої внаслідок учинення кримінального правопорушення, тощо.

Неабияких змін зазнали норми Закону, що врегульовують підстави й порядок зупинення виконавчого провадження: суттєво скорочено перелік обставин, які можуть стати підставою для зупинення вчинення виконавчих дій; вилучено норму щодо права державного виконавця зупинити виконавче провадження, а натомість передбачено імперативну норму, відповідно до якої зупинення вчинення виконавчих дій у разі настання визначених у Законі підстав є обов'язком виконавця.

У новій редакції Закону передбачено норми, які визначають підстави та порядок закінчення виконавчого провадження, повернення виконавчого документа стягувачу та до суду.

Новели містять норми, що регулюють визначення вартості й оцінку майна боржника, порядок реалізації майна, на яке звернено стягнення, тощо.

Зокрема, визначення вартості майна боржника здійснюється за взаємною згодою сторонами виконавчого провадження, а якщо останні не досягли згоди – виконавцем за ринковими цінами, що діють на день її визначення. Для проведення оцінки за регульованими цінами, оцінки нерухо-

мого майна, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових суден, як і раніше, мають бути залучені суб'єкти оціночної діяльності – суб'єкти господарювання.

Реалізація арештованого майна (крім майна, вилученого з цивільного обороту, обмежено оборотоздатного майна та майна, зазначеного у ч. 8 ст. 56 Закону) здійснюється шляхом електронних торгів або за фіксованою ціною.

Так, за фіксованою ціною реалізується майно, оціночна вартість якого не перевищує 50 мінімальних розмірів заробітної плати. Однак така реалізація не застосовується до нерухомого майна, транспортних засобів, повітряних, морських і річкових суден незалежно від вартості цього майна.

На відміну від попередньої редакції наразі рішення та дії виконавця, посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені протягом десяти робочих днів, а рішення про відкладення проведення виконавчих дій – упродовж трьох робочих днів з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи законних інтересів.

Чинний Закон містить й інші відмінності порівняно з попередньою редакцією.

Згідно з Прикінцевими та перехідними положеннями виконавчі документи, видані до набрання чинності цим Законом, пред'являються до виконання у строки, встановлені цим Законом. Виконавчі дії, здійснення яких розпочато до набрання ним чинності, завершуються у порядку, що діяв до набрання чинності цим Законом.

Вказаними вище законами внесені зміни і до процесуальних кодексів – Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, а також низки інших законодавчих актів України.

Так, змінено порядок скерування судами виконавчих документів про стягнення судового збору. А саме: такі виконавчі документи суду необхідно надсилати до органів державної виконавчої служби (раніше їх спрямовували до державних податкових інспекцій).

Згідно з наказом Міністерства юстиції України від 29 вересня 2016 року № 2832/5, який зареєстровано в Мін'юсті 30 вересня 2016 року за № 1302/29432, внесені зміни й до Інструкції з організації примусового виконання рішень (далі – Інструкція) та викладено її в новій редакції [12].

Положення Інструкції врегульовують окремі питання організації виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), що від-

повідно до Закону підлягають примусовому виконанню, створення виконавчих груп, передачі виконавчих документів і проваджень, звернення стягнення на майно боржника, порядок проведення перевірок законності виконавчого провадження тощо.

На відміну від попередньої редакції наразі в Інструкції визначено підвідомчість виконавчих документів. Зокрема, відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України підвідомчі рішення, за якими сума зобов'язання становить 20 та більше мільйонів гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті, а відділу примусового виконання рішень управлінь державної виконавчої служби головних територіальних управлінь юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі – від 6 до 20 мільйонів гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті.

Змінено перелік посадових осіб, які мають право перевіряти законність виконавчого провадження. Наразі повноваження щодо проведення таких перевірок надано виключно директору Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, начальнику управління державної виконавчої служби, начальникам відповідних відділів. При цьому передбачено можливість проведення цих перевірок не лише на підставі оригіналів матеріалів, але і їх копій.

Також відповідно до Інструкції виконання рішень щодо боржників, які знаходяться на території, яка відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» є тимчасово окупованою територією України, здійснюється відділом примусового виконання рішень управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Херсонській області.

У розділі XIV Інструкції передбачено порядок притягнення осіб до відповідальності за правопорушення, вчинені під час виконавчого провадження. Так, у разі невиконання законних вимог державного виконавця, приватного виконавця складається протокол про адміністративне правопорушення за ст. 188-13 КУпАП [13] на бланку за встановленою формою, зміст якого повинен відповідати вимогам, викладеним у ст. 256 КУпАП.

Такий протокол розглядається у п'ятнадцятиденний строк з дня його одержання в присутності особи, яка притягається до відповідальності в порядку, визначеному КУпАП, начальником органу державної виконавчої служби, що діє за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується

на всебічному, повному, об'єктивному та неупередженому дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись нормами законодавства і правосвідомістю.

За відсутності зазначеної особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце та час розгляду справи і якщо від неї не надійшло письмове повідомлення про відкладення розгляду справи.

Аналіз прийнятих нормативно-правових актів свідчить про деяку неврегульованість окремих

питань, що може викликати певні труднощі у практичній діяльності. Так, не визначено порядок об'єднання виконавчих проваджень про стягнення коштів з одного боржника у зведене в разі відкриття виконавчого провадження і органом державної виконавчої служби, і приватним виконавцем. Не передбачено можливості повернення стягувачу авансового внеску у випадках повернення виконавчого документа до суду, який його видав, тощо.

Тому деякі положення цих актів необхідно удосконалювати вже сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Пошелюжная К. В честном порядке / К. Пошелюжная, А. Насадюк // Юридическая практика. – 2016. – № 41/981. – С. 22–25.
2. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1403-VШ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>
3. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VШ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakono.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
4. Белікова С. Деякі питання щодо участі прокурора у виконавчому провадженні / С. Белікова // Вісник прокуратури. – 2014. – № 12. – С. 67–77.
5. Говоруха М.М. Прокурор у виконавчому провадженні: основи організації і діяльності: моногр. / М.М. Говоруха. – К.: Ін Юре, 2008. – 175 с.
6. Малахов С.О. Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді як підстава набуття прокурором статусу учасника виконавчого провадження / С.О. Малахов // Вісник прокуратури. – 2010. – № 5. – С. 61–65.
7. Перепелиця А. Правовий статус прокурора у виконавчому провадженні / А. Перепелиця // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 4. – С. 79–87.
8. Руденко М.В. Участь прокурора у виконавчому провадженні: теоретико-прикладні проблеми, новації, шляхи оптимізації: моногр. / Руденко М.В., Малахов С.О. – К.: Правова єдність, 2013. – 204 с.
9. Солодкий В.І. Проблеми повноважень прокурора у виконавчому провадженні. Можливі шляхи їх врегулювання / В.І. Солодкий // Вісник прокуратури. – 2003. – № 10. – С. 13–19.
10. Статистична інформація про роботу прокурора за 9 місяців 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>
11. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
12. Інструкція з організації примусового виконання рішень: наказ Міністерства юстиції України від 29 вересня 2016 року № 2832/5 (zareєстрований у Мін'юсті 30 вересня 2016 року за № 1302/29432 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakono.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12>
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 7 грудня 1984 року № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

Олена Драган

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

У статті досліджено сучасний стан реформування системи виконання судових рішень та участь прокурора у виконавчому провадженні в умовах законодавчих змін. Виокремлено проблеми у законодавчому регулюванні реалізації повноважень прокурора у цьому провадженні, а також сформульовано пропозиції до законодавства стосовно їх усунення.

Ключові слова: представництво прокурором інтересів держави при виконанні судових рішень; виконавче провадження; виконання рішень за позовами прокурорів.

Елена Драган

УЧАСТИЕ ПРОКУРОРА В ИСПОЛНИТЕЛЬНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ В УСЛОВИЯХ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ИСПОЛНЕНИЯ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ

В статье исследованы современное состояние реформирования системы исполнения судебных решений и участие прокурора в исполнительном производстве в условиях законодательных изменений. Выделены проблемы в законодательном регулировании реализации полномочий прокурора в этом производстве, а также сформулированы предложения в законодательство по их устранению.

Ключевые слова: представительство прокурором интересов государства при исполнении решений суда, исполнительное производство, исполнение решений по искам прокуроров.

Olena Dragan

THE PARTICIPATION OF PUBLIC PROSECUTOR IN EXECUTION PRODUCTION IN THE CONDITIONS OF REFORMATION BY SYSTEM OF THE EXECUTION OF COURT DECISIONS

In this article were analyzed the modern position of the reformation by system of the execution of court decisions and the participation of public prosecutor in the execution production in accordance with new legislation changes.

Also in the article was researched the problems of realization the prosecutor's powers in accordance with new legislation changes and it is set forth suggestions to the legislation in relation to their removal.

Keywords: representation of the state interests by the prosecutor within enforcement of court rulings; enforcement procedures, execution of the court rulings by the prosecutor.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОРГАНАМИ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОКУРАТУРИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ У ЗЕМЕЛЬНІЙ СФЕРІ

Владлена Тимко

прокурор відділу представництва інтересів громадянина або держави, протидії корупції у військовій сфері
військової прокуратури
Центрального регіону України,
старший лейтенант юстиції

УДК 343.163

Захист інтересів держави у сфері земельних відносин, однією з форм якого є представництво, сьогодні залишається найбільш пріоритетним напрямом діяльності прокуратури при реалізації своїх функцій.

Відповідно до вимог ст. 131-1 Конституції України [1] та ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [2] прокуратура не проводить перевірок, на органи прокуратури покладаються винятково функції підтримання публічного обвинувачення в суді, представництва інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, визначеному Законом, організації та процесуального керівництва досудовим розслідуванням, вирішення згідно з законом інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку.

За частиною 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» [2] виключно з метою встановлення наявності підстав для представництва інтересів держави в суді у випадку, якщо захист законних інтересів держави не здійснює або неналежним чином здійснює суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, прокурор має право отримувати інформацію, яка на законних підставах належить цьому суб'єкту, витребувати та отримувати від нього матеріали та їх копії.

Наведена вище норма не дає органам прокуратури гарантій отримання необхідної інформації, адже звертатись за її наданням необхідно саме до тих органів, які не здійснюють або неналежним чином здійснюють захист інтересів держави. Більше того, ця норма не містить конкретних випадків звернення до суб'єкта владних повноважень з відповідним запитом, що дає останньому підстави відмовити в наданні певної інформації.

Отже, в такому випадку мають місце два шляхи вирішення вказаної проблеми: або після звернення до суду з відповідною позовною заявою клопотати перед судом про витребування необхідних документів у суб'єкта владних повноважень, або, за наявності підстав, вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та в межах кримінального провадження витребувати інформацію відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України.

Джерелами інформації щодо незаконного вилучення земель із користування оборонних відомств, інших порушень земельного законодавства є: звернення громадян, посадових та службових осіб, висновки аудитів та ревізій,

відомості, розміщені у Єдиному державному реєстрі судових рішень, на офіційних інтернет-сайтах Держземагентства, Держгеокадастру, Державної інспекції сільського господарства України, Публічної кадастрової карти України, інформація з містобудівних кадастрів, яка доступна в мережі Інтернет, а також засобів масової інформації.

Прокурор не може здійснювати перевірки дотримання суб'єктами правовідносин вимог земельного законодавства.

Тобто у контексті конституційних змін функції прокуратури суттєво обмежено, що значно ускладнює встановлення наявності підстав для здійснення заходів прокурорського реагування, зокрема в земельній сфері, та подальше їх застосування.

Дослідженню цієї проблеми тією чи іншою мірою приділяли увагу І.М. Козлов, І.І. Светенко, Ю.А. Турлова, О.А. Козак, О.С. Козачук та інші науковці, проте в умовах сьогодення існують проблеми, які постають перед органами військової прокуратури під час здійснення функцій представництва у земельній сфері.

Найтиповішими порушеннями законодавства при використанні земель оборони є безпідставне вилучення земель цієї категорії органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, недотримання службовими особами встановленого законодавством порядку при розпорядженні землями оборони, самовільне зайняття таких земель приватними структурами та підприємствами, а також відчуження за інвестиційними договорами спільної забудови.

Незважаючи на те що законодавець суттєво звузив функції органів прокуратури, військова прокуратура докладає максимум зусиль для ефективного захисту інтересів держави у земельній сфері.

Так, упродовж 2016 року військовою прокуратурою Центрального регіону України зареєстровано 55 кримінальних проваджень щодо незаконного вилучення та зайняття земельних ділянок загальною площею 561 га, заявлено до суду 23 позовні заяви стосовно повернення та попередження незаконного вилучення земель оборони площею понад 8492 га, реально повернуто 103 га земель.

Пропонуємо детальніше розглянути правові засади та порядок використання земель оборони, адже відповідно до ст. 14 Конституції України [1] земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Статтею 1 Закону України «Про використання земель оборони» від 27 листопада 2007 року № 1345-IV [3] та ст. 77 Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III [5] встановлено, що землями оборони визнаються землі, надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України.

Згідно зі ст. 17 Конституції України [1] саме на Збройні Сили України та інші військові формування покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності, забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України. Землі оборони забезпечують виконання функцій держави у сфері оборони та безпеки, а отже, додержання законодавства при використанні земель оборони має важливе значення для обороноздатності нашої держави.

Такий вид земель становить самостійну категорію земельного фонду України та має особливий правовий режим. З огляду на це існують певні особливості їх використання.

Як було зазначено вище, однією з підстав вибуття земель зі складу земель оборони є незаконні рішення органів місцевого самоврядування щодо вилучення з користування Міністерства оборони України та інших військових формувань вказаної категорії земель.

Приписами ст.ст. 84 та 149 Земельного кодексу України [5] обумовлено, що до земель державної власності, які не можуть передаватися у комунальну власність, належать землі оборони, крім земельних ділянок під об'єктами соціально-культурного, виробничого та житлового призначення; вилучення земельних ділянок проводиться за згодою землекористувачів (Міністра оборони України, керівників інших органів військового управління) на підставі рішень Кабінету Міністрів України чи інших уповноважених органів.

Як приклад можна навести подану військовою прокуратурою Житомирського гарнізону позовну заяву про визнання недійсним та скасування рішення обласної ради щодо незаконного надання місцевому мисливсько-рибальському клубу мисливських угідь на території земель військової частини площею 752 га та одного з державних підприємств Міноборони України площею 2 252,4 га.

Поряд із цим мають місце випадки, коли законодавцем позбавлено прокурора мож-

ливості повернути незаконно вилучені землі оборони.

Так, у порушення зазначених вище норм рішенням міської ради від 2007 року Міністерству оборони України припинено право користування земельною ділянкою військового містечка площею близько 3 га, що розміщена у м. Києві.

Підставою звернення прокурора до суду є незаконне здійснення суб'єктом владних повноважень своїх обов'язків з охорони наданих йому в користування земель.

Проте вказане рішення виявлено прокурором лише у 2016 році, а тому повернути незаконно вилучені землі оборони у користування органів військового управління не вбачається можливим, оскільки практика розгляду судами відповідної категорії справ свідчить про задоволення клопотань зацікавленої сторони щодо відмови у позові прокурора у зв'язку зі сплином строку позовної давності.

Зазначений приклад не є поодиноким, а тому доцільно внести зміни до ст. 261 Цивільного кодексу України [6] в частині встановлення початку перебігу строку позовної давності для прокурора на рівні з особою, що дізналась про порушення свого права.

Не менш поширеним порушенням у сфері використання земель оборони є недотримання службовими особами встановленого законодавством порядку при розпорядженні землями оборони.

Порядок використання земель оборони у Збройних Силах України визначено «Положенням про порядок надання в користування земель (земельних ділянок) для потреб Збройних Сил України та основні правила користування наданими землями», затвердженим наказом Міністра оборони України від 22 грудня 1997 року № 483 (далі – Порядок) [9].

Відповідно до п.п. 36, 38, 39, 40 Порядку [9] військові частини, безпосередні землекористувачі, повинні використовувати земельні ділянки тільки за цільовим призначенням, яке визначене рішенням про надання в користування Збройним Силам України цих ділянок. Ділянки, території, що тимчасово не використовуються, полігонів, танкодромів, стрільбищ та інших об'єктів Збройних Сил України, придатних для сінокошення, випасу скоту і посіву сільськогосподарських культур, дозволяється передавати у тимчасове використання (але не на шкоду бойовій підготовці та за умови забезпечення збереження державної таємниці) військовим радгоспам, а також іншим сільськогосподарським

підприємствам. Передача земель у тимчасове користування відбувається з погодження: командувачів видів військ Збройних Сил України, начальників управлінь центрального апарату Міністерства оборони України, оперативних командувань. Передача земель у тимчасове користування оформлюється рішенням сільської, селищної чи міської рад.

Як приклад можна навести рішення Господарського суду Київської області від 20 квітня 2016 року у справі № 911/468/16, залишене без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 10 серпня 2016 року, яким задоволено позов військової прокуратури Білоцерківського гарнізону та визнано недійсним договір, укладений квартирно-експлуатаційним відділом з комерційним підприємством. Так, цей квартирно-експлуатаційний відділ, перевищуючи свої повноваження, уклав договір про організацію співпраці, на підставі якого комерційному підприємству без рішення (погодження) відповідних посадових осіб Міністерства оборони України надано в користування для вирощування сільськогосподарських культур земельну ділянку військового полігону площею 1 868 га вартістю понад 25 млн гривень.

Отже, квартирно-експлуатаційний відділ, який є державною установою, створеною Міністерством оборони України, до компетенції якого віднесено захист законних інтересів держави, зокрема й у частині забезпечення законності використання земель оборони, не забезпечив виконання своїх функцій.

Крім цього, у поточному році виявлено, що службові особи Міністерства оборони України, зловживаючи службовим становищем, діючи в інтересах комерційних підприємств, посприяли в незаконному отриманні у користування земельної ділянки військового містечка, що розміщене в м. Києві, площею близько 2 га, вартістю понад 21,5 млн грн, на якій наразі здійснюється будівництво житлового комплексу.

За вказаними фактами військовою прокуратурою Центрального регіону України внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 366 Кримінального кодексу України (далі – КК України), та за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК України.

Вказані приклади ще раз підтверджують той факт, що відповідні органи суб'єктів владних повноважень, до компетенції яких віднесено захист законних інтересів держави, не тільки

неналежаю виконують свої функції, а й навпаки – вчиняють дії, що завдають державі істотної шкоди. З огляду на це лише органи прокуратури здатні насправді захистити інтереси держави у цій сфері.

Слід звернути увагу і на факти самовільного захоплення земель оборони.

Так, під час огляду території військового містечка, що дислокується в Броварському районі Київської області, виявлено самовільне захоплення земельної ділянки загальною площею близько 3 га, на якій здійснюється вирощування сільськогосподарських культур. За даним фактом військовою прокуратурою Дарницького гарнізону внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Також, як приклад, можна навести факт самовільного захоплення комерційним підприємством земельної ділянки площею 63 га злітно-посадкової смуги аеродрому однієї з військових частин Чернігівської області. За цим фактом військовим прокурором Чернігівського гарнізону внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 197-1 КК України, а також пред'явлено позов про звільнення цієї землі, який у 2016 році задоволено, рішення суду виконано, а земельну ділянку приведено в первинний стан та повернуто військовій частині.

Загалом упродовж 2016 року військовими прокуратурами Центрального регіону України внесено 24 відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактами самовільного захоплення земель оборони.

Окремо слід розглянути проблеми, що виникають при вивченні питань законності укладання та повноти виконання договорів і угод спільної (інвестиційної) діяльності, предметом яких є використання земельних ділянок під будівництво.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 Закону України «Про використання земель оборони» [3] землі оборони можуть використовуватися для будівництва об'єктів соціально-культурного призначення, житла для військовослужбовців та членів їхніх сімей, а також соціального та доступного житла без зміни їх цільового призначення.

У зв'язку з відсутністю фінансування будівництва житла для військовослужбовців з державного бюджету упродовж 2006–2016 років Міністерством оборони України укладено низку договорів про будівництво житла на землях оборони не за бюджетні кошти.

Здебільшого такі договори за своєю правовою природою є договорами про спільну діяльність, проте в окремих випадках вони укладаються без дотримання обов'язкових умов, які передбачені для зазначеного типу договорів, що, у свою чергу, призводить до вибуття земель із оборонного відомства.

Державні підприємства, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, наділені функціями замовника будівництва житла для військовослужбовців і членів їхніх сімей та уповноважені укладати такі договори, свою діяльність здійснюють з урахуванням Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V [4].

Статтею 4 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» [4] визначено, що суб'єктами управління об'єктами державної власності є: Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності; міністерства, інші органи виконавчої влади та державні колегіальні органи, Фонд державного майна України; органи, що забезпечують діяльність Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; органи, які здійснюють управління державним майном відповідно до повноважень, визначених окремими законами; та ін.

Згідно з п. 20 ч. 1 ст. 6 зазначеного Закону [4] уповноважені органи управління погоджують підприємствам договори про спільну діяльність, зміни до них та контролюють виконання умов цих договорів.

Відповідно до ст. 5 наведеного Закону [4] Кабінет Міністрів України визначає порядок укладання державними підприємствами договорів про спільну діяльність, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 296 [10].

Згідно з вимогами наведеного вище Порядку [10] для отримання відповідного дозволу від Кабінету Міністрів України державне підприємство повинно подати до Міністерства оборони України звернення щодо погодження укладання договору. У свою чергу, Міністерство оборони України протягом місяця повинно забезпечити відповідне погодження на укладання договору із Міністерством економічного розвитку, Міністерством фінансів, Фондом державного майна та Міністерством юстиції України.

Метою укладання договорів про спільну діяльність є забезпечення військовослужбовців житлом, проте недодержання вимог законодавства щодо порядку укладання такого виду договорів призводить до того, що будівництво здебільшого здійснюється в комерційних цілях забудовників, тобто проблема із забезпеченням житлом військовослужбовців не вирішується, оскільки інтереси комерційних підприємств полягають у отриманні прибутку, і у відповідних договорах забудовник зобов'язується надати органам військового управління лише 8–10% житла від загального обсягу будівництва та вбачає можливість передати цю кількість житла в інших регіонах України, комерційна привабливість якого значно нижча, ніж у столиці.

Укладання вказаного виду договорів призводить до зміни цільового призначення земель оборони, отже, органи військового управління фактично «розбазарюють» ці землі, що не сприяє виконанню державою обов'язку із забезпечення житлом військовослужбовців і членів їхніх сімей.

Постановою Кабінету Міністрів України від 6 липня 2011 року № 715 [11] затверджено Порядок

організації будівництва житла для військовослужбовців та членів їхніх сімей на земельних ділянках, що належать до земель оборони (далі – Порядок), яким передбачена процедура проведення відповідного конкурсу осіб, що запропонували пропозиції із будівництва житла. Відповідно до цього Порядку саме Міністерство оборони України, як організатор конкурсу, повинно встановити кількість квартир та їх загальну площу.

З огляду на викладене вважаємо за доцільне внести доповнення до зазначеного вище Порядку, якими запровадити розрахунок кількості та загальної площі обов'язкової передачі житла для військовослужбовців з урахуванням опосередкованої вартості спорудження житла у регіонах України та ринкової вартості передачі під будівництво земельної ділянки за цінами, що діють на момент укладання відповідного договору.

Насамкінець хотілося б зазначити, що наділення органів прокуратури, які є представником держави і виразником її інтересів, арсеналом процесуальних засобів сприятиме більш результативному захисту інтересів держави у земельній сфері.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
3. Про використання земель оборони: Закон України від 27 листопада 2007 року № 1345-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1345-15>
4. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21 вересня 2006 року № 185-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/185-16>
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakono.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/2341-14>
8. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>
9. Положення про порядок надання в користування земель (земельних ділянок) для потреб Збройних Сил України та основні правила користування наданими землями, затверджене наказом Міністра оборони України від 22 грудня 1997 року № 483 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN35028.html
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 296 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/296-2012-%D0%BF>
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 липня 2011 року № 715 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/715-2011-%D0%B>

12. Про затвердження Порядку визначення та застосування показників опосередкованої вартості спорудження житла за регіонами України: наказ Державного комітету України з будівництва та архітектури від 27 вересня 2005 року № 174 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakono.rada.gov.ua/laws/show/z1185-05>
13. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 28 липня 2016 року № 236 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FNo22718.html

Владлена Тимко

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОРГАНАМИ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОКУРАТУРИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ У ЗЕМЕЛЬНІЙ СФЕРІ

Висвітлено питання конституційних змін функції прокуратури щодо здійснення представництва інтересів держави, а також повноваження органів військової прокуратури стосовно встановлення наявності підстав для здійснення представництва інтересів держави у земельній сфері. Проаналізовано деякі норми законодавства, окреслено проблемні питання діяльності та запропоновано способи їх вирішення шляхом внесення змін і доповнень до деяких положень законодавства.

Ключові слова: функції органів прокуратури; представництво інтересів держави; землі оборони; захист інтересів держави у земельній сфері.

Владлена Тимко

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ОРГАНАМИ ВОЕННОЙ ПРОКУРАТУРЫ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА ИНТЕРЕСОВ ГОСУДАРСТВА В ЗЕМЕЛЬНОЙ СФЕРЕ

Освещены вопросы конституционных изменений функции прокуратуры по осуществлению представительства интересов государства, а также полномочия органов военной прокуратуры относительно установления наличия оснований для осуществления представительства интересов государства в земельной сфере. Проанализированы некоторые нормы законодательства, очерчены проблемные вопросы деятельности и предложены способы их устранения путем внесения изменений и дополнений в некоторые положения законодательства.

Ключевые слова: функции органов прокуратуры; представительство интересов государства; земли обороны; защита интересов государства в земельной сфере.

Vladlena Tymko

PROBLEMATIC ASPECTS IN THE IMPLEMENTATION OF THE MILITARY PROSECUTOR'S OFFICE FOR REPRESENTATION OF STATE INTERESTS IN LAND SECTOR

The questions of constitutional change functions of the Prosecutor's office to represent the interests of the state, and also powers of bodies of military Prosecutor's office regarding the establishment of the grounds for the representation of state interests in the land sector. Analyzed some provisions of the legislation, outlined the problematic issues of the activities and make proposals to eliminate them by making changes and additions to certain provisions of the law.

Keywords: functions of organs of the Prosecutor's office; representation of interests of the state; ground defense; protection of state interests in the land sector.

ПОРУШЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Вікторія Мозгова

головний науковий співробітник
відділу науково-методичного забезпечення
прокурорської діяльності
у сфері запобігання та протидії корупції
Науково-дослідного інституту
Національної академії прокуратури України,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Ігор Ольшанецький

перший заступник прокурора
Рівненської області,
старший радник юстиції

УДК 343-35

З ухваленням у жовтні 2014 року Закону України «Про запобігання корупції» [1] та набранням ним чинності суттєво змінилися засади функціонування системи запобігання корупції в державі, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, було усунуто низку законодавчих прогалин і недоліків, що негативно впливали на практику притягнення осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, до відповідальності за порушення спеціальних обмежень і заборон.

У Законі України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) зазнало змін законодавче визначення поняття «корупційне правопорушення» та було введено новий термін – «правопорушення, пов'язане з корупцією». Це спрямовано, зокрема, на усунення «шпаринки», яка створювала передумови для уникнення кримінальної відповідальності за фактичне одержання особою неправомірної вигоди у вигляді «подарунка» за використання наданих їй службових повноважень.

Разом з тим сучасна судова практика притягнення особи до відповідальності за ст. 172-5 «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» Кодексу України про

адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) свідчить про актуальність і затребуваність висвітлення питань, пов'язаних із кваліфікацією відповідного адміністративного правопорушення, враховуючи положення Закону України «Про запобігання корупції» 2014 року, адже, як вбачається з аналізу наукових розробок з окресленої проблематики, їх недостатньо. Дотичними до вказаного аспекту фактично можна назвати лише праці З.А. Загиней та М.І. Хавронюка. Між тим інформація про спеціальні обмеження та заборони, визначені у Законі України «Про запобігання корупції», широко висвітлюється на веб-сайтах державних органів та установ, орга-

нів місцевого самоврядування, а також у різних методичних документах: методичних рекомендаціях, пам'ятках тощо.

Мета цієї статті – розглянути окремі питання кваліфікації правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172-5 КУпАП, враховуючи положення Закону України «Про запобігання корупції» 2014 року.

У статті 23 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено певні заборони і обмеження щодо отримання подарунків для осіб, визначених у пунктах 1, 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону, за порушення яких може наставати кримінальна, адміністративна або дисциплінарна відповідальність.

Вступаючи на відповідну посаду, ці особи усвідомлено і добровільно погоджуються на такі обмеження та заборони й зобов'язуються їх суворо дотримуватися.

Тлумачення ст. 23 цього Закону дає підстави виокремити три різновиди подарунка: «дозволений», «заборонений» та «обмежений».

1. Під «дозволеними» подарунками слід розуміти подарунки, які можуть даруватися без обмежень близькими особами, а також загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси (абзац 2 ч. 2 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції»).

2. «Заборонений» подарунок – це такий, який за жодних умов відповідні особи не мають права одержувати, а в разі надходження пропозиції щодо його отримання або виявлення зобов'язані діяти у спосіб, передбачений ст. 24 Закону України «Про запобігання корупції». Так, згідно з ч. 1 ст. 23 цього Закону відповідним особам «забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи»¹.

У випадку недотримання заборони, визначеної у пункті 1 ч. 1 ст. 23 Закону, що полягає в одержанні подарунка для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, за порушення якого наставати кримінальна, адміністративна або дисциплінарна відповідальність.

¹ Зауважимо, що у випадках порушення пункту 2 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» щодо заборони одержувати подарунки від підлеглих винна особа не може бути притягнута до відповідальності за ст. 172-5 КУпАП, оскільки остання передбачає відповідальність за порушення обмежень (передбачених ч. 2 ст. 23 цього Закону), а не заборони – як певного безумовного імперативу (заборона і обмеження – це несумісні поняття). Тому за одержання подарунка від підлеглих відповідна особа може бути притягнута лише до дисциплінарної відповідальності (за умови відсутності в таких діях ознак корупції).

жання подарунка для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, за наявності інших ознак, може наставати кримінальна відповідальність за ст. 368 Кримінального кодексу України (далі – КК України), але не адміністративна – за ст. 172-5 КУпАП. Зазначене обґрунтовується наступним:

а) за своїм змістом такий «подарунок» є неправомірною вигодою. Так, на підставі аналізу положень ч. 1 ст. 717, ст. 718 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та ч. 1 ст. 1 і ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» можна виокремити такі ознаки подарунка як предмета правопорушення: подарунок завжди передається у власність², має безумовний (безоплатний) та особистий характер, відповідає загальновищезначим уявленням про гостинність, отримується у розмірі (вартості), дозволеному(-ій) Законом. При цьому не може мати місце пропозиція або обіцянка надання подарунка, останній може лише надаватися або отримуватися.

Що ж до неправомірної вигоди, то у ч. 1 ст. 1 Закону поняття «корупція» законодавець чітко пов'язує із використанням відповідною особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Тобто йдеться про умовне, а не про безумовне отримання певного предмета правовідносин, як того вимагає сутнісна ознака подарунка;

б) за одержання неправомірної вигоди, що віднесено до ознак корупції, не передбачено адміністративної відповідальності. Так, згідно з ч. 1 ст. 1 Закону корупційне правопорушення передусім є діянням, що містить ознаки корупції, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність, проте не передбачено адміністративної відповідальності.

Адміністративна ж відповідальність (поряд з іншими) передбачена за правопорушення, пов'язані з корупцією, тобто за діяння, що не містять ознак корупції, але порушують встановлені Законом вимоги, заборони та обмеження. Вичерпний перелік таких правопорушень закріплено у главі 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» КУпАП.

Крім того, редакція ст. 172-5 КУпАП до внесення до неї змін на підставі абзацу «д» підпункту 2 пункту 5 розділу XIII «Прикінцеві положення» Закону раніше передбачала відповідальність окре-

² Варто наголосити, що передання грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів у користування, а не у власність, не утворює складу правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП.

мо за «порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви)» та за «порушення встановленої законом заборони щодо одержання дарунка (пожертви)». Натомість чинна редакція ст. 172-5 КУпАП такого складу правопорушення, як порушення встановленої законом заборони щодо одержання подарунка, вже не передбачає.

Разом з тим поширеною є практика, коли суди не враховують зазначених законодавчих змін та у випадках, що підпадають під порушення заборони, передбаченої пунктом 1 ч. 1 ст. 23 Закону, кваліфікують дії особи за ч. 1 ст. 172-5 КУпАП. Наприклад, у мотивувальних частинах низки постанов районних судів, якими осіб – суб'єктів відповідальності за антикорупційним законодавством було засуджено за вчинення правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172-5 КУпАП, зазначалося, зокрема: «діючи умисно, з корисливих мотивів, всупереч інтересам служби, на порушення статутних обов'язків та встановлених законом обмежень ... просив та одержав подарунок для себе від фізичної особи у зв'язку зі здійсненням ним діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави...»; «... погодився на пропозицію засудженого підписати табель обліку виходу на роботу засудженим до громадських робіт та надати його в КВІ ... за подарунок (винагороду в сумі двісті гривень)»; «... використовуючи свої службові повноваження та пов'язані з цим можливості, вступив у позаслужбові відносини з засудженим ... мобільний телефон ... у прихованому вигляді проніс на територію ... виправної колонії ... та передав засудженому ..., а інший мобільний телефон ... залишив собі як винагороду за надану послугу». У наведених випадках обставини правопорушення мали місце після набрання чинності ст. 172-5 КУпАП у редакції Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII; відповідні постанови судів набрали законної сили.

3. І ще один різновид подарунка – «обмежений». Згідно із законодавством особи, зазначені у пунктах 1, 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону, можуть приймати подарунки, які відповідають загальновищезначим уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених ч. 1 цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує одну мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки (ч. 2 ст. 23).

Саме за порушення таких обмежень щодо одержання подарунка встановлено адміністративну відповідальність у ст. 172-5 КУпАП.

При кваліфікації дій особи за цією статтею КУпАП необхідно враховувати положення ЦК України, відповідно до яких право власності обдаровуваного на дарунок виникає з моменту його прийняття (ч. 1 ст. 722). Якщо дарунок направлено обдаровуваному без його попередньої згоди, дарунок є прийнятим, якщо обдарований негайно не заявить про відмову від його прийняття (ч. 3 ст. 722).

Таким чином, з об'єктивної сторони правопорушення, передбачене ст. 172-5 КУпАП, може бути вчинено як шляхом дії – прийняття дарунка, так і шляхом бездіяльності – незаявлення про відмову від подарунка.

Із суб'єктивної сторони правопорушення, передбачене ст. 172-5 КУпАП, може бути вчинене тільки умисно. Зважаючи на положення ст. 10 КУпАП та на те, що для визнання зазначеного правопорушення закінченим не потрібне настання наслідків, воно вважається умисним за умови усвідомлення особою протиправного характеру своєї дії чи бездіяльності.

При цьому таке усвідомлення презюмується (припускається). Адже особи, зазначені у пунктах 1, 2 ч. 1 ст. 3 вказаного Закону, були допущені у встановленому законом порядку до виконання функцій держави або місцевого самоврядування, попереджені про встановлені законом заборони та обмеження, пов'язані із зайняттям відповідної посади, склали і підписали присягу тощо [2, с. 357].

Отже, знаючи про покладені на них обмеження, відповідно до яких вони мають право приймати (від осіб, що не є близькими) лише подарунок певної вартості, вказані особи повинні вживати необхідних заходів з метою недопущення порушення таких обмежень. При цьому згідно з ч. 5 ст. 24 Закону України «Про запобігання корупції» у випадку наявності в таких осіб сумнівів щодо можливості одержання певного подарунка вони мають право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до територіального органу Національного агентства з питань запобігання корупції, який надає відповідні роз'яснення.

Якщо особа, зазначена у пунктах 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону, приймає подарунок, це можна розглядати як свідчення того, що у такої особи не було сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка. Водночас таке переконання особи та її рішення прийняти подарунок має ґрунтуватися на об'єктивних припущеннях. Наприклад, за відсут-

ності документально підтвердженої інформації щодо вартості подарунка при вирішенні питання про можливість його отримання вбачається, що відповідна особа має керуватися відомостями про ринкову ціну на аналогічну матеріальну цінність у співставних умовах.

Також при кваліфікації діяння щодо порушення встановлених законом обмежень стосовно одержання подарунка слід зважити, що отримання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, грошових коштів або іншого майна, а також доходів від них, якщо їх розмір (вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто активів у значному розмірі, законність набуття яких не підтверджено доказами, може розглядатися як підстава для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 368-2 «Незаконне збагачення» КК України. Зауважимо, що відповідно до примітки 3 ст. 368-2 цього Кодексу під передачею активів у цій статті розуміється укладення будь-яких правочинів, на підставі яких виникає право власності або право користування на активи, а також надання іншій особі грошових коштів чи іншого майна для укладення таких правочинів.

У контексті цієї статті варто розглянути й питання про те, чи поширюються обмеження щодо одержання подарунка, передбачені у ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», на отримання особою *пожертви*, або, інакше кажучи, чи може наставати адміністративна відповідальність за отримання пожертви у розмірі, що перевищує відповідні обмеження щодо одержання подарунка.

Це питання постає у зв'язку з тим, що в санкції ч. 2 ст. 172-5 КУпАП передбачено, що до особи, яка вчинила відповідне правопорушення, може застосовуватися таке додаткове адміністративне стягнення, як конфіскація дарунка (пожертви). Однак, незважаючи на це, для віднесення пожертви до предмета цього правопорушення немає жодних правових підстав.

По-перше, санкція статті не може підміняти собою її диспозицію, у ній не міститься правова заборона. Санкція має інше призначення – встановлювати певні стягнення у випадку порушення заборони, передбаченої в диспозиції статті. По-друге, у попередній редакції ст. 172-5 КУпАП предметом правопорушення дійсно визнавався не лише дарунок, а й жертва. Проте у назві ч. 1 та диспозиції ч. 2 цієї статті у чинній редакції відповідну вказівку на предмет правопорушення було замінено на термін «подарунок». Тому залишення вказівки на дарунок (пожертву) в санк-

ції ч. 2 ст. 172-5 КУпАП є недбалим ставленням законодавця до прийомів нормотворчої техніки (при формулюванні у Прикінцевих положеннях Закону змін до КУпАП, а саме – формулюванні нової редакції ст. 172-5 цього Кодексу).

Про останнє свідчать і положення ст. 23 Закону, що, як вказувалося вище, встановлюють обмеження стосовно одержання подарунків і перебувають у безпосередньому зв'язку зі ст. 172-5 КУпАП. Водночас у ст. 8 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», що втратив чинність, ішлося про «обмеження щодо одержання дарунків (пожертв)» [3].

Також підтвердженням того, що Закон України «Про запобігання корупції» не розглядає поняття «подарунок» і «пожертва» як синоніми, можуть бути й положення пункту 7 ч. 1 ст. 46 цього Закону, в яких ідеться про перелік отриманих (нарахованих) доходів, що підлягають декларуванню, і благодійна допомога (різновидом якої є жертва³) зазначається як самостійний вид доходу, нарівні з подарунком.

Підсумовуючи викладене вище, варто зауважити, що проблема притягнення осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, до адміністративної відповідальності за порушення спеціальних обмежень та заборон, визначених у Законі України «Про запобігання корупції», не вичерпується питаннями щодо засудження їх за ст. 172-5 КУпАП. Зокрема, через відсутність законодавчого визначення понять «інша оплачувана діяльність», «викладацька діяльність», «інструкторська та суддівська практика із спорту», а також певну невідповідність вимогам антикорупційного законодавства визначення терміна «творча діяльність» у Законі України «Про культуру», наразі існує вкрай суперечлива, а часом і полюсно протилежна судова практика притягнення осіб до відповідальності за ст. 172-4 КУпАП. Вказане не узгоджується з ознакою правової держави.

З метою формування єдиної судової практики при притягненні осіб до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, що базується на чинному законодавстві, важливим вбачається здійснення Верховним Судом України узагальнення судової практики з цього питання, а також якнайшвидше внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» й розділу 13-А КУпАП з метою усунення в них прогалин та інших недоліків.

³ Див. пункти 2 і 5 ч. 1 ст. 1, ст. 6 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
2. Хавронюк М.І. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / за ред. М.І. Хавронюка. – К.: Дакор, 2016. – 496 с.
3. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 року № 3206-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>

Вікторія Мозгова, Ігор Ольшанецький

ПОРУШЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Розглянуто окремі питання кваліфікації правопорушення, передбаченого у ст. 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення, враховуючи положення Закону України «Про запобігання корупції» 2014 року. Зокрема, виділено ознаки подарунка як предмета адміністративного правопорушення та висловлена думка щодо отримання пожертви особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією; порушення обмежень щодо одержання подарунків; благодійна жертва.

Виктория Мозговая, Игорь Ольшанецкий

НАРУШЕНИЕ АНТИКОРУПЦИОННЫХ ОГРАНИЧЕНИЙ ОТНОСИТЕЛЬНО ПОЛУЧЕНИЯ ПОДАРОКОВ: ВОПРОСЫ КВАЛИФИКАЦИИ

Рассмотрены отдельные вопросы квалификации правонарушения, предусмотренного ст. 172-5 Кодекса Украины об административных правонарушениях, учитывая положения Закона Украины «О предотвращении коррупции» 2014 года. В том числе выделены признаки подарка как предмета административного правонарушения и высказано мнение о получении пожертвования лицом, уполномоченным на выполнение функций государства или местного самоуправления.

Ключевые слова: административное правонарушение, связанное с коррупцией; нарушение ограничений относительно получения подарков; благотворительное пожертвование.

Viktoria Mozgova, Ihor Olshanetskyi

ANTI-CORRUPTION VIOLATION OF LIMITS FOR RECEIPT OF GIFTS: ISSUES OF QUALIFICATION

The separate questions of offenses qualifying under Art. 172-5 Code of Ukraine on Administrative Offences, given the provisions of the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption», 2014 are considered. In particular, signs of gift as an administrative offense subject are allocated and donations received by a person authorized to perform state functions or local government is suggested.

Keywords: administrative offense related to corruption; violation of restrictions on receiving gifts; a charitable donation.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АРБІТРАЖНИХ КЕРУЮЧИХ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ

Оксана Книженко

старший викладач відділу підготовки прокурорів
з нагляду за дотриманням законів
при виконанні судових рішень
у кримінальних провадженнях
Національної академії прокуратури України,
доктор юридичних наук, професор

УДК 343.2

Наразі у кримінальному законодавстві нашої держави відбуваються постійні зміни, які породжують чимало запитань під час застосування кримінально-правових норм. Дати відповідь на окремі з них вдається лише завдяки глибокому системному аналізу законодавства. У цій статті розглянемо норми, які містяться в розділі XVII Кримінального кодексу України (далі – КК України) – «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг».

Метою цієї роботи є розкриття проблем, що виникають під час кваліфікації дій службових осіб та осіб, які надають публічні послуги.

Питанням, що розглядатимуться, в юридичній літературі приділено чимало уваги. Серед останніх праць – дисертаційні дослідження М.В. Рябенка «Кримінально-правова охорона професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» (2016 р.) та Ю.І. Шиндель «Кримінально-правова характеристика зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги» (2014 р.). У цих роботах достатньо ґрунтовно досліджено об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочинів у сфері професійної діяльності з надання публічних послуг. У даній же статті увага буде зосереджена на проблемах, пов'язаних із темпоральним застосуванням закону про кримінальну відповідальність стосовно осіб, які надають публічні послуги.

Передусім зазначимо, що до кола суб'єктів злочинів, які увійшли до згаданого розділу КК України, належать як службові особи, так і особи, які надають публічні послуги, а також фізичні особи, не наділені спеціальними ознака-

ми. При цьому службові особи можуть належати виключно до сфери публічного права (ст.ст. 364, 365, 368, 368-2 КК України), чи виключно до сфери приватного права (ст.ст. 364-1, 368-3 КК України), чи до сфер як публічного, так і приватного права (ст.ст. 366, 367 КК України).

Питання встановлення належного суб'єкта важко переоцінити. Проте інколи саме йому, на шкоду іншим, відводиться головна роль, що неминуче спричиняє помилки під час кваліфікації вчиненого діяння.

Для прикладу розглянемо таку ситуацію. Особа, назовемо її М., як арбітражний керуючий була призначена ліквідатором у справі про банкрутство одного із сільськогосподарських виробничих кооперативів. Події, про які йтиметься, розгорнулися у травні 2011 року.

Зазначимо, що на той час КК України ще не містив ст. 365-2 «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги». Ця норма була введена в дію дещо пізніше. Зокрема, КК України доповнено ст. 365-2 згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідаль-

ності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 року № 3207-VI. Згідно з Прикінцевими положеннями цього нормативного акта вказаний закон набирає чинності одночасно із Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції». Відповідно до Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» цей закон набирає чинності з 1 липня 2011 року. Отже, і ст. 365-2 КК України може застосовуватися тільки з 1 липня 2011 року. Законом України від 7 квітня 2011 року № 3207-VI також було доповнено КК України ст. 364-1 «Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» й змінено редакції ст. 18 та примітки ст. 364 КК України. Зокрема, для випадку, що аналізується, мають значення нові положення закону щодо визнання особи службовою, згідно з якими серед службових осіб законодавець виокремив осіб, які працюють у сфері публічного права, та тих, які працюють у сфері приватного права. Саме через диференційований підхід щодо відповідальності службових осіб у сферах публічного чи приватного права з'явилася ст. 364-1 КК України.

Отже, повернімося до випадку, що аналізується. М., як арбітражний керуючий, зокрема ліквідатор, зловживаючи своїм службовим становищем, у період ліквідаційної процедури умисно, в особистих інтересах, відчутила майно (а саме – акції прості іменні емітента), яке не увійшло до ліквідаційної маси сільськогосподарського виробничого кооперативу, стосовно якого було розпочато процедуру банкрутства. Проте згідно з нормами чинного законодавства ці акції підлягали передачі регіональному відділенню Фонду державного майна України. В результаті вчинених М. дій регіональному відділенню Фонду державного майна України завдано тяжких наслідків у розмірі 128 000 грн, що більше ніж у 250 разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Правоохоронним органам про вчинене М. діяння стало відомо значно пізніше, і тільки у жовтні 2015 року цій особі було повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК України (в редакції КК України станом на 9 травня 2011 року), а саме – зловживанні службовим становищем, тобто умисному, в особистих інтересах, використанні службовою особою службового становища всупереч інтересам служби, яке заподіяло тяжкі наслідки охоронюваним законом державним інтересам в особі регіонального відділення Фонду державного майна України.

Обвинувальний акт у кримінальному провадженні стосовно М. було розглянуто в підготовчому судовому засіданні у травні 2016 року, результатом чого стало повернення прокурору обвинувального акта як такого, що не відповідає вимогам КПК України [1].

Зазначаючи, що дії обвинуваченої особи на досудовому слідстві кваліфіковані за ч. 2 ст. 364 КК України – в редакції, яка була чинною станом на 9 вересня 2011 року, суд з такою кваліфікацією не погодився. Щодо цього було зазначено: «Законом України “Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень ст. 19 Конвенції ООН проти корупції” № 746-VII від 21.02.2014 року ч. 2 ст. 364 КК України викладена в іншій редакції. Тобто на даний момент діяння, передбачене ч. 2 ст. 364 КК України, в редакції, яка існувала станом на 9 вересня 2011 року, декриміналізоване» [1].

З такою позицією неможливо погодитися. Декриміналізації діяння, яке вчинила М., не відбулося. Вважаємо, що суд неправильно розтлумачив зміст закону про кримінальну відповідальність, що не дало можливості належним чином дати кримінально-правову оцінку діям обвинуваченої М. Аргументи нашої позиції полягають у наступному.

Передусім з'ясуємо питання щодо декриміналізації діяння, відповідальність за яке передбачено ч. 2 ст. 364 КК України, що відбулася в 2014 році, про що у своєму рішенні зазначив суд.

У 2014 році вже згаданим законом було змінено редакцію ч. 1 ст. 364 КК України. Так, слова «з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб» замінено на «з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи», а також виключено частину третю цієї статті.

Внесені зміни жодним чином не свідчать про декриміналізацію вказаного діяння. Законодавець замість обов'язкової ознаки складу злочину – мотиву (корисливий чи інші особисті інтереси) – вказав на мету вчинення зловживання владою або службовим становищем (одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи). Мотив та мета вчинення злочину, незважаючи на те, що є різними ознаками суб'єктивної сторони складу злочину, тісно пов'язані між собою. Мотив злочину – це внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку людини, що визначає зміст цього вчинку і допомагає глибше розкрити психічне ставлення особи до вчиненого злочинного діяння. Він знач-

ною мірою формулює мету вчинення злочину. Мета злочину – це певне уявлення про бажаний результат, заради досягнення якого особою вчиняється суспільно небезпечне діяння. Її змістом є бажання особи досягти певного результату. Це означає, що без мотиву не існує мети, а без мети не існує мотиву.

Отже, враховуючи зазначені зміни, для кваліфікації діяння за ст. 364 КК України має значення не внутрішнє спонукання суб'єкта злочину до діяння (мотив), а уявлення про його кінцевий результат (мету) – одержання будь-якої неправомірної вигоди, визначення якої надано в примітці ст. 364-1 КК України.

Оскільки мотив і мета є взаємопов'язаними ознаками суб'єктивної сторони складу злочину, зміна мотиву на мету у визначенні конститутивних ознак цього складу злочину жодним чином не вплинула на кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем за ч. 1 чи ч. 2 ст. 364 КК України. Тож закон у цій частині не став таким, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.

Виключення ч. 3 із тексту ст. 364 КК України є пом'якшенням кримінальної відповідальності й тому має зворотню дію в часі, тобто «поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності, у тому числі на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість» (ч. 1 ст. 5 КК України).

Друге питання, яке потребує з'ясування, щоб визначитися з правильною кваліфікацією дій М., – це встановлення норми, за якою М. понесе кримінальну відповідальність. Це питання поставило у зв'язку із доповненням КК України статтею 365-2 «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги». На перший погляд здається, що ця норма до кваліфікації дій, вчинених М., не має жодного стосунку, оскільки відбулася криміналізація зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Отож закон, що встановлює злочинність діяння, відповідно до ч. 2 ст. 5 КК України не має зворотньої дії. Проте чи дійсно відбулася криміналізація всіх дій, які сьогодні підпадають під ознаки складу злочину, описаного у ст. 365-2 КК України?

Даючи відповідь на це питання, повернімося до аналізу діяння, вчиненого М. Будучи арбітражним керуючим, відповідно до ч.ч. 4, 5 ст. 3-1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-XII (у ре-

дакції від 15 січня 2011 року), поміж інших прав та обов'язків, зазначених у цих нормах, М., як ліквідатор, може:

- скликати збори і комітет кредиторів та брати в них участь з правом дорадчого голосу;
- залучати для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб та спеціалізовані організації з оплатою їх діяльності за рахунок боржника, якщо інше не встановлено цим Законом чи угодою з кредитором;
- здійснювати заходи щодо захисту майна боржника;
- виконувати інші повноваження, передбачені цим Законом.

Також відповідно до ч. 1 ст. 25 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-XII (в редакції від 15 січня 2011 року) ліквідатор наділений й іншими повноваженнями:

- приймати до свого відання майно боржника, вживати заходів щодо забезпечення його збереження;
- виконувати функції з управління та розпорядження майном банкрута;
- виконувати повноваження керівника (органів управління) банкрута;
- очолювати ліквідаційну комісію та формувати ліквідаційну масу;
- реалізовувати майно банкрута для задоволення вимог, включених до реєстру вимог кредиторів, у порядку, передбаченому цим Законом.

З огляду на п. 2 ч. 2 ст. 25 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-XII (в редакції від 15 січня 2011 року) з дня призначення ліквідатора до нього переходять права керівника (органів управління) юридичної особи – банкрута.

Зважаючи на викладене, М. була наділена повноваженнями керівника (органів управління) банкрута, в тому числі з управління та розпорядження майном, реалізації майна сільськогосподарського виробничого кооперативу, тобто виконувала адміністративно-господарські та організаційно-розпорядчі функції. Таким чином, М. є службовою особою.

Нині згідно з чинним Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (станом на 14 червня 2016 року) вказані повноваження зберігаються за арбітражним керуючим (розділ VIII «Арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий

санацією, ліквідатор»)), й зокрема – ліквідатором. Слід окремо відзначити, що повноваження арбітражного керуючого щодо управління та розпорядження майном, а також виконання організаційно-розпорядчих функцій законодавець передбачає за арбітражним керуючим протягом всього періоду дії законодавства щодо банкрутства. Так, ще в Законі України «Про банкрутство» (від 14 травня 1995 року) ліквідатори наділялися повноваженнями управління майном банкрута; здійснення інвентаризації та оцінки майна банкрута; визначення ліквідаційної маси і розпорядження нею; вжиття заходів до стягнення дебіторської заборгованості; реалізації майна банкрута і здійснення інших заходів, спрямованих на задоволення вимог кредиторів.

Отже, сьогодні законодавець відніс арбітражного керуючого до осіб, що надають публічні послуги, проте не позбавив можливості виконувати адміністративно-господарські та організаційно-розпорядчі функції. До того ж виконання цих функцій арбітражним керуючим входить до змісту його повноважень саме як особи, яка надає публічні послуги.

Із появою у кримінальному законодавстві норм, які передбачають диференціацію відповідальності за корупційні злочини службових осіб приватного права, службових осіб публічного права та осіб, що надають публічні послуги, в кримінально-правовій доктрині не виникає сумнівів у кваліфікації дій за наявності таких обставин. Якщо особа, яка надає публічні послуги, виявляє себе під час вчинення суспільно небезпечного діяння саме як службова особа, а не така, що надає публічні послуги, – такі дії необхідно кваліфікувати за відповідною нормою, яка передбачає відповідальність службової особи. Наприклад, завідувач державної нотаріальної контори, вчиняючи злочин (приміром, одержав неправомірну вигоду за ненакладення дисциплінарного стягнення на працівника), проявив себе саме як особа, яка виконує організаційно-розпорядчі функції, тобто як службова особа. Оскільки чинним КК України відповідальність за зловживання повноваженнями службовою особою диференційовано залежно від сфери регулювання (публічної чи приватної), то й відповідальність таких осіб, відповідно, передбачена або ст. 364 КК України, або ст. 364-1 КК України.

У попередній редакції ст. 364 КК України (йдеться про редакцію примітки цієї норми) під час визначення кола службових осіб не вказувалося на те, що ці особи мають працювати на державних чи комунальних підприємствах. Зі зміною примітки ст. 364 КК України декриміналізації

дій осіб, які працювали як службові на приватних підприємствах, не відбулося. Законодавець щодо них здійснив депеналізацію, передбачивши у ст. 364-1 КК України норму з більш м'яким покаранням порівняно зі ст. 364 КК України.

У випадку, що нами розглядається, а це кваліфікація дій ліквідатора М., констатуємо, що ця особа одночасно є такою, що надає публічні послуги і виконує адміністративно-господарські та організаційно-розпорядчі функції, тобто є службовою. Дії ліквідатора М. під час зловживання службовим становищем підпадають одночасно під дві норми – це ст. 364-1 КК України (саме під цю норму, а не ст. 364 КК України, на що ми вже звертали увагу читача, бо ліквідатор – не є працівником державного чи комунального підприємства), а також ст. 365-2 КК України. Ці дві норми в конкретно наведеному випадку конкурують між собою. Яка ж з них має бути застосована? Керуючись принципом *in dubio pro reo* (з латинської означає «у разі сумніву – на користь обвинуваченого»), який нині є конституційним (ст. 62 Конституції України) принципом, а також відображений у Рішеннях Європейського суду з прав людини, дії М. необхідно кваліфікувати за ст. 365-2 КК України. При цьому зазначимо, що в частині дій арбітражного керуючого, який вчиняє злочин шляхом зловживання саме свого службового становища, відбулася депеналізація діяння. Такий висновок обумовлений наступним. До внесення змін Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 року № 3207-VI до КК України такі дії оцінювалися як зловживання службовим становищем (ст. 364 КК України). У статті 365-2 КК України вказано поміж інших суб'єктів на арбітражного керуючого без застереження того, які саме обов'язки він виконує. Тобто законодавець відніс арбітражного керуючого до особи, що надає публічні послуги, не позбавивши його при цьому виконання адміністративно-господарських та організаційно-розпорядчих функцій, оскільки Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» арбітражний керуючий поміж інших повноважень наділений ще й такими. Це означає, що дії арбітражного керуючого під час зловживання ним своїми повноваженнями можуть бути пов'язані з використанням адміністративно-господарських чи організаційно-розпорядчих функцій. Отже, криміналізація дій арбітражного керуючого відбулася тільки в тій частині, коли він, зловживаючи своїми повноваженнями,

не виконує адміністративно-господарських чи організаційно-розпорядчих функцій. У разі виконання ним таких функцій ці дії як визнавалися законом кримінально караними, так і залишаються такими. Проте ще раз наголосимо – відбулася їх депеналізація, оскільки законодавець у ст. 365-2 КК України передбачив більш м'яке покарання порівняно зі ст. 364 КК України. Отже,

дії М. необхідно кваліфікувати за ч. 2 ст. 365-2 КК України.

Підсумовуючи викладене, констатуємо, що через варіативність повноважень, якими відповідно до закону наділені особи, що надають публічні послуги, з прийняттям ст. 365-2 КК України одночасно відбулася не тільки криміналізація діянь цих осіб, а й їх депеналізація.

Список використаних джерел:

1. Ухвала Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 10 травня 2016 року / Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57715668>

Оксана Книженко

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АРБИТРАЖНИХ КЕРУЮЧИХ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ

Розглянуто проблеми кваліфікації діянь службових осіб та осіб, які надають публічні послуги, в контексті застосування закону про кримінальну відповідальність у часі. Обґрунтовується, що через варіативність повноважень, якими відповідно до законодавства наділені особи, що надають публічні послуги, з прийняттям ст. 365-2 КК України одночасно відбулася не тільки криміналізація діянь цих осіб, а й їх депеналізація.

Ключові слова: службові особи; зловживання; публічні послуги; зловживання повноваженнями.

Оксана Книженко

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ АРБИТРАЖНЫХ УПРАВЛЯЮЩИХ ЗА ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЕ ПОЛНОМОЧИЯМИ

Рассмотрены проблемы квалификации деяний должностных лиц и лиц, предоставляющих публичные услуги, в контексте применения уголовного закона во времени. Обосновывается, что из-за вариативности полномочий, которыми в соответствии с законодательством наделены лица, предоставляющие публичные услуги, с принятием ст. 365-2 УК Украины одновременно произошла не только криминализация деяний этих лиц, но и их депенализация.

Ключевые слова: должностные лица; злоупотребление; публичные услуги; злоупотребление полномочиями.

Oksana Knyzhenko

ACTUAL ISSUES OF TRUSTEES IN BANKRUPTCY CRIMINAL RESPONSIBILITY OVER AUTHORITY ABUSE

Issues related to the actions of officials and persons who provide public services within the meaning of applying the law on criminal responsibility in time. It is proven that variety of authorities which are entrusted in accordance with the legislation to the persons who provide public services, since art. 365-2 of the Criminal Code of Ukraine was adopted, not only criminalization of such persons' actions has taken place, but their depenalization as well.

Keywords: officials; abuse; public services; authority abuse.

РОЛЬ ПРОКУРОРА В УМОВАХ СТВОРЕННЯ ПОДВІЙНОЇ СИСТЕМИ РЕГУЛЯРНИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ІНСПЕКЦІЙ В УКРАЇНІ

Валентин Неділько

начальник відділу підготовки прокурорів
з нагляду за додержанням законів
при виконанні судових рішень
у кримінальних провадженнях
Національної академії прокуратури України

УДК 343.163+343.81

*Відомі всі вади в'язниці.
Відомо, що вона небезпечна, якщо не марна.
І все-таки ніхто не знає, чим її можна замінити.
Вона – огидне рішення, без якого, очевидно, не обійтися.*
Мішель Фуко

Європейський вибір України, приєднання її до європейського правового поля викликали необхідність реформування законодавства України згідно з міжнародними документами про права людини та правовими зобов'язаннями, безумовного дотримання ратифікованих Верховною Радою України найважливіших європейських правових актів, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

За минулі роки було реалізовано немало проєктів, спрямованих на захист прав ув'язнених і реформування пенітенціарної системи України. Проте впродовж тривалого часу залишалось дискусійним питання реформування вітчизняної пенітенціарної системи в частині створення спеціалізованих державних органів для здійснення контролю за діяльністю пенітенціарних установ і служб.

Виняткової актуальності це питання набуло з ухваленням Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», яким Конституцію України доповнено ст. 131-1, де із переліку конституційних функцій виключено функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Водночас згідно з пунктом 9 Розділу XV Конституції України «Перехідні положення»: «Прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів ... функцію нагляду за додержан-

ням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, – до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій» [1].

Таким чином, Верховна Рада України створила правові передумови впровадження нових законодавчих змін у прокурорській діяльності з нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Тема цієї статті пов'язана з однією із найбільш актуальних проблем сьогодення – реформування існуючої пенітенціарної системи в Україні та створенням подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій

У вітчизняній літературі створенню в'язничних інспекцій в Україні найбільше уваги приділялось у наукових дослідженнях Д.В. Ягунова.

Метою статті є: висвітлення основних положень міжнародних стандартів, які стосуються пенітенціарних інспекцій; аналіз проблеми прокурорського нагляду за виконанням судових рішень у кримінальних справах у зв'язку із внесеними змінами до Конституції України (щодо правосуддя); вивчення досвіду деяких європейських країн з організації прокурорського нагляду за виконанням рішень у кримінальних справах.

До сьогодні мало хто чув про існування «подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій».

Проте пункт 55 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями, прийнятих ще 1955 року, містить рекомендації щодо створення в'язничних інспекцій як невід'ємного елемента національної пенітенціарної системи для регулярних інспекцій пенітенціарних закладів і служб з боку кваліфікованих і досвідчених інспекторів, яких призначає компетентна влада [2].

Європейські пенітенціарні правила 1987 року також містять важливі положення щодо проведення урядових в'язничних інспекцій (Рекомендація № R (87)3, ухвалена 12 лютого 1987 року на 404-му засіданні заступників міністрів). Зокрема, у них рекомендовано, щоб кваліфіковані та досвідчені інспектори, призначені відповідним компетентним органом, регулярно перевіряли пенітенціарні установи й служби, з'ясовували, якою мірою діяльність цих установ відповідає чинним законам і нормативним актам, цілям в'язничної служби та вимогам зазначених Правил (правило 4) [3].

У новій редакції Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2, прийнята 11 січня 2006 року на 952-й зустрічі заступників міністрів) урядові органи наголошують на важливості регулярних інспекцій пенітенціарних установ. Більш детально положення щодо в'язничних інспекцій сформульовані в частині VI «Інспекція та моніторинг». Так, державам – членам Ради Європи рекомендовано створити відповідні урядові інспекції з метою оцінювання того, чи відповідає управління в'язницями вимогам національного законодавства та міжнародного права, а також положенням цих Правил (правило 92) [4].

Подальшу деталізацію інспекції отримують у новій редакції Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями (так звані Правила Мандели, 2015 рік). Правила Мандели містять найбільш детальні положення щодо сутності в'язничних інспекцій, їхніх повноважень, завдань і принципів роботи порівняно з будь-якими іншими стандартами прав людини ООН і Ради Європи. Відповідно до правила 83 повинна існувати подвійна система регулярних інспекцій тюрем-

них установ і пенітенціарних служб, яка складається з двох елементів:

а) внутрішніх або адміністративних інспекцій, що проводяться центральними органами тюремного управління;

б) зовнішніх перевірок, які проводяться незалежним від тюремної адміністрації органом, яким може бути компетентний міжнародний або регіональний орган.

Мета як внутрішніх, так і зовнішніх інспекцій полягає в тому, щоб упевнитися, що управління в'язничними установами здійснюється згідно з чинними законами, нормативно-правовими актами, політикою і процедурами, що їхня робота відповідає завданням, поставленим перед пенітенціарними й виправними службами, що права ув'язнених захищені.

Правила містять також окремі положення щодо повноважень інспекторів під час здійснення своїх обов'язків: а) отримувати доступ до всієї необхідної інформації (правило 84); б) безперешкодно вибирати в'язниці, які вони бажають відвідати, у тому числі шляхом проведення незапланованих інспекцій за власної ініціативи, а також ув'язнених, із якими вони бажають поговорити; в) проводити в ході відвідувань бесіди з ув'язненими та персоналом в'язниць без свідків і в умовах повної конфіденційності; г) надавати рекомендації керівництву в'язниць та іншим посадовим особам пенітенціарної системи й іншим компетентним органам [5].

Таким чином, під подвійними пенітенціарними інспекціями розуміються внутрішні та зовнішні інспекції. Внутрішнє інспектування донедавна здійснювалось Державною пенітенціарною службою України (ДПтС України) як центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань. Після ліквідації ДПтС України правонаступником стало Міністерство юстиції України (постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 року № 343), на яке було покладено функцію з реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. А отже, і здійснення внутрішнього інспектування перейшло до повноважень Міністерства юстиції України. Тому не є логічним створення вітчизняної зовнішньої пенітенціарної інспекції у складі Мін'юсту.

Висловлюються думки щодо створення і діяльності зовнішніх пенітенціарних інспекцій у рамках виконання Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини функції національного превентивного механізму. Натомість у наведених міжнародних документах зазначається, що такі інспекції повинні бути урядовими. І цілком погоджуємося з Д. Ягуновим, що інспекцій-

на діяльність у тому вигляді, як це пропонується в Правилах Мандели та Європейських в'язничних правилах, не є природною для офісу Уповноваженого з огляду на цілі та завдання його діяльності [6, с. 116]. Крім того, відсутність територіальної розгалуженості мережі представників офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини позбавляє можливості забезпечити якість і періодичність інспектування.

Пропонується створення окремого пенітенціарного інспекційного органу за рахунок вивільнення коштів від скорочення функції прокурорського нагляду. Проте навряд чи і це можливо, оскільки на сьогодні склалась негативна ситуація із належним рівнем заробітної плати працівників прокуратури, визначеної чинним Законом України «Про прокуратуру».

З огляду на викладене слід нагадати і про одну із рекомендацій експертів Ради Європи, відображених у доповіді «Оцінка в'язничної системи України» (1996 рік). Зокрема, у пункті 5.19 прямо зазначено, що Україна має створити інспекційний орган, який повинен координуватися з центрального рівня, бути незалежним і мати у своєму розпорядженні обласні групи, до складу яких входять досвідчені працівники пенітенціарної системи, представники інших громадських організацій, включаючи неурядові організації, а після цього скасувати інспекційні функції прокурора, але зробити це як тільки дозволять ресурси [7]. Економічні реалії сьогодення не дають можливості здійснити зазначене. Тому, з урахуванням саме наведених обставин, а також необхідності певного часу для створення та запровадження подвійної системи пенітенціарних інспекцій, у перехідних положеннях Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» пролонговано здійснення прокуратурою функції нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах та при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Однак слід зазначити, що згідно зі змінами до Конституції України створення подвійної системи для інспектування стосується установ та органів пенітенціарної системи. Питання переходу повноважень прокуратури зі здійснення наглядової функції щодо об'єктів, які не входять до пенітенціарної системи, наприклад: кімнати для затриманих та доставлених, ізолятори тимчасового тримання, приймальники-розподільники для дітей, спеціальні палати в медичних закладах Національної поліції України; конвойні автомобілі Міністерства внутрішніх справ України, пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, Державної міграційної

служби України; психіатричні лікарні, призначені для застосування за рішенням суду примусових заходів медичного характеру Міністерства охорони здоров'я України тощо, не порушується. Поза межами подвійних пенітенціарних інспекцій залишається оперативно-розшукова діяльність, а також звернення вироків до виконання та питання, які вирішуються під час виконання вироків.

Таким чином, зміни до Конституції України впливають на діяльність прокурора з нагляду за виконанням судових рішень у кримінальних справах та при застосуванні інших заходів примусового характеру і викликають потребу змінення законодавства з метою визначення організації та порядку діяльності прокурора з цих питань. Цьому міг би сприяти досвід європейських країн.

Прокуратури всіх без винятку європейських країн здійснюють функцію кримінального переслідування. Водночас у Болгарії, Греції, Латвії, Литві, Люксембурзі, Молдові, Німеччині, Польщі, Португалії, Румунії, Туреччині, Чехії та інших країнах у межах цієї функції здійснюються інші наглядові (контрольні) функції: за оперативно-розшуковою діяльністю, за виконанням вироків та законністю при виконанні покарань та інших примусових заходів тощо. Контроль за виконанням покарань у Франції покладено на судові органи. Проте нагляд за законністю поміщення осіб у психіатричну лікарню здійснюється прокурором [8, с. 110, 119].

Привертає увагу те, яким чином законодавчо визначені функції прокуратури у деяких європейських країнах. Зокрема, у Конституції Португалії названо такі функції прокуратури, як здійснення кримінального переслідування та представництво держави. Закон про прокуратуру Португалії доповнює конституційні функції рядом інших, і з-поміж них – контроль за виконанням постанов судів. У Конституції Бельгії йдеться про функцію, що передбачає право порушення та проведення репресивного переслідування проти міністрів та членів Уряду співдружності або регіону. Разом із тим Судовим кодексом цієї країни на прокуратуру покладено здійснення функцій виконання рішень у кримінальних справах, нагляд за додержанням законів про неповнолітніх та душевнохворих. В Іспанії контроль за виконанням судових рішень окремо визначений Статутом прокуратури Іспанії [8, с. 111, 112].

Сподіваємося, що в результаті внесених до Конституції України змін не буде зруйновано накопичений упродовж багатьох років досвід функціонування налагодженого правового механізму прокурорського контролю. А в законодавчій діяльності міжнародний досвід буде використано з урахуванням історичних традицій та шляхів розвитку нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
2. Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями (1955 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakono.rada.gov.ua/laws/show/995_212
3. Європейські пенітенціарні правила. Рекомендація № R (87)3 Комітету Міністрів держав-учасниць. Прийнято Комітетом Міністрів 12 лютого 1987 року на 404-й зустрічі заступників міністрів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_032/ed19870212
4. Європейські пенітенціарні правила. Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць. Прийнято Комітетом міністрів 11 січня 2006 року на 952-й зустрічі заступників міністрів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrprison.org.ua/international_documents/1201940196
5. Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями (2015 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_24/resolutions/L6_Rev1/ECN152015_L6Rev1_r_V1503587.pdf
6. Ягунов Д.В. Створення в'язничних інспекцій: міжнародні стандарти й перспективи реформи в Україні / Д.В. Ягунов // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.visnyk-juris.uzhnu.ua/file/No.35\(2\)/part_3/31.pdf](http://www.visnyk-juris.uzhnu.ua/file/No.35(2)/part_3/31.pdf)
7. Оцінка в'язничної системи України. Доповідь про місії експертів Ради Європи в Україну у червні та серпні 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrprison.org.ua/files/docs/1205908692.pdf
8. Мичко М. Завдання та функції прокуратури в країнах Європи / М. Мичко // Вісник прокуратури. – 2011. – № 5. – С. 108–120.

Валентин Неділько

РОЛЬ ПРОКУРОРА В УМОВАХ СТВОРЕННЯ ПОДВІЙНОЇ СИСТЕМИ РЕГУЛЯРНИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ІНСПЕКЦІЙ В УКРАЇНІ

Розглядається одна з найбільш актуальних проблем пенітенціарної реформи в Україні, пов'язаних зі змінами у Конституції України щодо правосуддя: створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій (внутрішніх і зовнішніх), функціонування яких рекомендовано численними міжнародними та європейськими документами з прав людини.

Ключові слова: подвійна система інспекцій; зовнішні та внутрішні інспекції; пенітенціарні інспекції.

Валентин Неділько

РОЛЬ ПРОКУРОРА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ ДВОЙНОЙ СИСТЕМЫ РЕГУЛЯРНЫХ ПЕНИТЕНЦИАРНЫХ ИНСПЕКЦИЙ В УКРАИНЕ

Рассматривается одна из наиболее актуальных проблем пенитенциарной реформы в Украине, связанных с изменениями в Конституции Украины относительно правосудия: создание двойной системы регулярных пенитенциарных инспекций (внутренних и внешних), функционирование которых рекомендовано многочисленными международными и европейскими документами по правам человека.

Ключевые слова: двойная система инспекций; внешние и внутренние инспекции; пенитенциарные инспекции.

Valentin Nedilko

THE ROLE OF THE PUBLIC PROSECUTOR IN TERMS OF ESTABLISHMENT OF DUAL SYSTEM OF REGULAR PRISON INSPECTIONS IN UKRAINE

The article deals with one of the most urgent problems of penitentiary reform in Ukraine that has arisen after the adoption of amendments to the Constitution of Ukraine as to justice. The issue is about the establishment of dual system of regular prison inspections (internal and external), the operation of which is recommended by numerous international and European human rights documents.

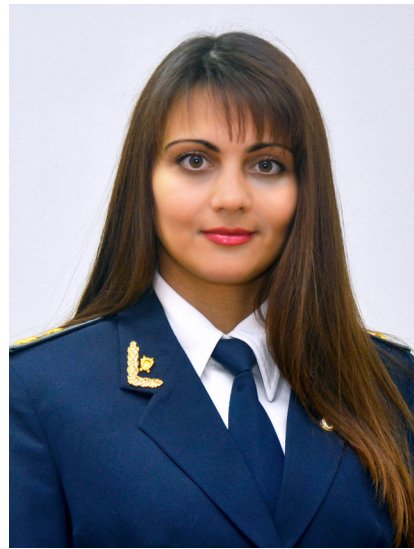
Keywords: double inspection system; external and internal inspections; prison inspections.

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СЛІДЧИМИ ТА ПРОКУРОРАМИ ПОЛОЖЕНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ІНІЦІЮВАННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Сергій Шмаленя

начальник організаційно-методичного відділу управління нагляду за дотриманням законів органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю Генеральної прокуратури України, старший радник юстиції, кандидат юридичних наук

Вікторія Валентій-Гезун

Прокурор організаційно-методичного відділу управління нагляду за дотриманням законів органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю Генеральної прокуратури України, старший радник юстиції

УДК 343.13

Сучасні суспільно-політичні процеси, які останніми роками відбувалися в Україні, спричинили відповідну реакцію органів судової та законодавчої влади, зумовили створення належних умов для реалізації завдань кримінального провадження на всій території держави та стосовно усіх осіб, які вчинили злочини.

На законодавчому рівні ці питання вирішено в процесі нормотворчості. Останні два роки в Україні прийнято низку законодавчих актів, якими внесено кардинальні зміни в практику застосування заочної форми кримінального провадження, зокрема спеціального досудового розслідування.

Дослідження зазначеної проблеми було предметом вивчення таких сучасних українських науковців та практиків, як Ю. Азаров, Д. Алексєєва-Процюк, А. Атаманчук, І. Басиста, О. Брисковська, О. Дроздов, В. Ємельянов, О. Захарченко, М. Климчук, Р. Корякін, Л. Максимів, О. Маленко, О. Нагорнюк-Данилюк, Р. Песцов,

В. Попелюшко, Д. Слінько, І. Сливич, О. Татаров, В. Трубніков, Л. Удалова, І. Цюприк, М. Яковенко.

Водночас сьогодні цей правовий інститут перебуває на стадії активного практичного напруження.

Як відомо, його введено до кримінального процесуального законодавства шляхом доповнення КПК України главою 24-1 «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» згідно з Законом України від 7 жовтня 2014 року №1689-VII, який набрав чинності 31 жовтня 2014 року та фактично почав застосовуватися із середини 2015 року.

Основною метою його запровадження стало забезпечення принципу невідворотності покарання осіб, які перебувають поза межами України або на тимчасово непідконтрольній території, винних у скоєнні окремих злочинів проти основ національної і громадської безпеки [1], проти миру та безпеки людства, військових злочинів.

За законодавством, чинним до 2015 року, можливість притягнення цих осіб до кримінальної відповідальності без встановлення місця їх знаходження та примусового доставлення до органів досудового розслідування і суду за відсутності належних правових відносин з Російською Федерацією та в умовах проведення антитерористичної операції була малоімовірною.

Тому спеціальне досудове розслідування, при застосуванні якого можливе заочне засудження осіб, що переховуються від органів слідства та суду, тобто без їх участі, стало вимогою сьогодення.

Серед позитивних результатів, яких можна досягти у разі здійснення спеціального кримінального провадження, також можна виділити такі, як швидке вирішення цивільного позову за його наявності, що дає змогу цивільному позивачу досягти деяких переваг, обумовлених зверненням з даним позовом у межах кримінального провадження, та виключення можливості необґрунтованого впливу строків давності [2, с. 118].

Слід зазначити, що в українському законодавстві інститут спеціального досудового розслідування запозичено із європейської практики.

Зокрема, можливість винесення заочного судового рішення у кримінальному провадженні передбачено низкою міжнародних документів.

Так, у Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 6R(87)18 від 17 вересня 1987 року щодо спрощення кримінального провадження зазначено, що держави-члени повинні розглянути та дозволити судам першої інстанції розглядати справи й ухвалювати відповідно до них рішення за відсутності обвинуваченого, принаймні

щодо дрібних правопорушень, з урахуванням покарання, яке може бути накладене, та за умови, що обвинувачений був належно поінформований про дату судового засідання і своє право на законне чи інше представництво.

Крім того, Комітетом Ради Європи 19 січня 1973 року було прийнято Резолюцію 75(11) про критерії, які регламентують здійснення провадження за відсутності обвинуваченого. У ній наголошується, що хоча присутність обвинуваченого під час судового розгляду його справи є надзвичайно важливою і з огляду на право обвинуваченого бути вислуханим і необхідність встановлення фактів для винесення відповідного вироку та, зважаючи, що відступи від цього правила можливі тільки у виняткових випадках, можливість спрощення провадження щодо деяких злочинів невеликої тяжкості не повинна виключатись.

У цій Резолюції сформульовані мінімальні правила, які рекомендуються державам-членам до застосування в питаннях здійснення судового провадження за відсутності обвинуваченого.

Заочне провадження використовується у судовій практиці багатьох європейських країн, серед яких Велика Британія, Німеччина, Франція, Данія, Болгарія, Естонія, Литва, Швейцарія та інші, досвід яких засвідчив доцільність існування такої практики та її відповідність за дотримання певної процедури європейським стандартам [3, с. 135].

Наприклад, Кримінальним процесуальним актом Англії та Уельсу 1864 року закріплено можливість як пред'явлення обвинувачення, так і судового розгляду за відсутності обвинуваченого [4, с. 290].

Згідно зі статтями 232, 234, 276 КПК Німеччини розгляд справи може здійснюватися заочно, якщо обвинуваченого було належним чином повідомлено про те, що розгляд справи може проводитись за його відсутності. У випадку здійснення розгляду справи за відсутності обвинуваченого його інтереси повинен представляти захисник на основі відповідної письмової довіреності. Розгляд справи здійснюватиметься за відсутності обвинуваченого у випадку, коли його місцезнаходження невідоме, він/вона перебувають за кордоном або за умови, що його участь у слуханнях є неможливою чи необґрунтованою. Особа, яка відсутня під час розгляду справи, не буде повідомлятися про хід провадження у справі.

У ст. 366 КПК Швейцарії зазначено, що у випадку, коли обвинувачений, якого було належним чином повідомлено, не з'явився до суду першої інстанції, суд призначає нове засідання

та надсилає відповідне повідомлення обвинуваченому про це або ж дає вказівки щодо забезпечення його/її присутності у суді. Якщо обвинувачений знову не з'явився на засідання або його неможливо доставити до суду, розгляд справи може здійснюватися за його відсутності.

Отже, кримінальним процесуальним законодавством зарубіжних країн передбачено процедуру заочного кримінального провадження, що здійснюється без участі особи, підозрюваної чи обвинуваченої у вчиненні злочину, із одночасним забезпеченням їй процесуальних гарантій щодо захисту й оскарження рішень судового розгляду та органів досудового розслідування [5, с. 128].

Можливість здійснення заочного кримінального провадження підтверджують рішення Європейського суду з прав людини. Наприклад, така позиція висловлена у рішеннях у справах від 12 лютого 1985 року «Колоцца проти Італії», від 28 серпня 1991 року «F.C.V. проти Італії», від 12 жовтня 1992 року «Т. проти Італії», від 23 листопада 1993 року «Пуатрімоль проти Франції», від 13 лютого 2001 року «Кромбах проти Франції», від 14 червня 2001 року «Меденіца проти Швейцарії», від 18 травня 2004 року «Шомоді проти Італії», від 24 травня 2007 року «Да Лус Домінгеш Ферейра проти Бельгії» та інших [6, с. 263].

До речі, навіть до введення цього інституту у Кримінальному процесуальному кодексі України було закріплено дозвіл виконувати в Україні вироки іноземних держав, ухвалені заочно (*in absentia*), якщо засудженому було вручено копію вироку і надано можливість його оскаржити.

Уперше процедуру спеціального досудового розслідування розпочато 23 липня 2015 року, коли Печерський районний суд міста Києва задовольнив клопотання слідчих Генеральної прокуратури України і надав дозвіл на його початок стосовно колишнього віце-прем'єр-міністра України та колишнього міністра охорони здоров'я України, підозрюваного у незаконному заволодінні бюджетними коштами в особливо великих розмірах [7].

Донині таку процедуру застосовано до колишніх Президента України, голови Національного банку України, першого віце-прем'єр-міністра, міністра доходів і зборів, деяких народних депутатів України, інших осіб.

Загалом у період з 1 січня 2015 року до 1 вересня 2016 року досудове розслідування здійснювалось у 338 кримінальних провадженнях стосовно 597 осіб (у тому числі органами Національної поліції України – у 37 провадженнях щодо 41 особи, Служби безпеки України – у 156 провадженнях щодо 168 осіб, прокуратурами регіонів –

у 64 провадженнях щодо 78 осіб, Генеральною прокуратурою України – у 16 провадженнях щодо 240 осіб, військовими прокуратурами – у 51 провадженні щодо 53 осіб, з ознаками організованої злочинності – у 14 провадженнях стосовно 17 осіб).

За результатами розслідування до суду скеровано 307 обвинувальних актів щодо 341 підозрюваного (у тому числі органами Національної поліції України – 32 акти щодо 35 осіб, Служби безпеки України – 156 актів щодо 168 осіб, прокуратурами регіонів – 60 актів щодо 74 осіб, Генеральною прокуратурою України – 4 акти щодо 5 осіб, військовими прокуратурами – 43 акти щодо 44 осіб, з ознаками організованої злочинності – 12 актів стосовно 15 осіб).

Судами розглянуто 16 проваджень стосовно 18 осіб із винесенням обвинувальних вироків та засудженням винних до різних видів покарання.

Заслугує на увагу досвід застосування положень глави 24-1 КПК України і ст. 5 Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» прокуратурою Донецької області, яка на підставі ухвали слідчого судді отримала дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування у кримінальному провадженні за підозрою трьох колишніх працівників Горлівського та Дебальцівського міських відділів ГУ МВС України в Донецькій області у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК України, які у період з травня до липня 2014 року спільно з невстановленими учасниками терористичної організації «Донецька Народна Республіка», будучи озброєними автоматичною вогнепальною зброєю, здійснювали чергування на блокпосту, збудованому учасниками зазначеної терористичної організації, де проводили незаконні огляди транспортних засобів, перевірку документів пасажирів та вантажу, чим сприяли встановленню на території міста Дебальцеве Донецької області влади вказаної терористичної організації, здійсненню нею злочинної діяльності й досягненню своїх злочинних намірів.

Вироком Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 21 червня 2016 року зазначених осіб визнано винними за ч. 1 ст. 258-3 КК України та призначено покарання у виді 9 років позбавлення волі із позбавленням спеціальних звань та права обіймати посади у правоохоронних органах строком на 3 роки [8].

З аналізу судової практики вбачається, що при застосуванні норм законодавства, яким регламентовано порядок ініціювання та здійснення спеціального досудового розслідування (вимог

глави 24-1 КПК України та відповідних норм ст. 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», ст. 5 Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» та з 12 червня 2016 року – п. 20-1 Перехідних положень КПК України), основними підставами для відмови слідчим суддею у наданні дозволу є відсутність у матеріалах розслідування достовірних даних щодо перебування підозрюваних на території проведення антитерористичної операції, окупованій території, тимчасово не підконтрольній українській владі, за межами України, а також недостатність доказів переховування підозрюваного від органів слідства та суду безпосередньо з метою ухилення від кримінальної відповідальності.

Враховуючи відсутність узгодженої думки судів щодо критеріїв формування позиції про достатність доказів переховування підозрюваного від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності, судова практика свідчить про доцільність застосування положень ст. 297-5 КПК України щодо порядку вручення процесуальних документів підозрюваному при здійсненні спеціального досудового розслідування до моменту вирішення питання про початок його здійснення [9, с. 214].

Зазначений порядок доцільно застосовувати і за умови, якщо особі не було оголошено повідомлення про підозру. У такому випадку з метою її належного повідомлення про виклик надається оголошення у виданнях відповідно до Переліку друкованих засобів масової інформації загальнодержавної та місцевої сфери розповсюдження, в яких у 2016 році розміщуються оголошення про виклик до суду відповідача, третіх осіб, свідків, місце фактичного проживання (перебування) яких невідоме, повістки про виклик підозрюваного, обвинуваченого та інформація про процесуальні документи [10, с. 115].

Так, в ухвалі Вінницького міського суду Вінницької області від 23 лютого 2016 року у справі № 127/2750/16к про надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування встановлено, що підозрюваний, щодо якого розглядалось клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, був неодноразово повідомлений про необхідність прибуття до військової прокуратури Вінницького гарнізону для проведення слідчих дій, зокрема шляхом публікації повідомлення про виклик у друкованому виданні «Урядовий кур'єр» та на офіційному сайті військової прокуратури Центрального регіону України [11].

Аналогічний спосіб підтвердження факту переховування підозрюваного від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності застосовано старшим слідчим Головного слідчого управління Служби безпеки України у кримінальному провадженні за ч. 1 ст. 258-3, ч. 1 ст. 263 КК України, який у номерах газети «Урядовий кур'єр» двічі опубліковував повідомлення про виклик зазначеної особи, що стало підставою для задоволення 20 вересня 2016 року Апеляційним судом міста Києва апеляційної скарги прокурора на ухвалу слідчого судді Шевченківського районного суду міста Києва від 20 червня 2016 року, її скасування та надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування у вказаному провадженні [12].

На завершення необхідно наголосити, що запровадження спеціального досудового розслідування за умови точного дотримання положень ратифікованих Верховною Радою України міжнародних договорів та вимог Кримінального процесуального кодексу України, дотримання права обвинуваченого на справедливий суд сприятиме реалізації принципу невідворотності покарання, скороченню строків кримінального провадження, забезпеченню прав потерпілих від злочину.

Список використаних джерел:

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51914
2. Нагорнюк-Данилюк О. Поняття, сутність і значення інституту спеціального провадження в кримінальному процесі України / О. Нагорнюк-Данилюк // Право і безпека. – 2015. – № 2. – С. 113–120 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pb.univd.edu.ua/>
3. Азаров Ю. Чи доцільне запровадження процедури спеціального досудового провадження та спеціального судочинства в Україні / Ю. Азаров, М. Климчук // Юридична наука. – 2014. – № 12. – С. 134–140 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legal.nam.edu.ua/journal/n-12-2014.pdf>

4. Татаров О. Зарубіжний досвід спеціального кримінального провадження / О. Татаров, О. Нагорнюк-Данилюк // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2016. – № 1. – С. 288–301 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawjourn.naiu.kiev.ua/index.php/ua/>
5. Татаров О. Заочне провадження в кримінальному судочинстві України: проблеми та перспективи реалізації / О. Татаров // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – Вип. 29-2. – Т. 2. – С. 125–130 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.29-2/part_2/34.pdf
6. Нагорнюк-Данилюк О. Підстави спеціального судового провадження в кримінальному процесі України / О. Нагорнюк-Данилюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2016. – Вип. 2. – С. 361–371 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journal.lvduvs.edu.ua/#>
7. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду міста Києва від 23 липня 2015 року № 47936926 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47936926#>
8. Вирок Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 21 червня 2016 року № 58414735 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58414735>
9. Ємельянов В. Окремі аспекти вирішення питання щодо початку здійснення спеціального досудового розслідування / В. Ємельянов // Право і суспільство. – 2016. – № 3. – Ч. 2. – С. 211–215 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoissusilstvo.org.ua/>
10. Корякін Р. Актуальні проблеми спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень / Р. Корякін, М. Яковенко // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2016. – Вип. 2. – С. 111–118 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lduvs.edu.ua/?z1=b,370>
11. Ухвала слідчого судді Вінницького міського суду Вінницької області від 23 лютого 2016 року № 56128061 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56128061>
12. Ухвала апеляційного суду міста Києва від 20 вересня 2016 року у справі від 20 вересня 2016 року № 111-сс/796/2595/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>

Сергій Шмаленя, Вікторія Валентій-Гезун

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СЛІДЧИМИ ТА ПРОКУРОРАМИ ПОЛОЖЕНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ІНІЦІЮВАННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

У статті висвітлено окремі організаційні та правові аспекти впровадження і практичної реалізації у кримінальному процесі України процедури спеціального досудового розслідування як суттєвого засобу забезпечення принципу невідворотності покарання та захисту прав потерпілого від злочину. Наведено дані про стан застосування слідчими та прокурорами положень Кримінального процесуального кодексу України щодо ініціювання та здійснення спеціального досудового розслідування.

Ключові слова: заочне кримінальне провадження; спеціальне досудове розслідування; підозрюваний; ухилення від кримінальної відповідальності; розшук; клопотання; прокурор; слідчий.

Сергей Шмаленя, Виктория Валентий-Гезун

ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ СЛЕДОВАТЕЛЯМИ И ПРОКУРОРАМИ ПОЛОЖЕНИЙ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ, КАСАЮЩИХСЯ ИНИЦИИРОВАНИЯ И ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ СПЕЦИАЛЬНОГО ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ

В статье отражены отдельные организационные и правовые аспекты введения и практической реализации в уголовном процессе Украины процедуры специального досудебного расследования как существенного средства обеспечения принципа неотвратимости наказания и защиты прав потерпевшего от преступления. Приведены данные о состоянии применения следователями и прокурорами положений Уголовного процессуального кодекса Украины относительно инициирования и осуществления специального досудебного расследования.

Ключевые слова: заочное уголовное производство; специальное досудебное расследование; подозреваемый; уклонение от уголовной ответственности; розыск; ходатайство; прокурор; следователь.

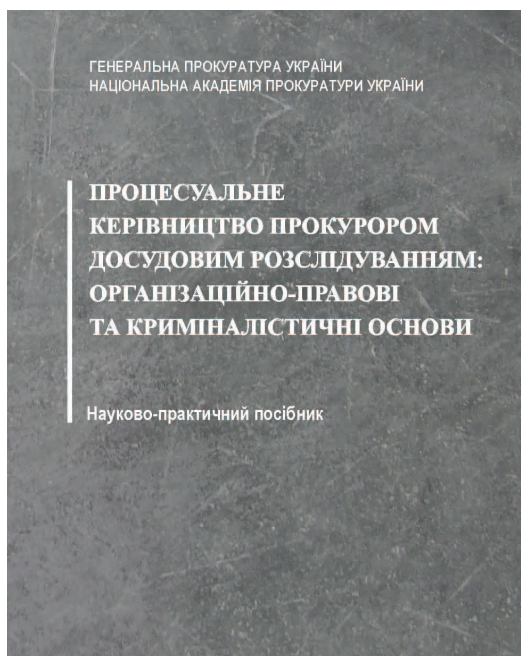

Serhii Shmalenia, Viktoria Valentii-Hezun

PRACTICE OF APPLICATION INVESTIGATORS AND PUBLIC PROSECUTORS OF POSITIONS OF THE CODE OF CRIMINAL PROCEDURE OF UKRAINE RELATIVELY INITIATION AND REALIZATION OF THE SPECIAL PRE-TRIAL INVESTIGATION

In the article separate organizational and legal questions are reflected in relation to introduction and practical realization in the criminal process of Ukraine of procedure of the special pre-trial investigation as a substantial method of securing of principle of inevitability of punishment and protection of rights of a victim's of a crime. The applications over given in relation to the state are brought by investigators and public prosecutors of positions of the Criminal code of practice of Ukraine in relation to initiation and realization of the special pre-trial investigation.

Keywords: *in absentia criminal proceeding; special pre-trial investigation; suspected; dodging criminal responsibility; detection; solicitor; public prosecutor; investigator.*

Процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням: організаційно-правові та криміналістичні основи: наук.-практ. посіб. / кол. авт. – [2-ге вид., переробл.]. – К.: Національна академія прокуратури України, 2016. – 796 с. ISBN 978-617-7220-82-3

У Національній академії прокуратури України підготовлено друге видання цього науково-практичного посібника, в якому розкрито повноваження прокурора зі здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Висвітлено, зокрема, питання організації та планування прокурором процесу досудового розслідування, визначення його напрямів і координації діяльності слідчих та працівників оперативних підрозділів.

Окремо увагу приділено додержанню вимог законів щодо підстав і порядку повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, зупиненні та закінченні досудового розслідування тощо.

Розглянуто криміналістичну тактику і методику розслідування окремих груп кримінальних правопорушень: проти життя та здоров'я особи, власності, виборчих, трудових й інших особистих прав і свобод людини та громадянина, господарської та службової діяльності.

Окрім того, акцентовано увагу на особливостях участі прокурора у судовому кримінальному провадженні за вказаними видами злочинів і запропоновано структурно-логічні схеми досудового розслідування.

ЮРІЙ ЛУЦЕНКО ПРЕДСТАВИВ НОВОГО ПРОКУРОРА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

З листопада 2016 року Генеральний прокурор України Юрій Луценко представив колективу Прокуратури Полтавської області нового очільника відомства Миколу Кармазіна.

На представленні були присутні керівництво області, працівники органів прокуратури, представники правоохоронних органів та засобів масової інформації.

Генеральний прокурор України повідомив про те, що він не задоволений результатами діяльності правоохоронних органів області.

«Я сьогодні не буду традиційно аналізувати показники, як роблю це в кожній області, бо, чесно кажучи, для аналізу небагато що є», – зазначив Юрій Луценко. Він наголосив, що боротьба зі злочинністю та корупцією є для України «другим фронтом».

Юрій Луценко закликав новопризначеного керівника відомства «організувати наступальну позицію обласної прокуратури, місцевих прокурорів і колег з інших правоохоронних органів».

Також Генеральний прокурор звернувся до місцевих прокурорів з проханням мати на увазі, що вони відповідають за стан справ на своїй території. «Треба підіймати якість матеріалів, які передаються до суду», – наголосив він.

«Завдання номер один – виявлення корупції у вищих ешелонах влади Полтавської області. Позиція друга – дати оцінку розкраданню земель у мальовничих частинах Полтавщини, які незаконно придбавали у свій час допущені до влади. Позиція третя – комунальне господарство», – закликав Юрій Луценко.

Новопризначений прокурор області подякував за довіру.

«Я усвідомлюю те, що часу в мене майже немає. Розумію, що через місяць-півтора будуть заслуховуватись результати моєї роботи. А тому я обіцяю, що найближчим часом ми проаналізуємо результати роботи, виявимо прогалини, недоліки, ті кадри, які не відповідають займаним посадам», – запевнив Микола Кармазін.

Довідково: Микола Кармазін народився 14 листопада 1969 року в смт Диканька Диканьського району Полтавської області. У 1994 році закінчив Українську академію внутрішніх справ. В органах прокуратури працює з 1997 року.